

**STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU POWIATU BARTOSZYCKIEGO**

**RAPORT DIAGNOZA STANU POWIATU
Grudzień 2000 r.**

OPRACOWALI:

**ADAM PUZA
ELŻBIETA KOSMACZ
PIOTR LORENS
WANDA WOJNOWSKA**

BARTOSZYCE 2000

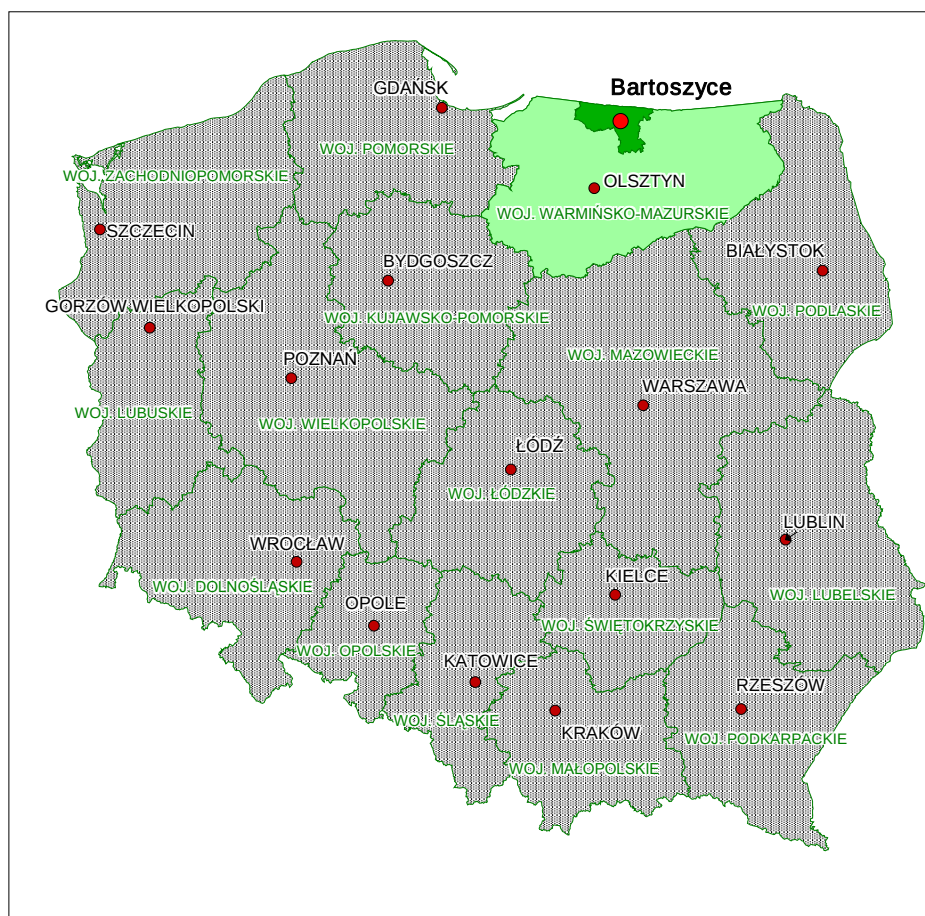
Spis treści

1	Ogólna charakterystyka powiatu	str. 3
1.1	Położenie geograficzne i krótki rys historyczny	str. 3
1.2	Środowisko przyrodnicze	str. 7
1.2.1	<i>Rzeźba terenu i geologia</i>	str. 7
1.2.2	<i>Gleby</i>	str. 8
1.2.3	<i>Klimat</i>	str. 11
1.2.4	<i>Warunki występowania wód podziemnych</i>	str. 13
1.2.5	<i>Sieć rzeczna i zasoby wodne</i>	str. 14
1.3	Środowisko kulturowe	str. 16
2	Sfera ekologiczna	str. 17
2.1	Szata roślinna w tym ekosystemy leśne	str. 17
2.2	Świat zwierzęcy	str. 18
2.3	Walory krajobrazowe powiatu	str. 19
3	Sfera społeczna	str. 24
3.1	Ludność gminy	str. 24
3.2	Oświata i wychowanie	str. 29
3.3	Biblioteki i kina	str. 30
3.4	Służba zdrowia	str. 31
3.5	Bezrobocie	str. 33
3.6	Pomoc społeczna	str. 41
4	Sfera gospodarcza	str. 43
4.1	Podmioty gospodarcze	str. 43
4.2	Rolnictwo	str. 45
4.3.	Turystyka	str. 48
5	Infrastruktura techniczna	str. 50
5.1	Sieć dróg publicznych	str. 50
5.2	Gospodarka wodno-ściekowa	str. 51
5.3	Gospodarka odpadami	str. 56
5.4	Mieszkalnictwo	str. 57
6	Zarządzanie	str. 60
	Podsumowanie	str. 73
	Wykaz tabel w raporcie	str. 74
	Spis map i wykresów umieszczonych w raporcie	str. 75

1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU

1.1 Położenie geograficzne i krótki rys historyczny

Powiat bartoszycki należy do województwa warmińsko-mazurskiego. Położony jest w północnej części województwa, przy granicy z Rosją (Obwód Kaliningradzki). Sąsiaduje z powiatami: kętrzyńskim, olsztyńskim, lidzbarskim oraz braniewskim. W powiecie funkcjonują samorządy: Miasta Bartoszyce, Gminy Bartoszyce, Miasta Górowo Iławeckie, Gminy Górowo Iławeckie, Gminy i Miasta Bisztynek oraz Miasta i Gminy Sępól.

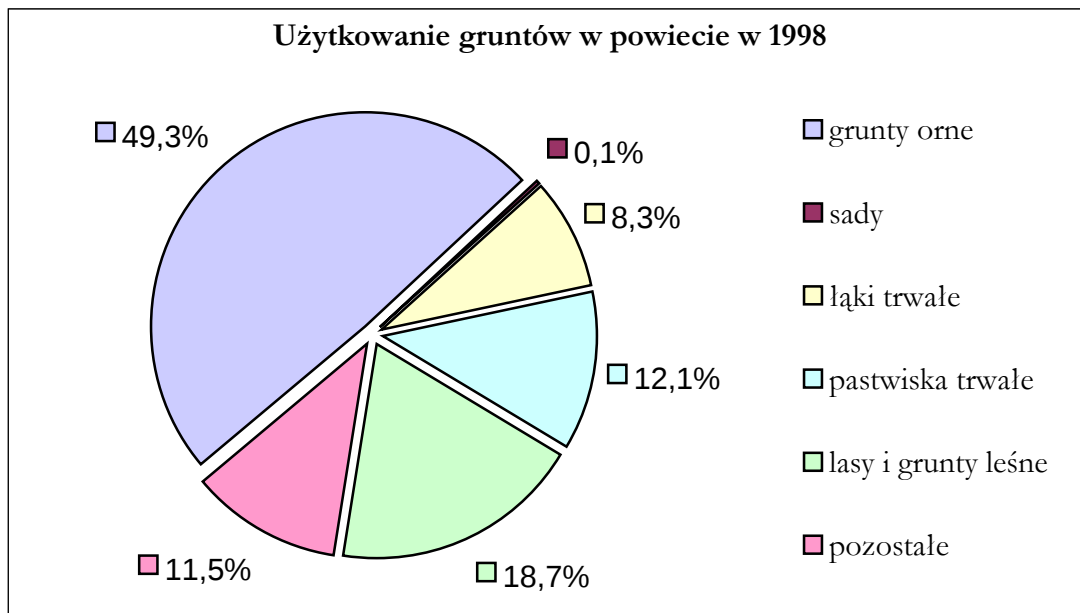


Rysunek 1. Powiat Bartoszycki na tle Polski i województwa warmińsko-mazurskiego.

Powierzchnia powiatu wynosi 130.854 ha, co stanowi 5,4% powierzchni województwa. Daje to 9 lokatę w województwie pod względem powierzchni.

W strukturze użytkowania gruntów dominują :

- **użytki rolne**, które zajmują 91.317 ha i stanowią 69,8% powierzchni gruntów
- **obszary leśne i grunty zadrzewione** zajmują 24.504 ha co stanowi 18,7% powierzchni (podczas gdy lesistość Polski wynosi 28% powierzchni ogólnej)
- **pozostałe grunty** – 15.033 ha, co stanowi 11,5% powierzchni gruntów.



Rysunek 2. Struktura użytkowania gruntów w powiecie bartoszyckim w 1998 roku.

Powiat bartoszycki zamieszkuje 64.933 osób co stanowi 4,43% ludności województwa warmińsko-mazurskiego. Kobiety w liczbie 33.104 stanowią około 51 % populacji społeczeństwa. Liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosi 38.805, przedprodukcyjnym 17.948, poprodukcyjnym 8.180 osób. W stosunku do innych regionów kraju rejestruje się w powiecie stosunkowo niskie zaludnienie w wielkości 50 osób na 1 km². Ludność w miastach stanowi 58,8 % ogółu mieszkańców. Notuje się wskaźnik 2,8 osoby przyrostu naturalnego na 1000 osób. Saldo migracji jest ujemne i wynosi – 4,1 osoby na 1000 mieszkańców. (dane na 31 XII.1999r.)

Zasoby mieszkaniowe stanowią ogółem 19.018 mieszkań, co na 1000 mieszkańców daje wskaźnik 292,9 mieszkania. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosi 59,2 m², zaś w przeliczeniu na 1 osobę stanowi powierzchnię 17,7 m².

W powiecie funkcjonują 2 szpitale z 286 łózkami, 7 aptek i 3 Domy Pomocy Społecznej na 198 miejsc.

Zarys historii regionu powiatu:

Region obecnego powiatu bartoszyckiego, w okresie do około XVI wieku, w większości zamieszkiwała ludność zwana Prusami, która w rozległych lasach tworzyła grupy plemienne - lauksy. Prusowie nie tworzyli struktur wyżej zorganizowanych. Spokojny byt tej ludności z początkiem XII wieku przerwała ekspansja zakonu krzyżackiego związana z narzuceniem chrześcijaństwa miejscowej ludności. Pierwszym zamkiem wzniesionym przez krzyżaków był zbudowany w 1240 roku zamek bartoszycki.

Pomimo wielu konfliktów toczonych w późniejszych czasach pomiędzy Koroną i Zakonem, Bartoszyce wyrosły na silny ośrodek gospodarczy.

Rozkwit prawdziwie wielki Bartoszyce osiągnęły po upadku Zakonu, kiedy weszły w krąg polskiego obszaru gospodarczego. Od połowy XVI stulecia Bartoszyce tak umocniły swą pozycję rynkową (handel zbożem, chmielem, lnem,

drewnem, wyrobami rzemiosła), że zaczęły zagrażać dotąd bezkonkurencyjnemu miastu portowemu – Królewcowi. W obliczu konkurencji Królewca, Bartoszyce wiązały się z obecnym Braniewem otwierając drogę do morza. Toteż w wiekach XVI i XVII Bartoszyce wybiły się z pośród innych miast na najzamożniejsze (za Królewcem), słynące bogactwem swych mieszkańców i przepychem budowli. Miasto charakteryzowała duża dyscyplina sanitarno-porządkowa, pożarowa i bezpieczeństwa publicznego, co ustrzegło je przed wieloma klęskami zarazy.

Także w okolicach Bartoszyce funkcjonowało życie kulturalno-polityczne realizowane przez elity magnackie odgrywające szczególnie dużą rolę polityczną np.: ród Groebenów w Łabędniku, Eulenbergów z Galin, Schwerinów z Dzikowa czy Bergów z Markin.

W okresie wojen - szwedzkiej, siedmioletniej, wojen napoleońskich – nastąpiło oderwanie od Polski, a kontrybucje i rekwizycje przyczyniły się do zubożenia regionu. Rok 1807 był szczególnym w historii regionu. W roku tym starły się pod Iławką wojska rosyjskie i francuskie. Francuzami dowodził cesarz Napoleon Bonaparte przebywając w Górowie Iławeckim, Iławce i Waszkajtach. Na przełomie XVIII i XIX wieku nadszedł kres świetności, a dwa wielkie pożary strawiły niemal doszczętnie Bartoszyce.

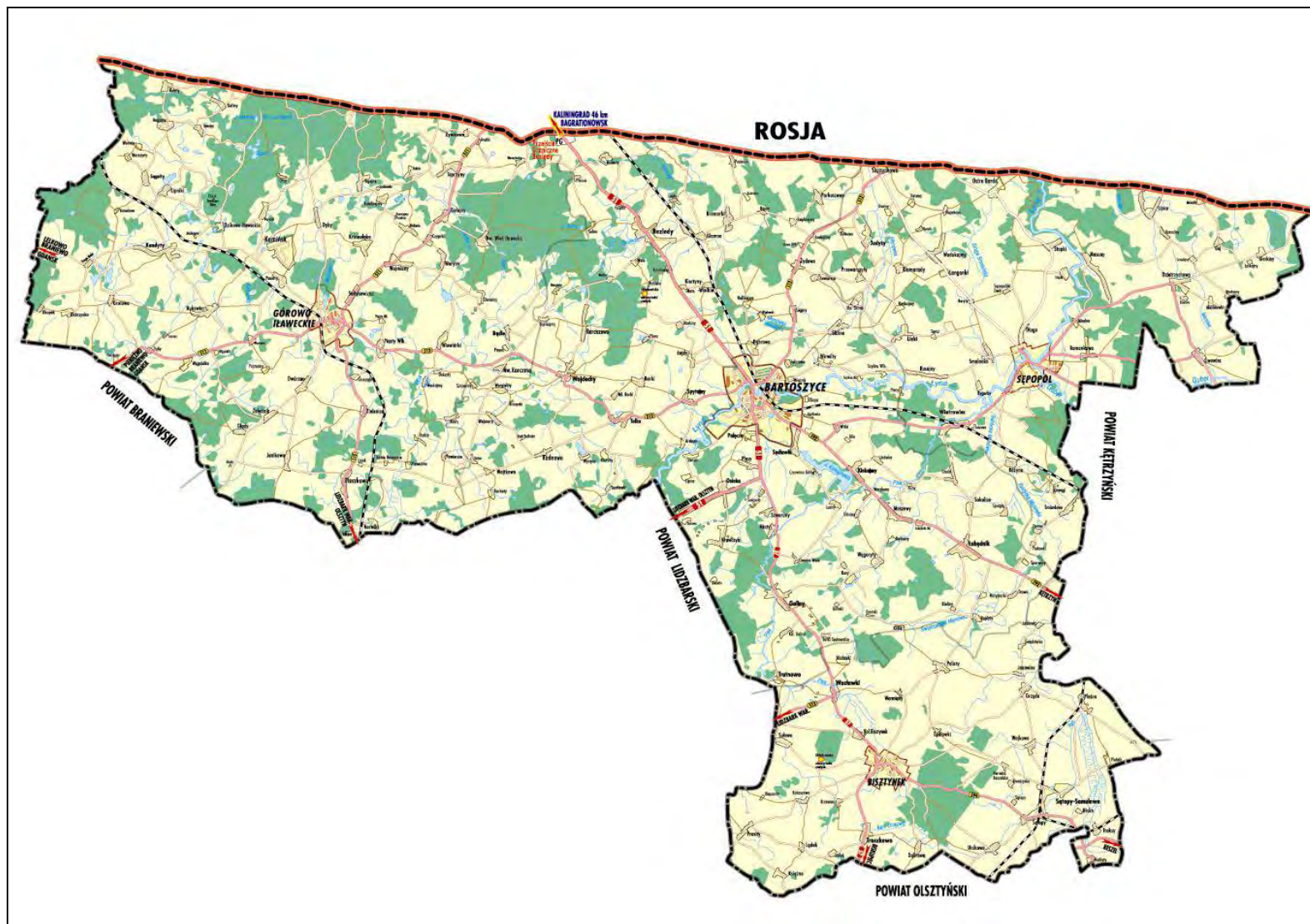
Dopiero w epoce cesarstwa niemieckiego stopniowo rosła zamożność miasta i okolic. W 1902 roku dotychczasową stolicę powiatu we Frydlandzie przeniesiono do Bartoszyce, chociaż powiat zachowywał nadal nazwę frydlandzkiego. Bartoszyce z miasta rzemieślniczo-kupieckiego stawały się urzędniczo-wojskowe. W latach trzydziestych poprawiała się koniunktura gospodarcza związana z wywołanymi zbrojeniami i powstaniem 3 jednostek koszarowych w Bartoszczach.

Tragiczne wydarzenia II wojny światowej dotknęły te okolice dopiero w 1945 r. Tereny obecnego powiatu wyzwolone zostały z początkiem lutego 1945 roku.

Po wojnie okolice te zasiedliła ludność polska w większości wysłana w te strony na roboty przymusowe oraz Polacy opuszczający Wileńszczyznę. Osiedliła się tu także ludność narodowości ukraińskiej pochodząca z południowo-wschodnich rejonów Polski. W późniejszym okresie, w związku z możliwością uzyskania pracy w rolnictwie państwowym, nastąpiła także migracja ludności z przyległych południowych, ubogich, okolic województwa olsztyńskiego.

W okresie do końca 1990 roku był to region głównie rolniczy z dominacją państwowych przedsiębiorstw rolnych. Funkcjonował silny przemysł dziewiarski, budowlany, mechaniczny z zapleczem oświatowym kształcącym młodzież głównie w tych zawodach.

Po przemianach początku lat 90 nastąpił upadek państwowego rolnictwa, zmniejszenie produkcji przemysłu dziewiarskiego, usług budowlanych i mechanicznych. Gwałtownie wzrosło bezrobocie. Utworzona została administracja samorządowa 6 gmin podejmująca intensywne działania w zakresie świadczenia podstawowych usług komunalnych. Z dniem 1 stycznia 1999 roku rządową administrację Urzędu Rejonowego zastępują struktury samorządowe Powiatu Bartoszyckiego.

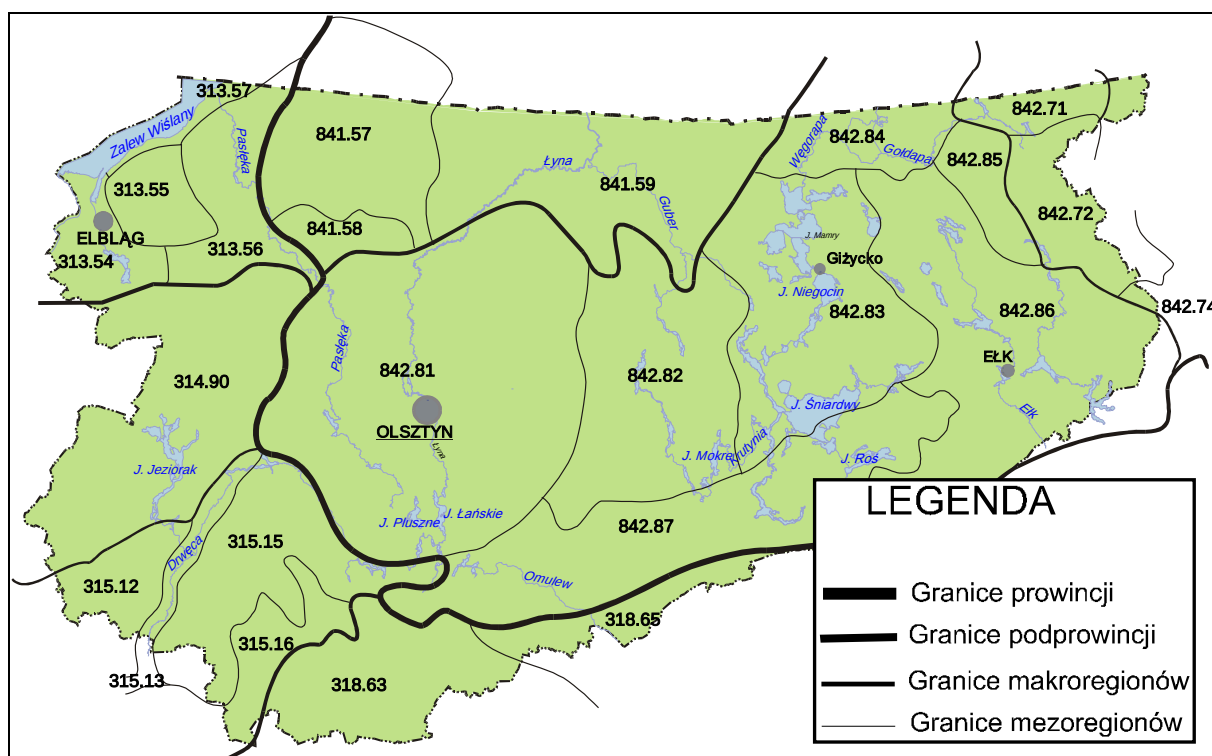


Rysunek 3. Mapa powiatu bartoszyckiego.

1.2 Środowisko przyrodnicze

1.2.1 Rzeźba terenu i geologia

Według podziału fizycznogeograficznego Polski (Kondracki 1998, rysunek 4.) powiat bartoszycki leży na Nizinie Staropruskiej stanowiącej makroregion Pobrzeży Wschodniobałtyckich. Od zachodu sąsiaduje z Pobrzeżem Gdańskim, a od południa z Pojezierzem Mazurskim. W Polsce leży tylko mała część tego makroregionu, który rozciąga się na północy województwa od Braniewa i Ornety po Węgorzewo i Kętrzyn. Wzniesienia Górowskie są wyniesione do ponad 150 m n.p.m., a wały morenowe dochodzą do 216 m (Góra Zamkowa). Na wschodzie leży rozległa niecka Niziny Sępopolskiej, której brzegi wznoszą się do 80 – 100 m n.p.m. W środku obniża się ona do 40 – 50 m n.p.m., a doliny Łyny i Gubra wcinają się na głębokość 20 – 30 m. Nizina Staropruska jest prawie całkowicie pozbawiona jezior i ma dobrze rozwinięty system dolin.



Rysunek 4. Podział fizycznogeograficzny wg. Kondrackiego – obszar województwa warmińsko-mazurskiego

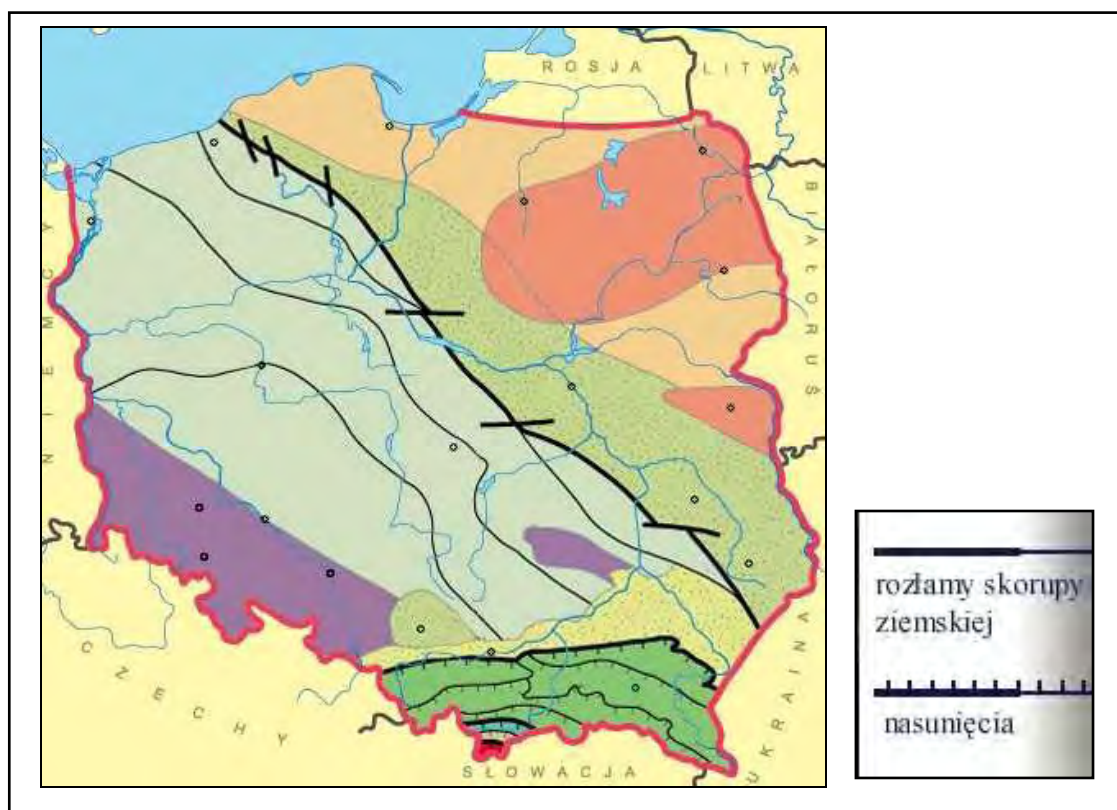
313.54 Żuławy Wiślane, 313.55 Wysoczyzna Elbląska, 313.56 Równina Warmińska, 314.90 Pojezierze Iławskie, 315.12 Pojezierze Brodnickie, 315.13 Dolina Drwęcy, 315.15 Garb Lubawski, 315.16 Równina Urszulewska, 318.63 Wzniesienia Mławskie, 318.65 Równina Kurpiowska, 841.57 Wzniesienia Górowskie, 841.58 Równina Ornecka, 841.59 Nizina Sępolska, 842.71 Puszcza Romincka, 842.72 Pojezierze Zachodniosuwalskie, 842.74 Równina Augustowska, 842.81 Pojezierze Olsztyńskie, 842.82 Pojezierze Mragowskie, 842.83 Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, 842.84 Kraina Węgorapy, 842.85 Wzgórze Szeskie, 842.86 Pojezierze Etckie, 842.87 Równina Mazurska.

W krajobrazie dominują moreny pagórkowate ze wzgórzami moreny czołowej, na znacznych przestrzeniach pokryte lasami.

Analizując budowę geologiczną i warunki hydrogeologiczne można stwierdzić, że wody podziemne pierwszych użytkowych poziomów występują najczęściej pod nieprzepuszczalnymi lub słabo przepuszczalnymi warstwami glin i ilów, stanowiących od powierzchni rodzaj ekranu izolacyjnego. Nierzadko w obszarach z izolacją powierzchniową

występują rejonry pozbawione od powierzchni warstw izolacyjnych, określane jako okna erozyjne. Należy podkreślić, że warunki występowania poziomów wodonośnych mają istotny wpływ na jakość wód oraz na stopień zagrożenia możliwością ich zanieczyszczenia.

Jak pokazuje poniższy rysunek powiat bartoszycki leży w spokojnym terenie tektonicznym.



Rys. 5. Geologia i tektonika Polski

1.2.2 Gleby

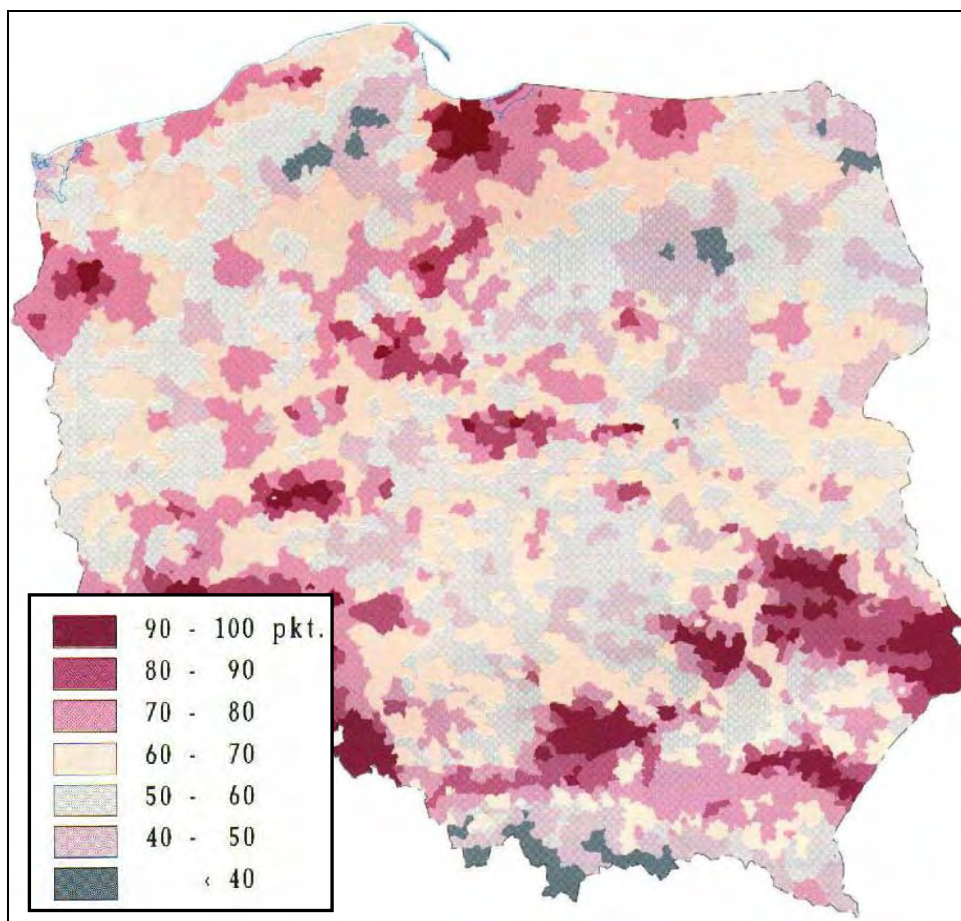
Skalami glebotwórczymi terenu powiatu bartoszyckiego są osady czwartorzędowe. Miąższość ich przekracza miejscami 200 m. Główną rolę odgrywają osady zlodowacenia bałtyckiego (stadium pomorskie).

Obszar powiatu pokrywa materiał lodowcowy i wodnolodowcowy, głównie gliny i piaski, a także osady holocenijskie (o różnym składzie mechanicznym) oraz torfy. Wśród osadów lodowcowych, tj. zwałowych, spotykamy gliny, piaski, żwiry oraz głazowiska. Natomiast do wodnolodowcowych należą piaski i żwiry fluwioglacjalne, pyły oraz ily, rzadziej gliny.

Większość gleb występowała pod lasami i częściowo pod naturalnymi użytkami zielonymi. Do uprawy polowej zajęto najpierw większość utworów zwięzłych (gliniastych, ilastych i pylastych). Natomiast pod lasami nadal dominują słabe gleby piaskowe.

Gleby brunatne właściwe – powstały z różnych skał macierzystych, głównie jednak zasobnych w węglan wapnia glin zwałowych wysoczyzn morenowych. W powiecie bartoszyckim dominują wśród gruntów ornych. Należą do klas bonitacyjnych od IV do IIIa. Zaliczane są prawie do wszystkich kompleksów przydatności rolniczej z dominacją pszennej dobrego.

Gleby brunatne kwaśne morfologicznie – podobne są do brunatnych właściwych. Odczyn ich jest jednak w całym profilu kwaśny lub bardzo kwaśny. Wśród użytków rolnych zajmują znikomą powierzchnię.



Rysunek 6. Waloryzacja warunków przyrodniczych rolnictwa wg Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach

Na podstawie opracowanej przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach metody porównywania elementów wpływających na wartość produkcyjną gleb metodą punktową, oceniającą poszczególne składniki (glebę, agroklimat, rzeźbę terenu, warunki wodne środowiska), można scharakteryzować wskaźnik liczbowy charakteryzujący jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej obszarów gmin. W skali 0-100 najlepsze obszary powiatu uzyskały do 90 punktów.

Gleby brunatne wylugowane – znajdują się na przejściu między brunatnymi właściwymi a pseudobielicowymi. Zostały one wylugowane drogą przemylwania i lugowania gleb brunatnych właściwych różnego stopnia rozwoju. Wytworzyły się z różnych skał glebotwórczych: glin, piasków zwałowych i sandrowych, pyłów i ilów wodnolodowcowych. Zasadnicza różnica występuje w odczynie gleby i znacznie większym występowaniu węglanów. Gleby tego podtypu są rozrzucone po całym terenie powiatu i występują obok innych gleb. Spotykamy je prawie we wszystkich kompleksach przydatności rolniczej.

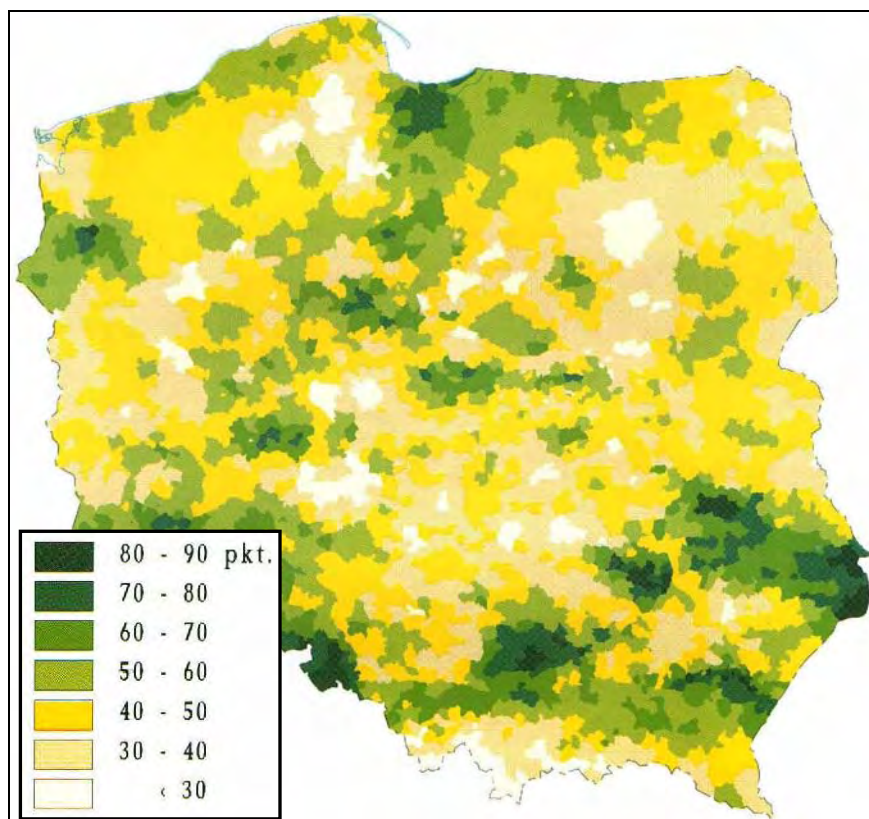
Czarne ziemie właściwe – powstały w obniżeniach terenu z przeobrażenia gleb hydrogenicznych. Zawierają one stosunkowo dużo próchnicy (2 – 4 %) i węglanu wapnia. Wytworzyły się z glin, ilów oraz pyłów ilastych i zwykłych. Pod względem bonitacyjnym występują w klasach od I do IV a oraz w kompleksach przydatności rolniczej: pszenным bardzo dobrym i dobrym, żytnim bardzo dobrym i żytnio ziemniaczanym oraz w obu kompleksach zbożowo-pastewnych.

Czarne ziemie zdegradowane i niedokształcone – wytworzyły się z różnych skal macierzystych (najczęściej piaskowych). Występują w obniżeniach na terenie powiatu. Część czarnych ziem zdegradowanych uległa dalszemu przekształceniu w gleby szare.

Gleby pseudobielicowe spotyka się na terenie płaskim, względnie słabo ukształtowanym (w obrębie moren dennych). W powiecie bartoszyckim występują one na małych powierzchniach. Gleby te należą przeważnie do klas bonitacyjnych IV b – III a. Pod względem przydatności rolniczej są zaliczane do kompleksów żytnich, rzadziej do kompleksu psennego.

Mady – mady rzeczne utworzyły się na współczesnych tarasach zalewowych w dolinach rzecznych, w warunkach nie sprzyjających procesowi torfotwórczemu. Występują one w dolinach rzek. Wśród nich wyróżniamy mady o nie wykształconym profilu, mady brunatne, czarnoziemne i glejowe. Jakość i przydatność rolnicza tych gleb jest bardzo różna. Najżyźniejsze mady występują w dolinie Gubra.

Gleby hydrogeniczne – obejmują grupę typów występujących przeważnie w miejscach położonych najniżej i najsilniej uwilgotnionych, głównie w dolinach rzecznych i jeziornych, w rynnach przepływowych i kotlinach.



Rysunek 7. Ocena gleb użytków rolnych Polski wg Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach

Na mapie przedstawiono w układzie gmin jakość przydatności rolniczej gleb. Opracowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach metoda porównywania jakości przydatności rolniczej gleb, ocenia w skali punktowej od 0 do 90 jakość gleb.

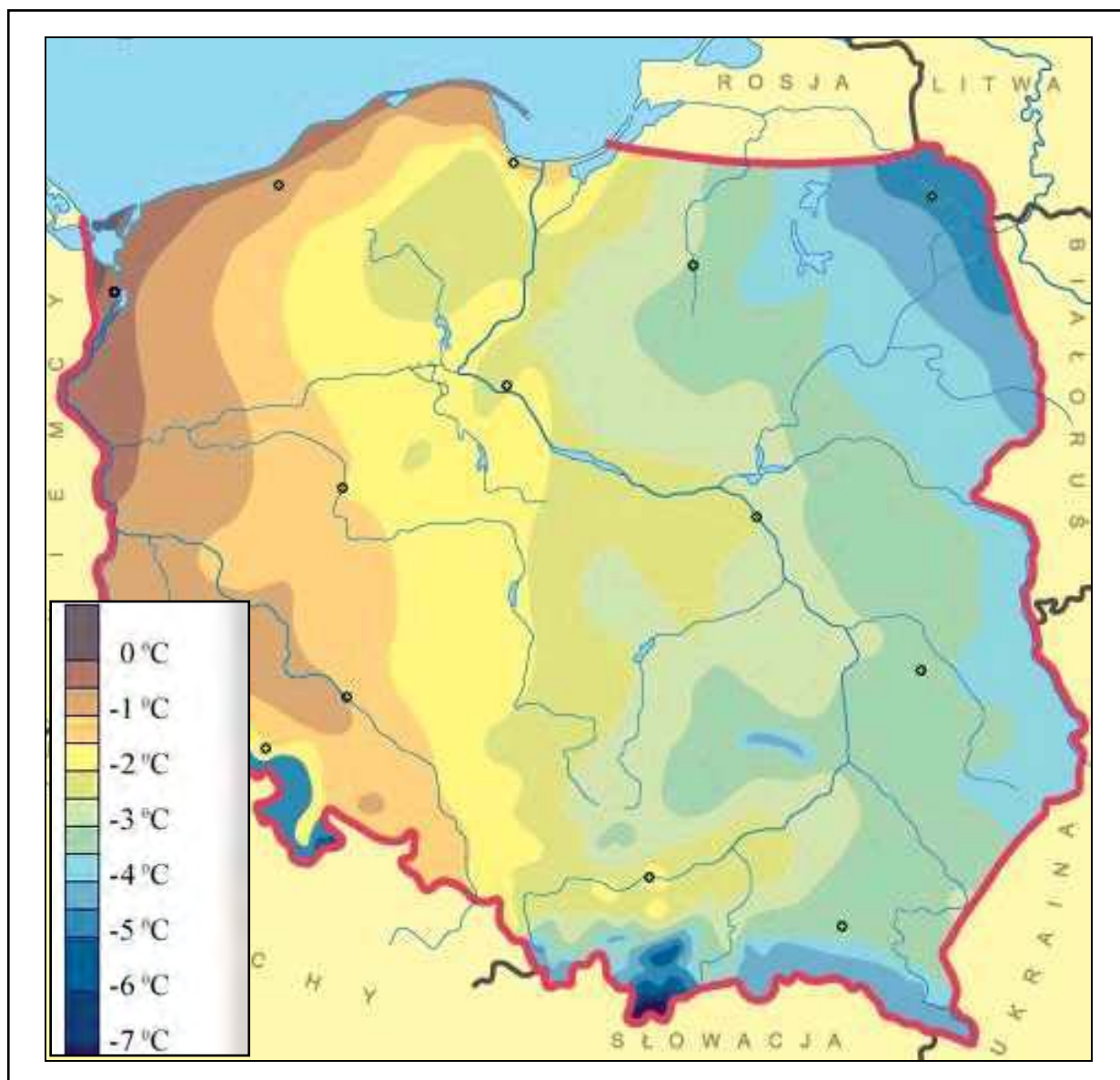
Gleby torfowe wykształciły się prawie wyłącznie na torfach niskich i dolinowych. Największe powierzchnie zajmują torfy trzcinowo-turzycowe i inne. Gleby torfowe przeznaczone są zwykle pod użytki zielone.

Wśród gleb hydrogenicznych **gleby murszowo-torfowe** zajmują największą powierzchnię. Występują w rozproszeniu na całym terenie powiatu, przeważnie pod użytkami zielonymi. Najczęściej spotykamy je na Równinie Sępolskiej. Wartość bonitacyjna mieści się w klasach II i IV. Należą do kompleksu przydatności rolniczej 2z i 3z (użytki zielone średnie i słabe).

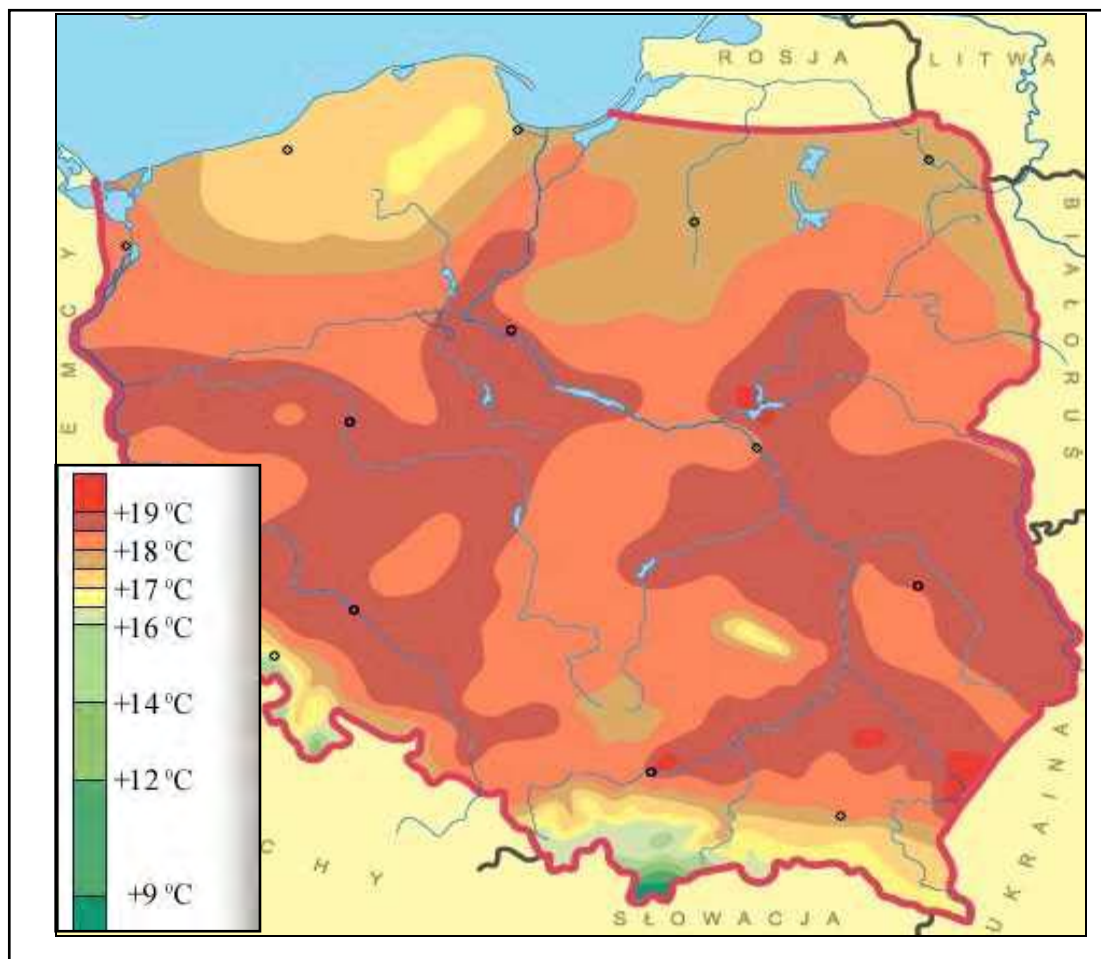
Gleby mułowo-torfowe i torfowo-mułowe powstały z torfów torfowisk niskich i dolinowych, pod wpływem wzmożonej działalności przepływającej wody, zawierającej najdrobniejsze części splawialne i pyłowe. Występują przeważnie w obniżeniach terenu, wśród mineralnych gruntów ornych oraz w dolinach rzecznych. Większość z nich znajduje się pod użytkami zielonymi przeważnie dobrej i średniej jakości, a niekiedy tylko słabej.

1.2.3 Klimat

Klimat powiatu odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością typów pogody. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza. Powiat leży w obrębie północnomazurskiego regionu klimatycznego.



Rysunek 8. Izotermy styczeń.



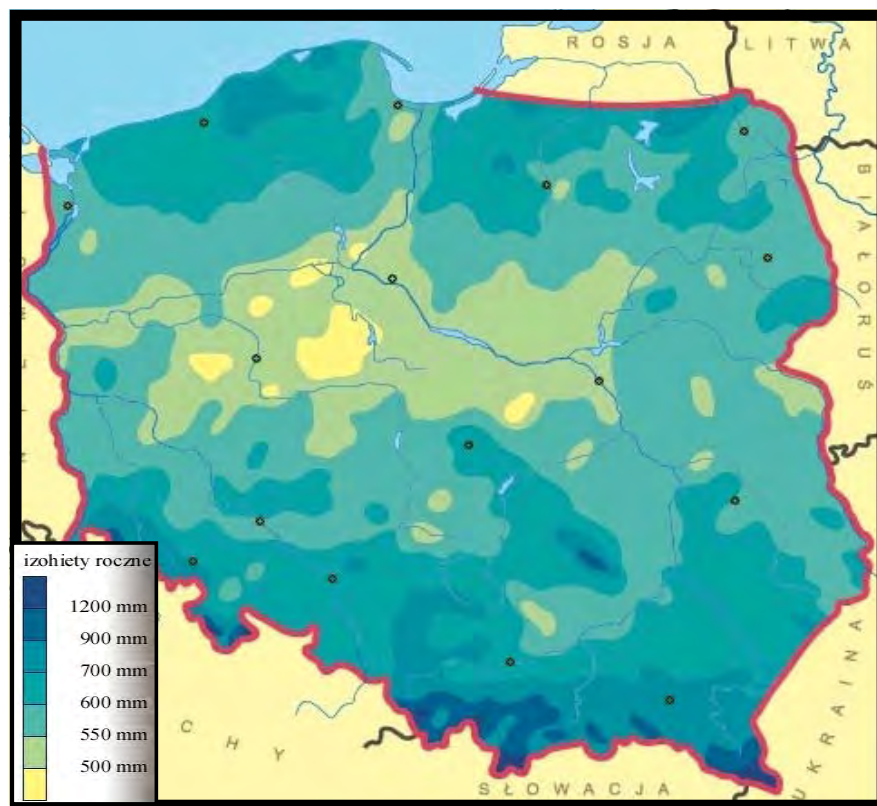
Rysunek 9. Izotermy lipca.

Powiat bartoszycki charakteryzuje się dużym czasem usłonecznienia rzeczywistego, tj. czasu „świecenia słońca”. Średnie dzienne usłonecznienie w ciągu roku nie wykazuje na terenie powiatu większego zróżnicowania i wynosi 4,4 godziny. Także dla lipca nie jest ono zbyt zróżnicowane i waha się od 7,2 do 8,0 godzin, a dla całego okresu letniego wypoczynku (czerwiec – sierpień) zawiera się w przedziale 7,0–7,8 godziny, co należy zaliczyć do cennych walorów regionu.

Średnia temperatura w roku wynosi $6,9^{\circ}\text{C}$ (dane wykonane na posterunku meteorologicznym w Bartoszycach w latach 1951-70). Liczba dni gorących z temperaturą maksymalną równą lub wyższą niż $25,0^{\circ}\text{C}$ wynosi od 22-24. Dni mroźnych, tj. z temperaturą maksymalną poniżej 0°C , notowano średnio 53, a dni bardzo mroźnych (o temperaturze poniżej -10°C)-średnio 3 w roku. Temperatura najcieplejszego miesiąca lipca wynosi $17,9^{\circ}\text{C}$, a najzimniejszego – lutego wynosi $-4,0^{\circ}\text{C}$. Czas trwania okresu wegetacyjnego wynosi 195 dni.

Wilgotność względna powietrza wynosi średnio 82% i jest dość typowa dla terenów województwa warmińsko-mazurskiego. Wiosną i latem jest niższa, jesienią i zimą wyższa. Zachmurzenie średnie roczne w wysokości 6,2 (w skali 10-stopniowej) jest jedną z niższych wartości na terenie województwa. Dni pogodnych jest średnio 38, dni pochmurnych-132. Dni z burzą jest średnio 13-14, dni z mgłą 41. Najbardziej pogodnym okresem jest koniec lata i początek jesieni. Największym zachmurzeniem charakteryzuje się okres od listopada do grudnia.

Średnia roczna suma opadów w rejonie Bartoszczyka jest niższa od średniej dla Polski, czyli nie sięga 600mm (wynosi 583mm). Natomiast na terenie gminy Górowo Iławeckie ilość opadów jest wyższa (głównie w zachodniej części gminy), co spowodowane jest skraplaniem na Wzniesieniach Górowskich pary wodnej z wilgotnych mas powietrza znad Zatoki Gdańskiej. W Bartoszczykach najwyższy opad notowany jest latem, najniższy w lutym i marcu.



Rysunek 10. Opady atmosferyczne

Na przeważającym obszarze wieją wiatry z kierunku południowo-zachodniego (18,9% udziału w ciągu roku) i wiatry zachodnie (15,2%). Udział wiatrów południowo-zachodnich jest szczególnie wysoki jesienią i zimą. Wiosną i latem wzrasta udział wiatrów zachodnich i północno-zachodnich. Na posterunku w Bartoszczykach cisze obserwowane są średnio 16,6% w roku. Jest to stosunkowo dużo. Również stosunkowo dużo zanotowano dni z wiatrem silnym (powyżej 10m/sek)-11,3 dnia.

Na klimat lokalny ma wpływ rzeźba terenu. Obniżenia terenowe przyczyniają się do zalegania chłodnego, wilgotnego powietrza, dużych wahań dobowych temperatury, mniejszych prędkości wiatrów, występowania przymrozków wczesną jesienią.

1.2.4 Warunki występowania wód podziemnych.

Dane dotyczące wód podziemnych autorzy uzyskali tylko dla województwa warmińsko-mazurskiego:

- zasoby dyspozycyjne słodkich wód podziemnych dla obszaru województwa warmińsko-mazurskiego określono przy uwzględnieniu modułu zasobów odnawialnych, wynoszącego średnio 160 m³/dobę/km². Wielkość zasobów dyspozycyjnych określa się odpowiednio na 161,4 tys. m³/h; 3873 tys. m³/dobę i 1414 mln m³/rok (1,4 km³ /rok).
- zasoby eksploatacyjne zwykłych wód podziemnych, przy uwzględnieniu średniego modułu zasobów równego 5,86 m³/h/km², wynoszą odpowiednio: 141,8 tys. m³/godz;

3404 tys. m³/dobę i 1242 mln m³/rok (1,2 km³/rok). Około 95 % wód przeznaczonych do eksploatacji czerpane jest z poziomów czwartorzędowych, pozostała ilość pochodzi z warstw trzeciorzędowych, głównie w rejonie Olsztyna, Bartoszy, Lidzarka Warmińskiego, Kętrzyna i Reszła.

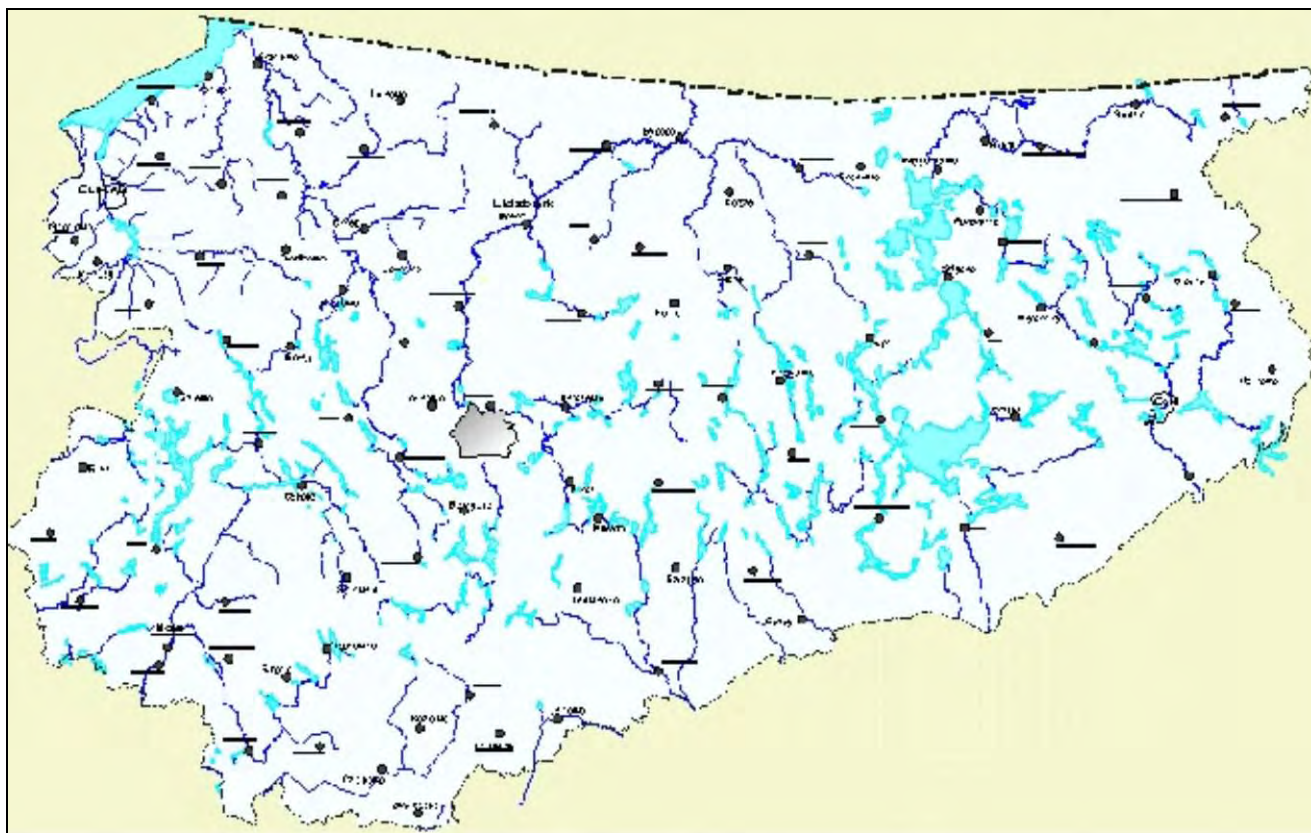
W powiecie bartoszyckim, w okolicach miejscowości Sokolica i Spurgle, istnieje silne źródło wód podziemnych tworzące samowypływy efektem, czego są występujące użytki ekologiczne – torfowiska źródłiskowe.

Wody mineralne.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego występują wody chlorkowo-sodowe. Północna część województwa (obszar synekliny perybałtyckiej), w której leży powiat bartoszycki, określana jest jako najbardziej perspektywiczna na terenie województwa w występowaniu wód mineralnych o znaczeniu leczniczym. Zalegania solanek o znaczeniu leczniczym i mineralizacji ogólnej rzędu 10-60 g/l można się spodziewać w piaskowcach dolnej jury i triasu na głębokościach około 0,7-1,3 km. Temperatura tych wód wynosi około 20-25°C. Wody te nadają się głównie do kąpieli leczniczych i rekreacyjnych.

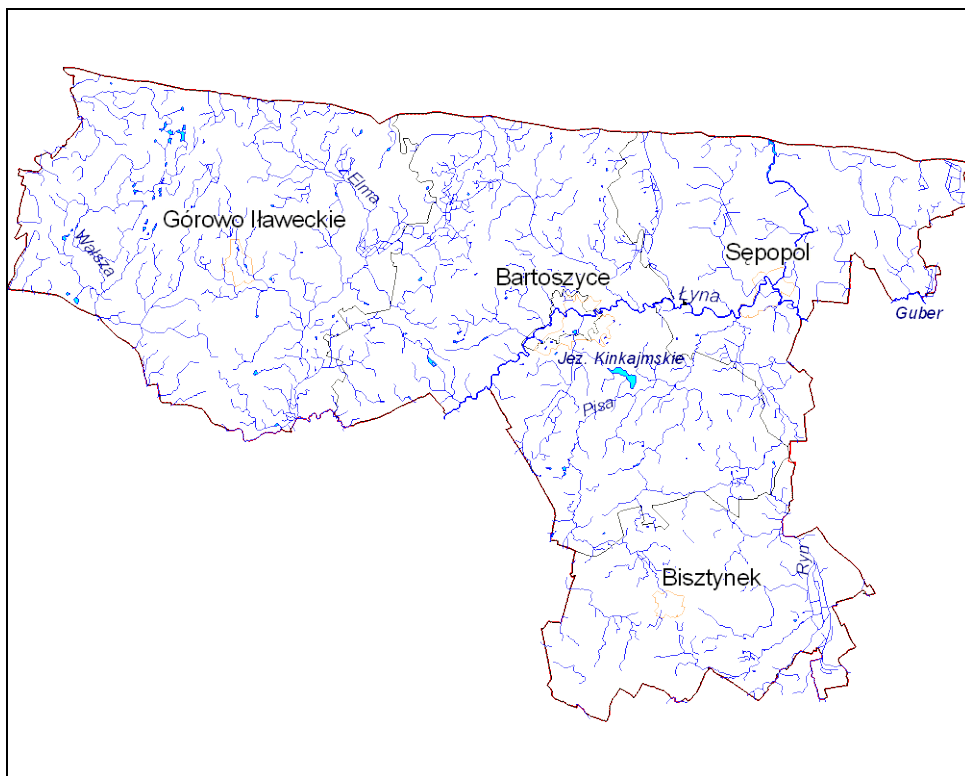
1.2.5 Sieć rzeczna i zasoby wodne

Obszar województwa należy do czterech podstawowych zlewni: rzek przymorza: Pregoly, Narwi i Wisły. Charakter i reżim hydrologiczny rzek jest bardzo zróżnicowany – od typowo nizinnego do górskiego, uzależniony od ukształtowania oraz pokrycia zlewni, rodzaju i zmienności zasilania, występowania bagien naturalnych zbiorników wodnych.

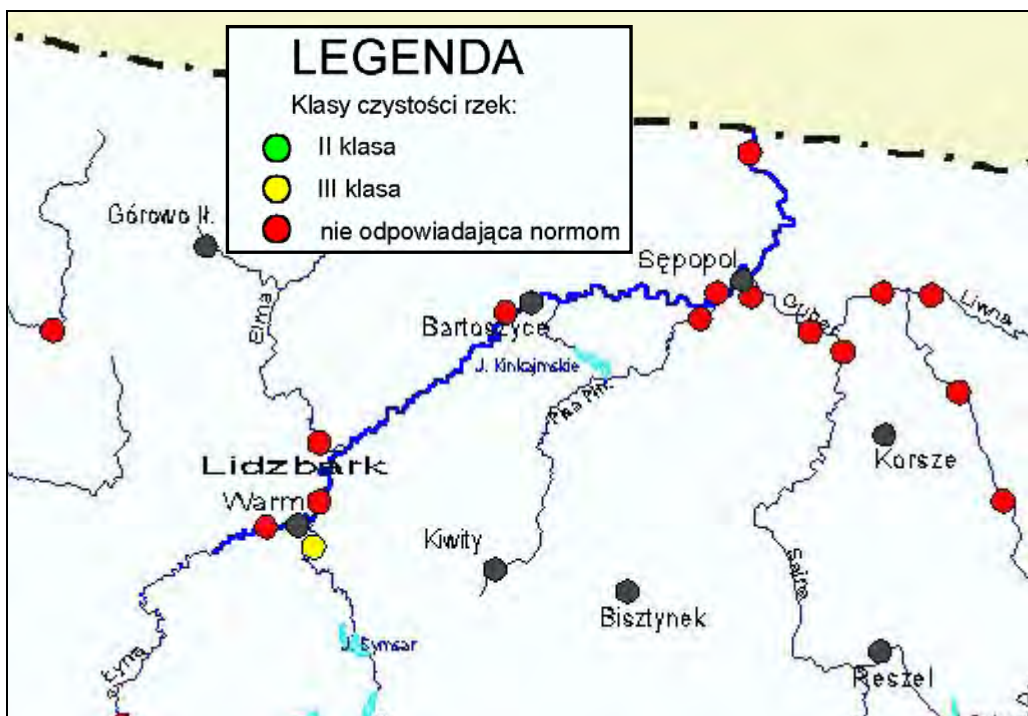


Rysunek 11. Sieć hydrologiczna województwa warmińsko-mazurskiego.

Cechą charakterystyczną sieci rzecznej powiatu jest jej młodość. Wykształciła się ona w holocenie i nadal podlega przekształceniom (np. występujące zjawiska bifurkacji, sufozji). Rzeki powiatu mają stosunkowo duże spadki, szerokość koryt – przeciętnie od 2 do 7 m, przy głębokościach dochodzących do ponad 2 m. Ich cechą charakterystyczną są niskie średnie przepływy. Największy średni przepływ ma Łyna na granicy państwa – 34,7 m³/sek. Łyna jest najdłuższą rzeką na terenie województwa (264 km).



Rysunek 12. Sieć rzeczna powiatu bartoszyckiego



Rysunek 13. Stan czystości wód powiatu bartoszyckiego 1998 rok.

1.3 Środowisko kulturowe.

Informacji o ludach później nazwanych Prusami, zamieszkujących ziemię stanowiącą obecny teren powiatu, dostarczyli starożytni żeglarze oraz kupcy. Ślady, jakie Prusowie pozostawili na tym terenie są liczne i trwałe. Większość nazw miejscowych zawiera źródłosłów pruski i to dobrze zachowany. Mimo silnych wpływów niemieckich i polskich nie uległy one przekształceniom. W wielu miejscach do dziś znajdowane są w wykopach archeologicznych naczynia, sprzęty, ozdoby służące ludom niegdyś zamieszkującym te ziemie. W wielu miejscach odkryto też groby Prusów, natrafiono na pozostałości pruskich grodzisk, ziemnych umocnień obronnych. Większość z nich pozostaje wciąż nie badana.

Wszystkie miejscowości leżące na terenie powiatu otrzymały przywilej lokacyjny w pierwszej połowie XIV w. I tak miasto Bartoszyce założone w 1326 r. początek swój wzięło od drewnianej warowni wzniesionej w 1240 r., w miejscu staropruskiego grodziska w krainie Barcji. Trwałymi pomnikami epoki przedkrzyżackiej znajdującymi się obecnie na terenie miasta są kamienne pomniki zwane pruskimi babami. Należą one do najstarszych pomników na ziemiach polskich, licząc najprawdopodobniej ponad tysiąclecie. Ponadto godnymi obejrzenia obiektami w mieście są: Brama Lidzbarska – najstarszy zabytek kultury świeckiej, jeden z nielicznych ocalałych fragmentów murów obronnych, którymi otoczono miasto w połowie XIV w. oraz budowle sakralne z XIV i XV w.

Również na terenie Gminy Bartoszyce znajduje się wiele interesujących zabytków architektury. Najcenniejszym zabytkiem spośród budowli sakralnych jest kościół w Sokolicy. Innymi równie cennymi zabytkami są kościoły w Łabędniku, Galinach, Rodnowie i Wojciechach, pochodzące z XIV i XV wieku. Z zabytków architektury świeckiej najcenniejszy jest zespół dworski w Galinach oraz pochodzące z XVI i XIX w. pałace w Tolku, Łabędniku, Osiece i Łojdach.

Miejscowość Górowo Iławeckie otrzymało prawa miejskie w 1335 r. i mniej więcej w tym samym roku rozpoczęto w Landsbergu (dawna nazwa miasta) budowę kościoła. W mieście tym godnym uwagi obiektem jest zabytkowy ratusz z XIV w., cerkiew grekokatolicka z XIV w. oraz Muzeum Gazownictwa.

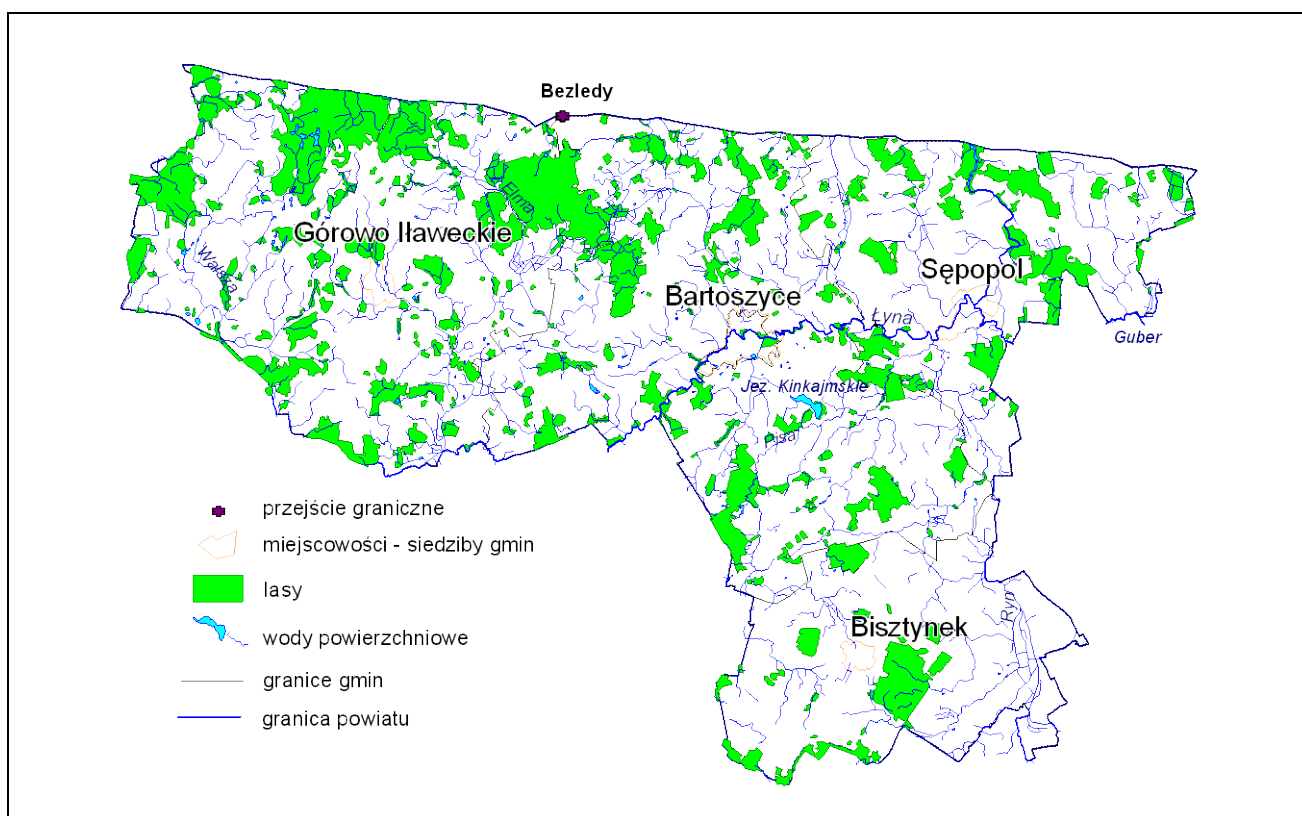
Obiektami zabytkowymi gminy Górowo Iławeckie są kościoły w Janikowie z XIV w., Kandytach z XVI w., Pieszkowie z XV w. oraz pałac neoklasycystyczny w Nerwikach.

Osada Strowangen założona na początku XIV w. dała początki miastu Bisztynek. Nowo założone miasto otrzymało nazwę Bisschofstejn. Zachowane do dziś zabytki miasta stanowią głównie budowle sakralne, takie jak: kościół gotycki z XIV w., kościół renesansowy wybudowany w XVII w. Cennym obiektem zabytkowym jest Brama Lidzbarska stanowiąca część murów obronnych z przełomu XV i XVI w. W okolicznych wsiach do dziś zachowały się piękne gotyckie kościoły, kaplice i kapliczki charakterystyczne dla Warmii.

Miasto Sępólno otrzymało przywilej lokacyjny w 1351 r. z rąk Wielkiego Mistrza Zakonu Krzyżackiego Henryka Dusnera. Natomiast miejsko-wiejska gmina Sępólno powstała w dniu 1 stycznia 1973 r. W tym samym dniu dekretem Rady Ministrów nadano ponownie prawa miejskie miasteczku Sępólno. Ważniejszymi zabytkami, jakie możemy obejrzeć na terenie gminy są: kościół gotycki z XIV w., odcinek murów obronnych z 1372 r. oraz pałace w Judytach i Masunach.

2.1 Szata roślinna w tym ekosystemy leśne.

Urozmaicona rzeźba terenu powiatu jest charakterystyczna dla obszarów typowo polodowcowych. Lasy zajmują około 18,7% powierzchni ogólnej powiatu. Wskaźnik ten jest znacznie mniejszy niż średnia województwa warmińsko-mazurskiego, który wynosi 29%. Stan ten wynika z dużej żyzności gleb na terenie powiatu, co spowodowało intensywniejsze wylesianie w przeszłości. Rysunek 14 przedstawia usytuowanie większych kompleksów leśnych na terenie powiatu:



Rysunek 14. Większe kompleksy leśne w powiecie bartoszyckim.

Znaczna różnorodność siedlisk, stosunkowo niewielkie uprzemysłowienie i urbanizacja regionu pozwoliły na przetrwanie bogactwa flory. Jej specyfikę stanowią: znaczna liczba gatunków północnych, wygasanie zasięgów licznych gatunków roślin środkowo- i zachodnioeuropejskich oraz młodość, gdyż flora rozwinęła się dopiero po ustąpieniu lądolodu skandynawskiego, tj. około 12 000 lat p.n.e.

W szacie roślinnej występują gatunki o szerokim zasięgu geograficznym (np. sosna zwyczajna) i gatunki graniczne, których zasięg zanika na tym terenie, tak więc wschodnią granicę osiągają tu buk zwyczajny, klon, jawor, dąb bezszypułkowy, południową zaś na przykład świerk (rasy północnej) i chamedaphne północna.

Florę regionu tworzą gatunki pochodzenia:

- arktycznego między innymi malina moroszka, turzyce (luźnokwiatowa i drobnozadziorkowa),
- borealnego – brzoza niska, poryblin jeziorny, chamedaphne północna,
- środkowoeuropejskiego – buk zwyczajny, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, zawilec gajowy, konwalia majowa,
- atlantyckiego – żarnowiec miotlasty i szczotlicha siwa,
- pontyjskiego – dzwonek syberyjski, zawilec wielkokwiatowy,
- śródziemnomorskiego – wilczomlecz szerokolistny, jarzab brekinia,
- południowosyberyjskiego – dzwonek wonny, sasanka otwarta, lepnica zielonawa.

Poza zbiorowiskami leśnymi, ważnymi i charakterystycznymi dla powiatu są zbiorowiska roślinności wodnej i torfowiskowej. Sieć wodna regionu jest bardzo bogata, co wpływa na ogromną obfitość gatunków występującej w niej roślinności. W rzekach i jeziorach masowo spotyka się rdestnice, roгатki, wywłóczniki, grzybienie białe, grążele żółte, a w strefie brzeżnej – oczerety, trzciny i palki. Wśród torfowisk wyróżnia się torfowiska niskie, związane z dolinami rzek.

2.2 Świat zwierzęcy.

Fauna tego regionu jest bogata i bardzo interesująca. Spośród bezkręgowców należy wymienić gąbki słodkowodne, żyjące na przykład w rzekach. Bardziej poznanymi bezkręgowcami są owady. Do rzadszych z nich należą tęcznik liszkarz, kozioróg dębosz, zmierzchnica trupia główka, paż żeglarz i paż królowej, rusalka żałobnik, mieniak tęczowiec i inne. Znawców zachwyca mnogość ważek.

Ichtiofaunę reprezentuje około 40 gatunków, między innymi sielawa, troć, pstrąg, sandacz, sieja, certa, kleń, miętus, różanka, piskorz, sum, węgorz i lipień.

Z płazów ogoniastych wymienić należy traszkę zwyczajną i traszkę grzebieniastą. Znacznie liczniej występują płazy bezogoniaste, jak kumak nizinny, grzebiuszka, ropucha szara i ropucha zielona, rzekotka drzewna, żaby: wodna, jeziorkowa, trawna, moczarowa i śmieszka.

Reprezentantami gadów są tu żółw błotny, jaszczurki: zwinka, żyworódka, padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata i bardzo rzadko występujący gniewosz płamisty.

Prawdziwą atrakcją regionu stanowi bogactwo jego awifauny. Mnogość gatunków nie pozwala nawet na przedstawienie ich pełnej listy. Charakterystyczne dla regionu są ptaki związane z wodami. Występują tu wszystkie lęgowe perkozy – dwuczuby, rdzawoszyi, zausznik i perkozek.

Bocian biały tworzy w północnej części powiatu największe skupisko w Europie. Szczególnie licznie występują te ptaki we wsiach: Żywkowo (gmina Górowo Iławeckie), Szczurkowo i Lwowiec (gmina Sępole), Lejdy (gmina Bartoszyce). W ostatniej z wymienionych miejscowości na dachach budynków jednego gospodarstwa znajduje się aż 8 gniazd bocianich, z czego 4 na jednej stodole. W gminie Górowo Iławeckie główną atrakcją jest Europejskie Centrum Bociana Białego znajdujące się w miejscowości Żywkowo. Jest to największa kolonia tego ptaka w Polsce i jedna z największych w Europie, dająca początek

wielkiemu „Szlakowi Bocianich Gniazd” przebiegającemu przez takie miejscowości jak: Toprzązyna, Lejdy, Szczurkowo i Lwowiec.

Spośród innych ptaków żyją tu niemal wszystkie krajowe dzięcioły, łącznie z białogrzbietym. Liczne są kruki. Można tu spotkać orzechówki, krzyżodzioby świerkowe, drożdżiki, strumieniówki, dziwonie, podróżniczki, zimujące pluszcze oraz wiele innych.

Dość licznie występują ssaki. Jednym z najciekawszych i podlegających ochronie jest bóbr. Żeremia można spotkać w wielu miejscach na terenie powiatu. Odtworzone przez bobry biotopy wodno-błotne odpowiadają także występującej tu wydrze. W podobnych warunkach występują norki amerykańskie, które po ucieczce z hodowli zdziczały i czynią spustoszenie wśród ptactwa i piżmaków. Knieje pełne są jeleni, sarn, dzików, lisów. Często spotykane są kuny, borsuki i tchórze oraz jenoty, który przywędrował tu ze wschodu. Natomiast do rzadkich gatunków można zaliczyć losie, wilki i rysie. Sztucznie zaś wprowadzono daniela. Można tu też spotkać gronostaja, lasicę, popielicę i inne drobne ssaki.

2.3 Walory krajobrazowe powiatu.

Zestawienie zbiorcze obszarów prawnie chronionych i rezerwatów przyrody w powiecie bartoszyckim i w poszczególnych gminach przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. Obszary prawnie chronione i rezerваты przyrody.

Jednostka organizacyjna	Ogółem obszary prawnie chronione (ha)	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (%)	Rezerваты przyrody (ha)	Obszary chronionego krajobrazu (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Liczba pomników przyrody
Powiat bartoszycki	30.183,4	23,1	17,7	29.710	455,7	69
Biszynek (g.m-w.)	2.533,3	12,6		2.200	333,3	2
Bartoszyce (g.w)	5.869,6	13,7		5.860	9,6	32
Sępólno (g.m-w)	2.930,9	12,1		2.930	0,9	19
Górowo Iław. (g.w)	18.849,6	45,3	17,7	18.720	111,9	14

Gmina Bartoszyce.

Obszary chronione gminy:

- doliny Łyny i Pisy Północnej z Jeziorem Kinkajmskim,
- północno-zachodnia część gminy.

Tabela 2. Pomniki przyrody Gminy Bartoszyce.

Nr.	obiekt	obwód (cm)	wys (m)	lokalizacja	rok uznania
161	dąb	465	30	200m od leśniczówki przy Galinach	1957
162	dąb	550	30	100m od leśniczówki przy Galinach	1957
163	lipa	480	25	200m od wsi Minty	1957
165	dąb	490	25	k. wsi Łabędnik 150m od szosy do Kętrzyna	1957
166	dąb	634	30	podwórze po b.PGR Ciemna Wola, obok głazu-pomnika nr 276	1957
167	lipa	735	30	NW róg parku b.PGR Kinkajmy, 300m od szosy do Kętrzyna	1957
170	dąb	450	28	przy szosie Maszewy-Łabędnik Mały	1957
184	modrzew	250	25	Krawczyki, park szkoły	1957
185	dąb	495	28	Krawczyki, park szkoły	1957
186	modrzew	260	25	Krawczyki, park szkoły	1957
188	dąb	470	25	Krawczyki, park szkoły	1957
189	dąb	420	26	Krawczyki, park szkoły	1957
190	dąb	400	28	park b. PGR Parkoszewo	1957
191	dąb	400	25	park b. PGR Parkoszewo	1957
192	wiąz	680	30	park b. PGR Parkoszewo	1957
193	dąb	460	29	Parkoszewo nad sadzawką 150m SW od szkoły	1957
194	dąb	500	29	park b. PGR Parkoszewo	1957
196	lipa	350	28	park b. PGR Parkoszewo	1957
197	dąb	410	29	Sporwiny, przy zabudowaniach S. Krasnowskiego	1957
198	dąb	420	20	Sporwiny, zbocze przy strumieniu	1957
199	dąb	400	30	Sporwiny, zbocze przy strumieniu	1957
200	dąb	530	30	Sporwiny, przy zabudowaniach S. Krasnowskiego	1957
201	dąb	480	30	Sporwiny, przy zabudowaniach S. Krasnowskiego	1957
202	dąb	380	28	Sporwiny, przy zabudowaniach S. Krasnowskiego	1957

203	dąb	440	30	Sporwiny, przy zabudowaniach S. Krasnowskiego	1957
316	dąb	550	30	obok stawu w parku b.PGR Bajdyty	1964
325	2 dęby	385;415	30	Łęg, park przypałacowy	1967
334	4 dęby, lipa	350-690; 490	30; 30	Łęg	1968
373	aleja lip.-25 drzew na odcinku 150m	150-300	22- 28	Łęg, przy drodze do Ardap	1975
559	9 dębów	400-560	26	Bajdyty, park	1992
560	dąb	400	25	Łabędnik, park	1992
276	głaz-różowy granit grubokrystaliczny	780	1,6	podwórze po b.PGR Ciemna Wola, obok dębu-pomnika nr 166	1961

Tabela 3. Użytki ekologiczne Gminy Bartoszyce.

L.p	Nazwa użytku ekologicznego	Typ użytku ekologicznego	Powierzchnia (ha)	Data uznania	Walory przyrodnicze, będące podstawą uznania za użytek
1	„Rosiczka”	torfowisko	1,32	04.02.94	Rzadka roślinność torfowa
2	„Rosiczka”	torfowisko	0,38	04.02.94	Rzadka roślinność torfowa
3	„Rosiczka”	torfowisko	0,95	04.02.94	Rzadka roślinność torfowa
4	„Sokolica”	torfowisko	3,33	28.03.96	Rzadka roślinność torfowa
5	‘Spurgle’	torfowisko	3,63	28.03.96	Rzadka roślinność torfowa

Gmina i Miasto Bisztynek.

Jedynym obszarem chronionym na tym terenie jest zlewnia rzeki Sajna, której powierzchnia wynosi 340 ha (333 ha to wody powierzchniowe). Obszar ten jest cenny pod względem ornitologicznym. Znajdują się tu miejsca żerowania i gniazdowania wielu gatunków ptaków. Wiele z nich umieszczonych jest na liście gatunków zagrożonych i ginących, wpisanych do Czerwonej Księgi. Najcenniejsze gatunki to: bataliony, kuliki wielkie, kaczki (rożeniec, płaskonos, helmiatka, krakwa), tracze, nurogęs długodzioby, gęsi, żurawie, bielik, rybolów, bocian czarny.

Na terenie gminy występują głazy narzutowe, które w Bisztyнку i Księżnie zostały uznane za pomniki przyrody nieożywionej. Owiany legendą „Diabelski Kamień” w Bisztyнку jest największym głazem narzutowym (obwód 28 m) na całym pojezierzu mazurskim.

Tabela 4. Lista użytków ekologicznych Gmina i Miasto Bisztynek.

L.p.	Nazwa użytku ekologicznego	Typ użytku ekologicznego	Powierzchnia ha	Data uznania	Walory przyrodnicze, będące podstawą uznania za użytek
1	Polder-Sątopy Samulewo	rozlewisko	333 ha	08.06.1998	Ostoja ptactwa wodno-błotnego

Miasto i Gmina Sępól.

Do największych zasobów krajobrazowych gminy Sępól należą strefy chronionego krajobrazu utworzone wzdłuż rzek Łyny i Guber. Dużą wartość przyrodniczą mają tereny bagienne położone wzdłuż rzeki Mamlak. Na terenie gminy znajdują się 34 pomniki przyrody w tym 18 dębów, 15 buków i 1 lipa. Wykaz pomników przyrody w gminie Sępól przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5. Pomniki przyrody Miasta i Gminy Sępól.

<i>Lp.</i>	<i>Rodzaj obiektu pomnikowego</i>	<i>Gatunki drzew</i>	<i>Obwód drzew</i>	<i>Ilość drzew</i>	<i>Data uznania</i>	<i>Zarządzający/ właściciel terenu z pomnikiem</i>
1	drzewo	dąb	460	1	1957	Nadleśnictwo
2	drzewa	buki	100-150	15	1952	AWRSP
3	drzewo	lipa	520	1	1957	Osoba prywatna
4	drzewa	dęby	400-510	8	1957	AWRSP
5	drzewo	dąb	485	1	1957	Nadleśnictwo
6	drzewo	dąb	620	1	1957	AWRSP
7	drzewa	dęby	445-620	3	1984	AWRSP
8	drzewo	dąb	500	1	1994	Nadleśnictwo
9	drzewa	dęby	400	3	1998	Osoba prywatna

Miasto Górowo Iławeckie.

Na terenie miasta występuje jeden obszar chroniony, który obejmuje kompleks leśny wraz z dwoma zbiornikami wodnymi o powierzchni 13 ha (obecnie opróżnionymi) znajdującymi się w północnej części miasta. Obszar obejmuje też dolinę Młynówki na odcinku przebiegającym przez teren miasta. Dane o obszarach chronionych przedstawia tabela nr 6:

Tabela 6. Podstawowe dane o obszarach chronionych Miasto Górowo Iławeckie:

Nazwa obszaru chronionego	Powierzchnia (km ²)	Użytkowanie i pokrycie terenu obszaru chronionego (km ²)			
		lasy	grunty rolne	wody pow.	tereny zabud.
Dolina Młynówki	ok. 0,36	0,07	0,03	0,16	0,1

Walorem kulturowym miasta jest Cmentarz Żydowski o powierzchni 0,05 ha znajdujący się przy ulicy Generała Sikorskiego.

Gmina Górowo Iławeckie.

W 1970 roku ustanowiony został florystyczny wodno-leśny rezerwat przyrody „Jezioro Martwe”, o powierzchni 17,07 ha (z czego 2,6 ha zajmuje akwen „Jeziora Martwego”). Rezerwat położony jest w północnym pasie „Dzikowskiego Dworu”. Jezioro swą nazwę zawdzięcza zupełnemu zanikowi w nim życia biologicznego. Podstawowym celem utworzenia rezerwatu była ochrona stanowiska unikalnej, ściśle chronionej maliny moroszki. Malina moroszka występuje również na południe od Warszka. W dniu 4 lutego 1994 r Rozporządzeniem Nr 20 Wojewoda Olsztyński obszar ten uznał za podlegający ochronie jako użytek ekologiczny tj. torfowisko ze stanowiskiem maliny moroszki o pow. 11,83ha.

Tabela 7. Wykaz pomników przyrody gminy Górowo Iławeckie.

Nr w rejestrze WKP	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew/głazów	Ilość drzew/głazów	Data uznania	Zarządzający/właściciel terenu
227a	głaz	-	1.180	1	1961	AWRSP
333	głaz	-	880	1	1968	Nadl. Górowo Ił
348	drzewo		490	1	1969	Nadl. Górowo Ił
385	drzewo	topola biała	530	1	1984	AWRSP
386	drzewo	buk, dąb, klon, lipa	320-530	7	1984	AWRSP
387	drzewo	dąb, lipa, jesion	340-690	7	1984	AWRSP
489	drzewo	dąb	420	1	1988	Nadl. Górowo Ił
491	drzewo	kasztanowiec	270	1	1989	Nadl. Górowo Ił
492	drzewo	buk	55	1	1989	Nadl. Górowo Ił
829	drzewo	buk	375	1	1995	AWRSP
830	drzewo	dąb	400	1	1995	AWRSP
831	drzewo	dąb	390	1	1995	AWRSP
832	drzewo	buk purpurowy	335	1	1995	AWRSP
833	drzewo	jesion	385	1	1995	AWRSP

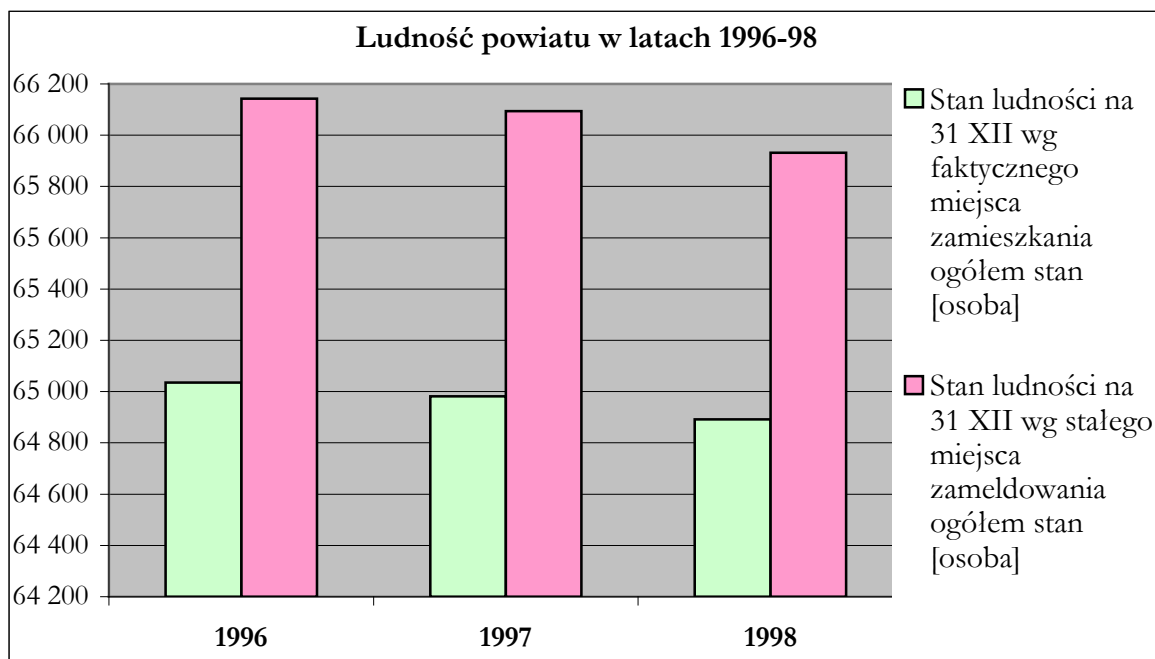
Tabela 8. Lista użytków ekologicznych w gminie Górowo Iławeckie:

Lp.	Nazwa użytku ekologicznego	Typ użytku ekologicznego	Powierzchnia (ha)	Data uznania	Walory przyrodnicze, będące podstawą uznania za użytek
1	torfowisko	florystyczny	11,38	1.02.1994	Malina moroszka

3 SFERA SPOŁECZNA

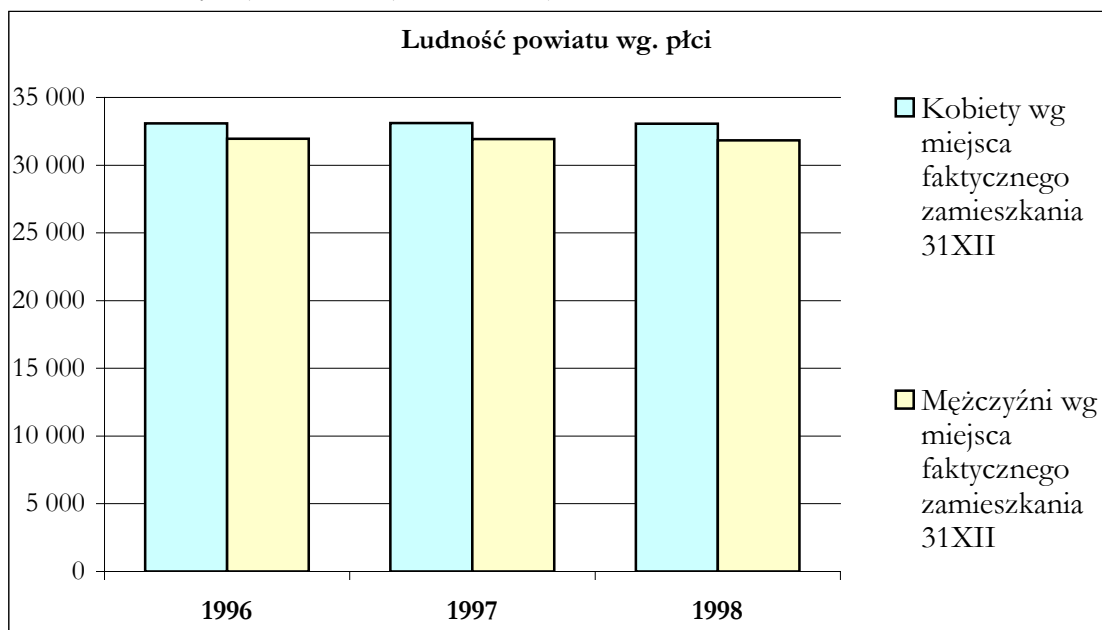
3.1 Ludność powiatu

Powiat bartoszycki liczy 64 892 osób. Zaludnienie wykazuje tendencję malejącą.



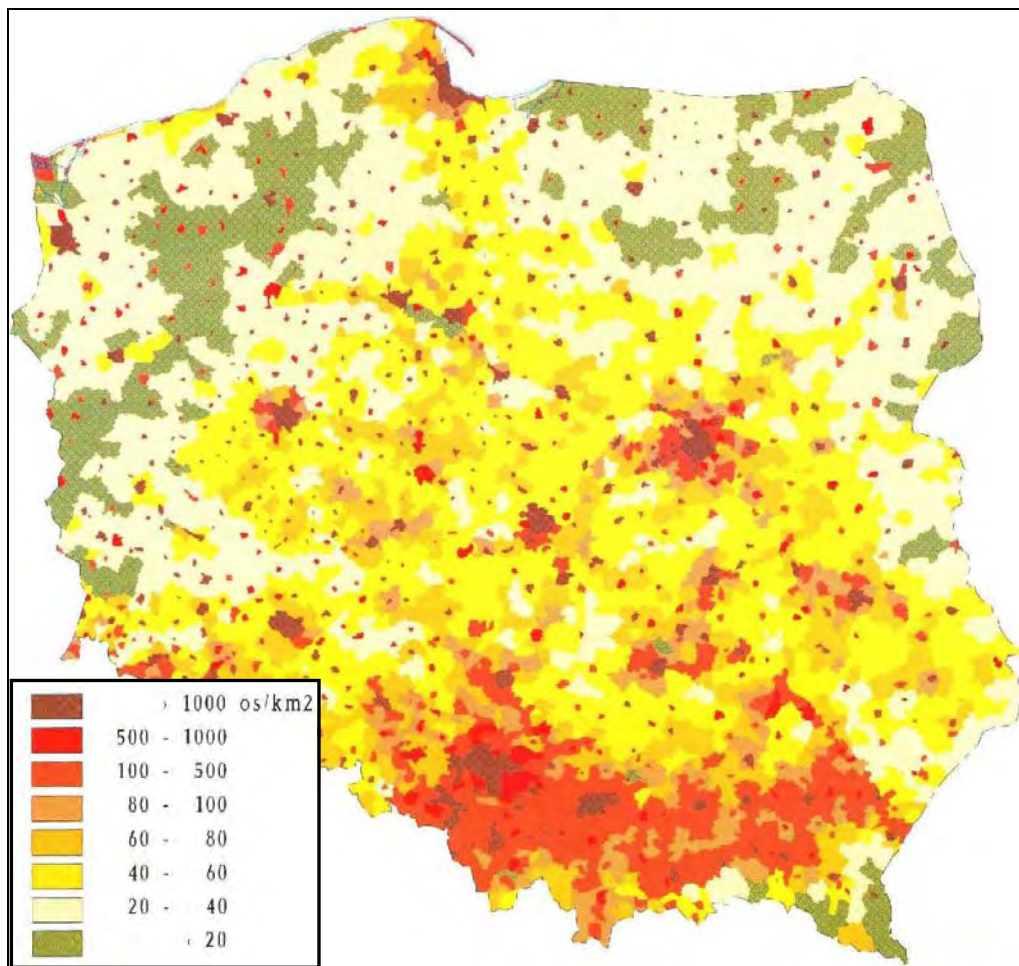
Rysunek 15. Ludność powiatu bartoszyckiego w latach 1996-98.

W 1998 roku na 100 mężczyzn w powiecie przypadało 104 kobiety (podobny wskaźnik charakteryzuje całe województwo).

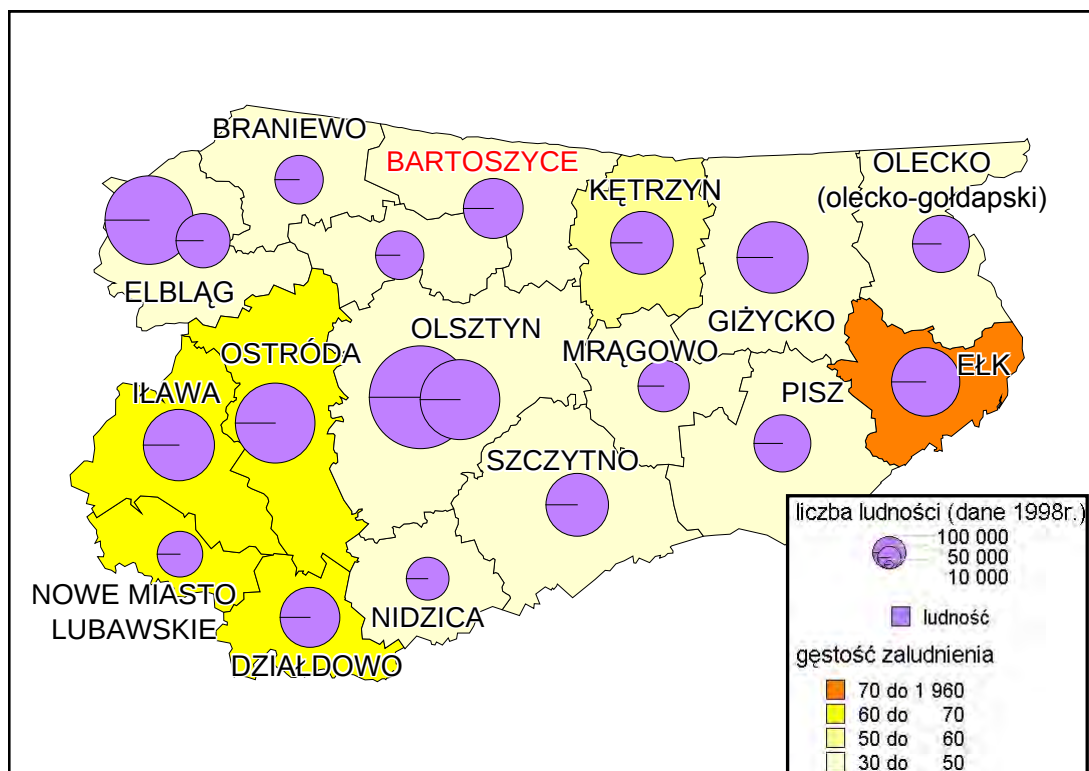


Rysunek 16. Ludność powiatu bartoszyckiego wg. płci w latach 1996-98.

Gęstość zaludnienia w 1998 roku wynosiła 50 osób/1 km², kształtuje się więc poniżej średniej województwa warmińsko-mazurskiego, która kształtowała się na poziomie 60 osób/1 km².

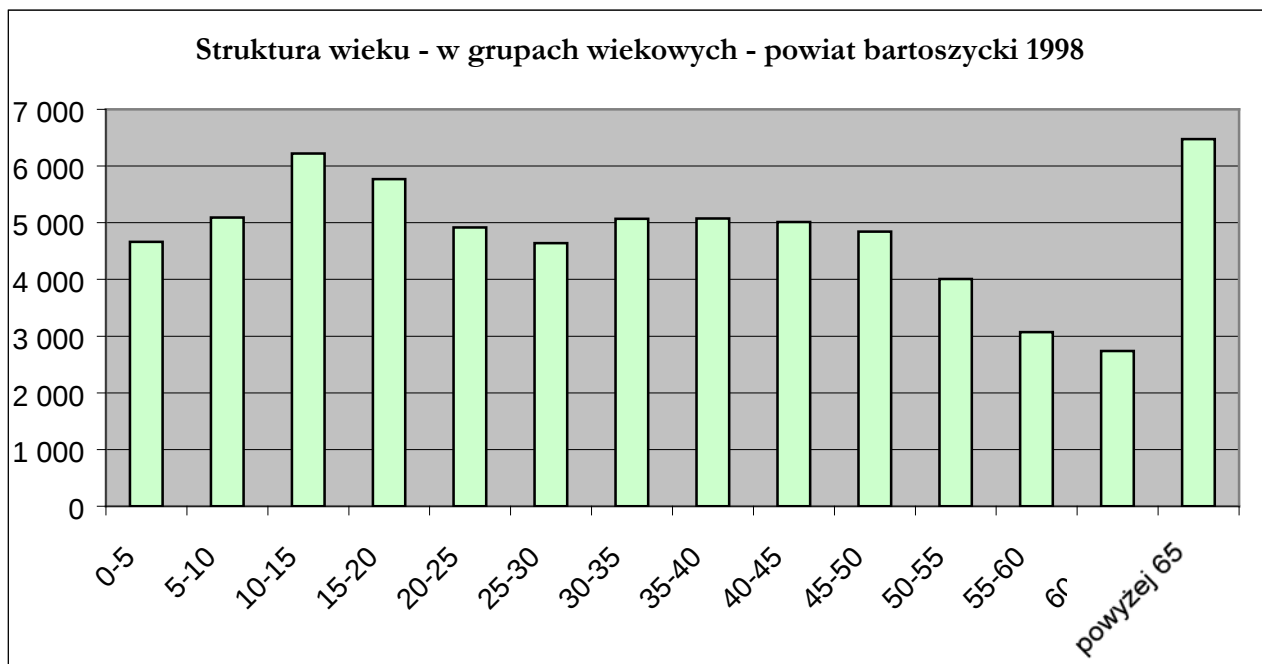


Rysunek 17. Gęstość zaludnienia.

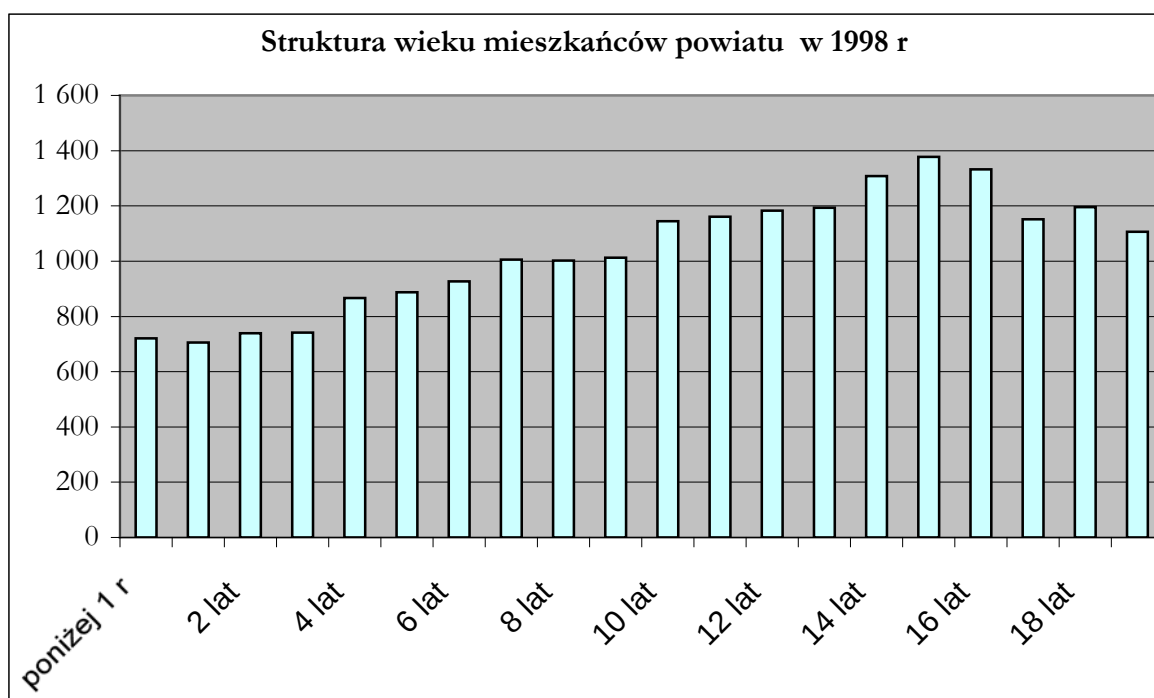


Rysunek 18. Demografia powiatu bartoszyckiego na tle powiatów województwa warmińsko-mazurskiego 1998 rok.

W strukturze wieku mieszkańców przeważają grupy młode. Pomimo zmniejszenia populacji dzieci nie rysuje się tendencja do starzenia się ludności powiatu.

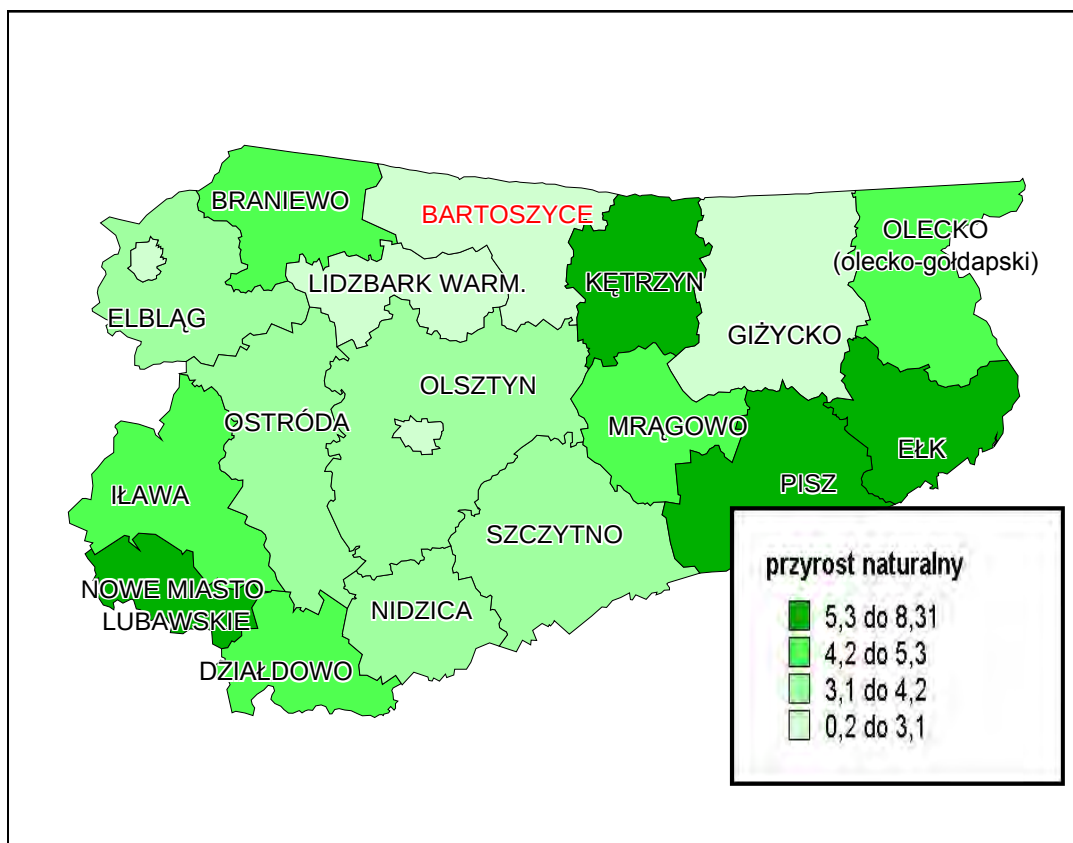


Rysunek 19. Struktura wieku w powiecie bartoszyckim w 1998 roku.



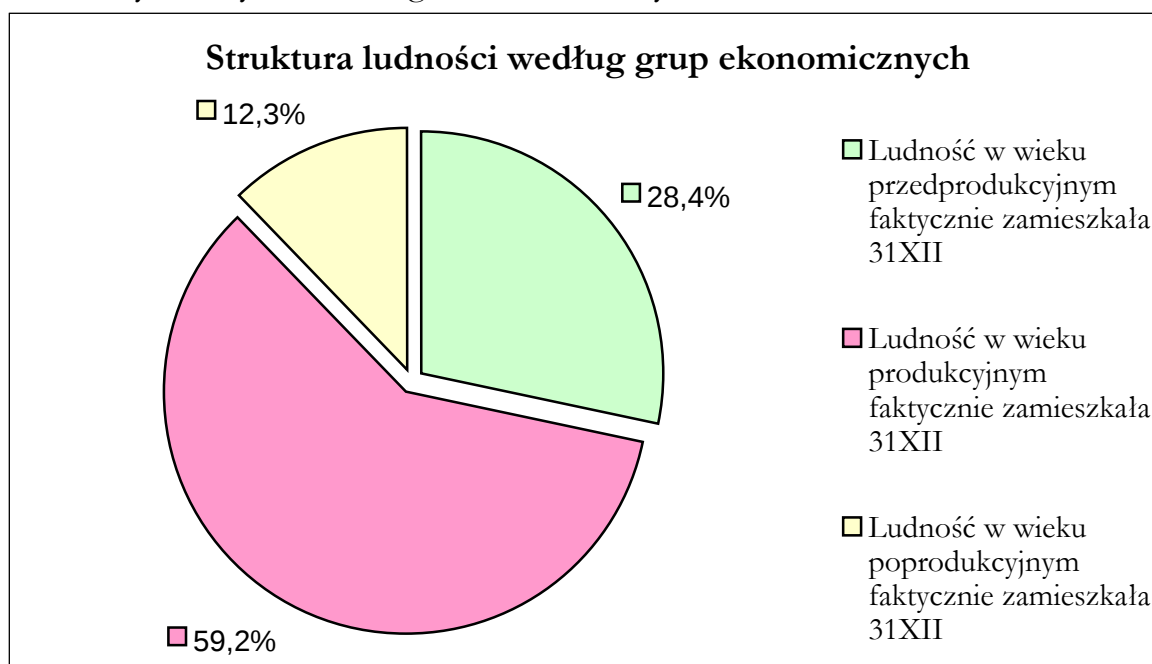
Rysunek 20. Struktura wieku mieszkańców powiatu w 1998 w grupach wiekowych do 19 roku życia.

Przyrost naturalny powiatu bartoszyckiego na tle innych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego jest niski.

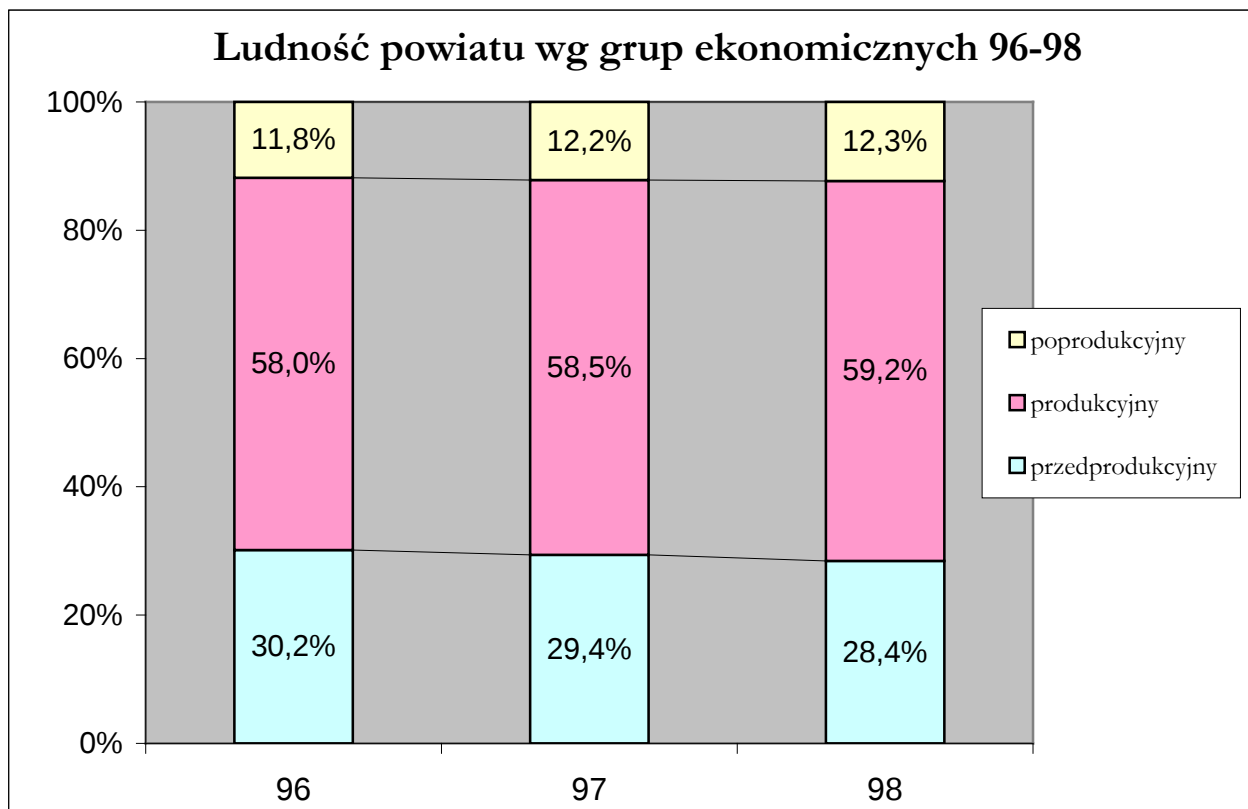


Rysunek 21. Przyrost naturalny w powiecie na tle innych powiatów województwa.

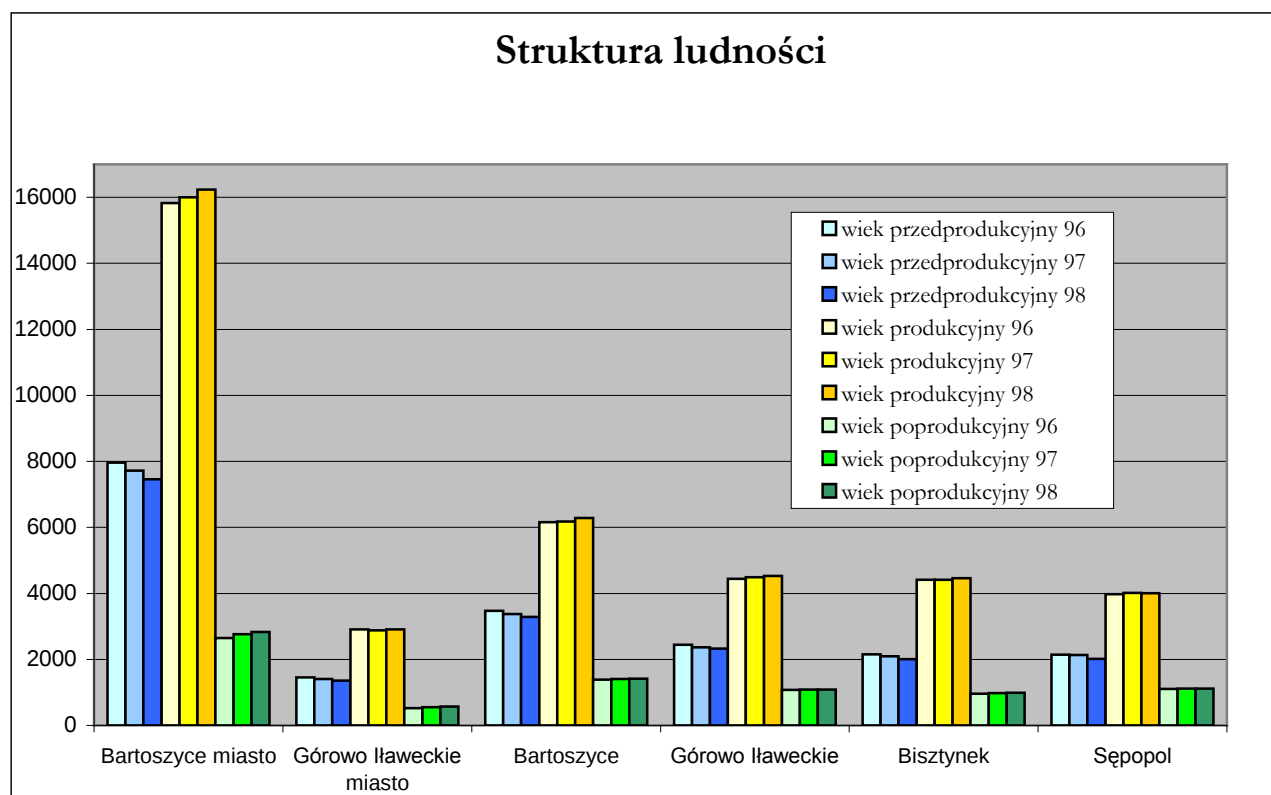
W strukturze ludności powiatu stwierdza się duży udział ludności w wieku produkcyjnym i zdecydowanie mniejszą liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym. Daje się zauważyć zmniejszający udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. Ale struktura ludności powiatu bartoszyckiego według grup ekonomicznych jest bardzo korzystna i powiat należy zaliczyć do demograficznie „młodych”.



Rysunek 22. Struktura ludności powiatu bartoszyckiego według grup ekonomicznych w 1998 roku.



Rysunek 23. Ludność powiatu bartoszyckiego w grupach ekonomicznych wg. miejsca zamieszkania w trzech kolejnych latach 1996-98.



Rysunek 24. Struktura ludności powiatu bartoszyckiego wg gmin w grupach ekonomicznych wg. miejsca zamieszkania w trzech kolejnych latach 1996-98.

3.2 Oświata i wychowanie

Szkoły i placówki oświatowe prowadzone przez samorządy.

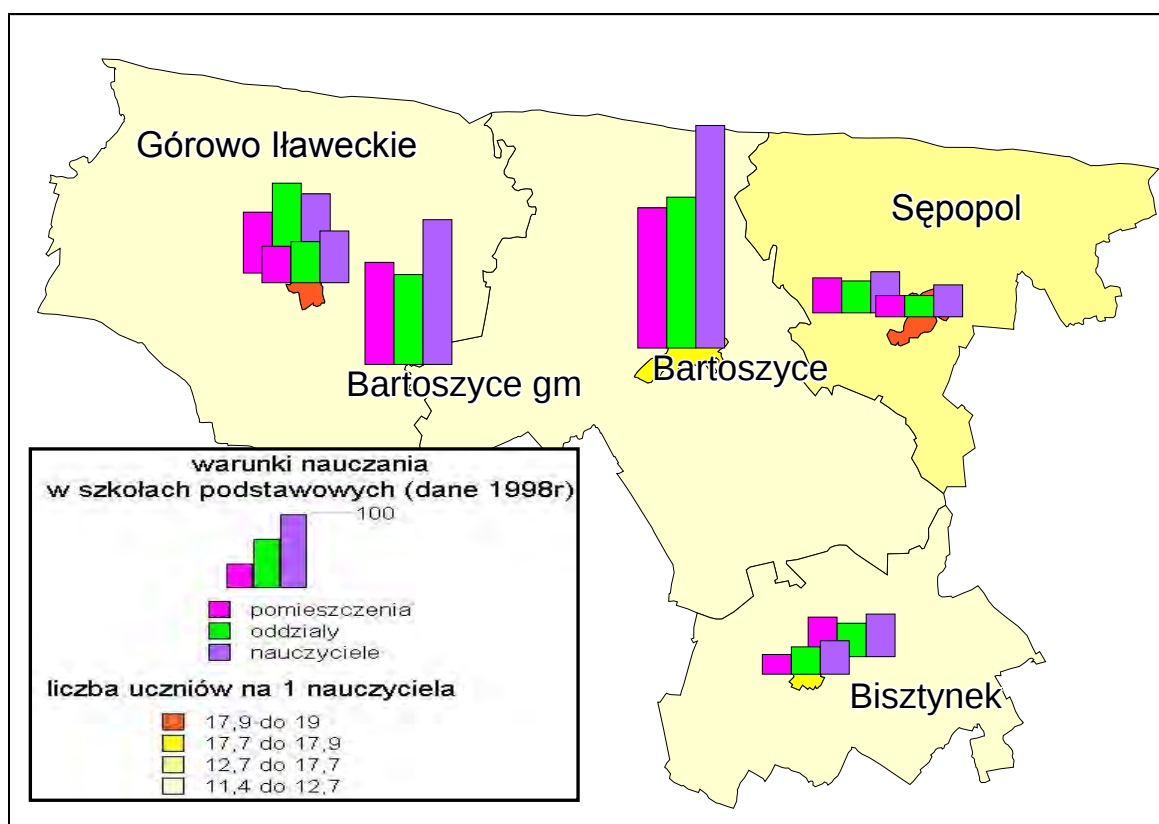
W powiecie bartoszyckim w roku 1998 samorządy gminne i powiatowy były organami prowadzącymi dla:

- 33 szkół podstawowych,
- 4 szkół średnich ogólnokształcących,
- 12 szkół średnich technicznych,
- 1 szkoły policealnej zawodowej,
- 14 przedszkoli.

W przedszkolach funkcjonowało 17 oddziałów.

Tabela 9. Wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe oraz licea ogólnokształcące w roku szkolnym 1998/99 (stan z początku roku)

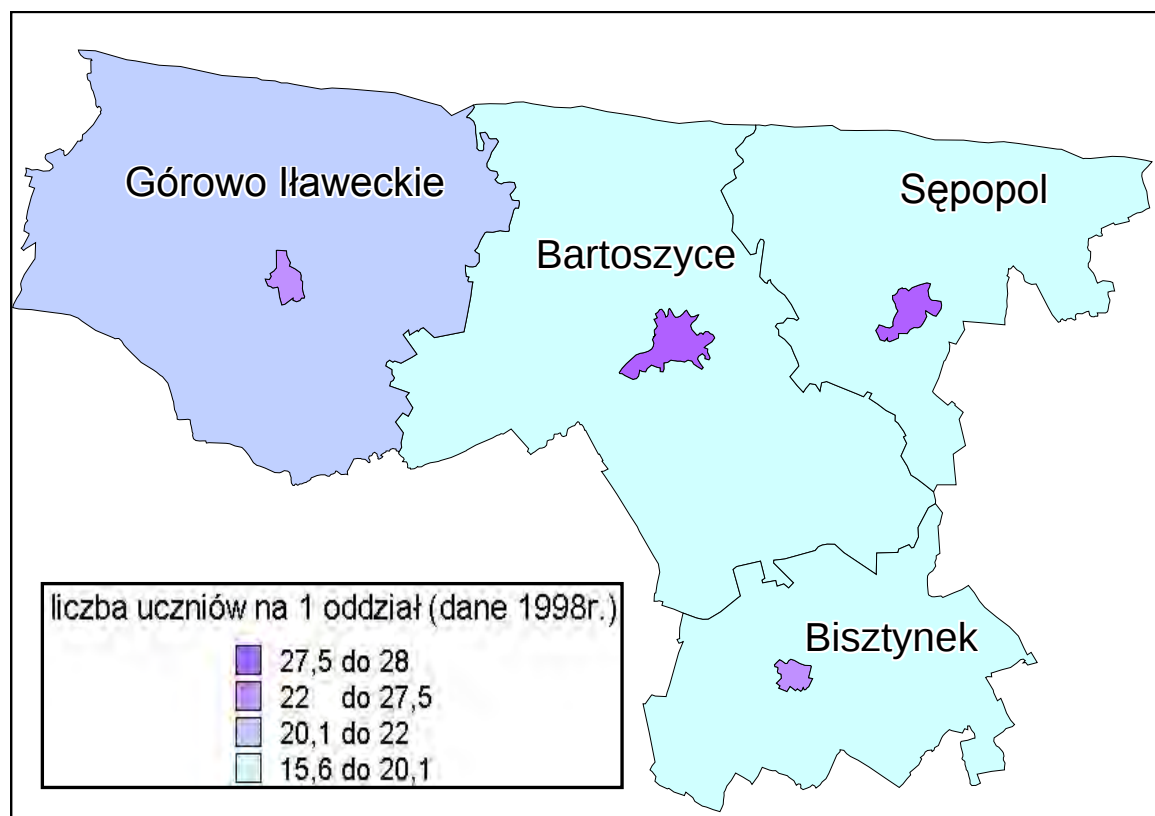
Rok	Wychowanie przedszkolne			Szkoły podstawowe			Licea ogólnokształcące		
	placówki	dzieci	nauczyciele	placówki	dzieci	nauczyciele	placówki	dzieci	nauczyciele
1998	31	1460	101	33	8840	591	4	1369	65



Rysunek 25. Warunki nauczania w szkołach podstawowych w powiecie bartoszyckim w 1998 roku

Tabela 10. Szkolnictwo średnie techniczne i zawodowe oraz policealne w roku szkolnym 1998/99 (stan z początku roku szkolnego)

Rok	Szkoly średnie techniczne i zawodowe						Szkoly policealne	
	placówki	uczniowie	nauczyciele	w tym zasadnicze szkoly zawodowe			placówki	uczniowie
				placówki	uczniowie	nauczyciele		
1998	12	2673	159	4	1581	112	2	128

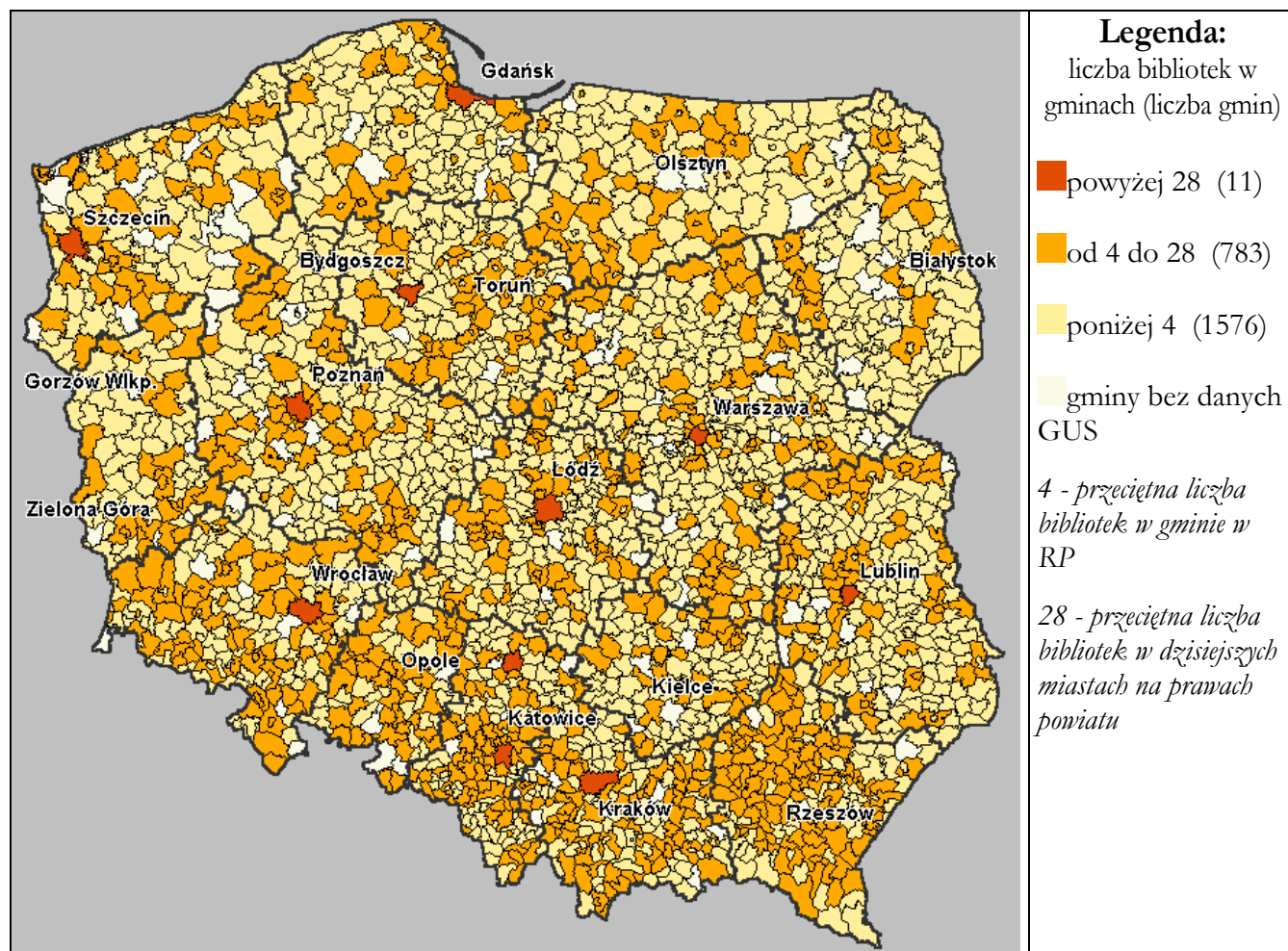


Rysunek 26. Uczniowie w poszczególnych gminach powiatu bartoszyckiego w 1998 roku

3.3 Biblioteki i kina

Tabela 11. Informacje o bibliotekach i kinach w powiecie na 1000 ludności

Lata	biblioteki publiczne		kina stałe	
	księgozbiór w wol.	czytelnicy	miejsca na widowni	widzowie
1995	4126	173	6,4	32
1998	3667	185	3,9	10



Rysunek 27. Biblioteki w gminach powiatu bartoszyckiego w 1996 na tle Polski

3.5 Służba zdrowia

W powiecie bartoszyckim w 1998 roku na 10 tysięcy osób przypadło 12,0 lekarzy, podczas gdy wskaźnik ten dla całej Polski był zdecydowanie wyższy i w 1997 roku wynosił 21,3 (w województwie warmińsko-mazurskim wynosił 16,7).

Tabela 12. Ważniejsze dane o służbie zdrowia powiatu bartoszyckiego w 1995 i 98 r.

Rok	Liczba ludności na					
	łóżko w szpitalach ogólnych	aptekę	zakład ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	lekarza	stomatologa	pielęgniarkę
1995	216	10.836		881	3.477	253
1998	225	9.270	5.899	832	7.210	236

Tabela 13. Placówki ochrony zdrowia i pomocy społecznej w 1998 (stan z 31 XII)

Rok	szpitale ogólne		przychodnie ogółem	ośrodki zdrowia	apteki
	obiekty	łóżka			
1998	2	288	4	7	7

Tabela 14. Pracownicy medyczni cywilnej służby zdrowia w 1998 (stan z 31 XII) w powiecie bartoszyckim.

Rok	lekarze	lekarze stomatolodzy	pielęgniarki	położne
Powiat bartoszycki 1998 r.	78	9	275	33

W powiecie bartoszyckim działa jeden podmiot, dla którego organem założycielskim jest samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego tj. Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny w Górowie Iławeckim.

W strukturze samorządu powiatu Bartoszyckiego od 1999 roku działają 2 jednostki służby zdrowia funkcjonujące w formie samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej:

- Szpital Powiatowy w Bartoszczach im. Jana Pawła II,
- Specjalistyczny Zakład Lecznictwa Otwartego w Bartoszczach.

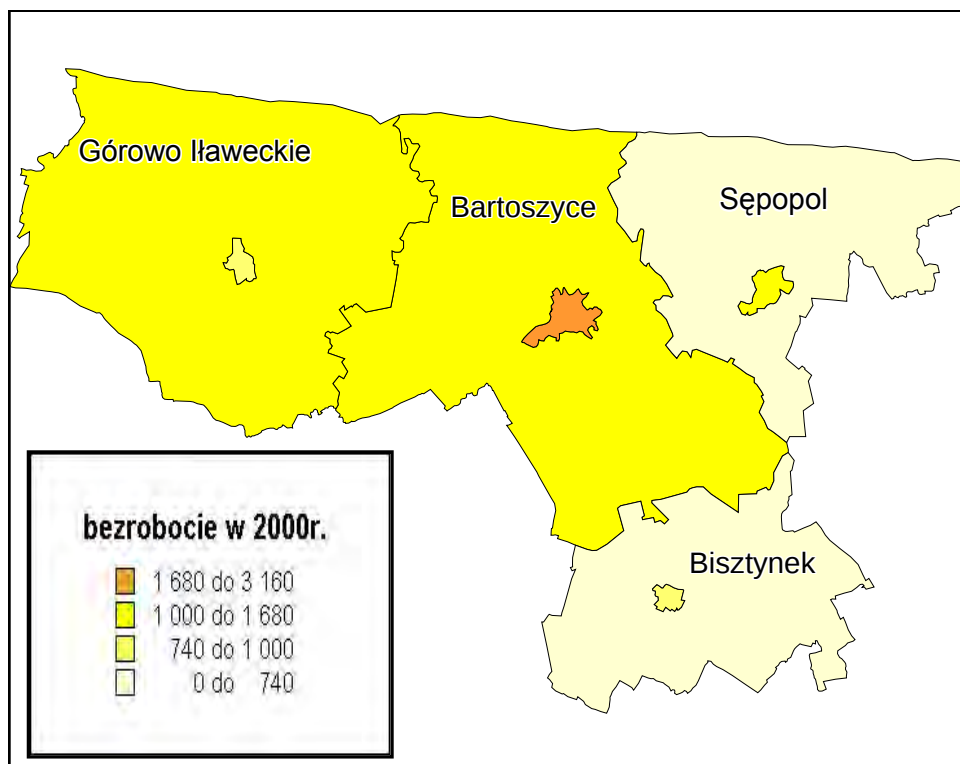
Natomiast znacznie jest zróżnicowana struktura organizacyjna placówek służby zdrowia świadczących podstawową opiekę zdrowotną na terenach poszczególnych gmin. Na koniec grudnia 2000 roku funkcjonowało w powiecie ogółem 12 jednostek w formach: gminnych zakładów lecznictwa otwartego, samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (wojsko), zespołów zakładów opieki zdrowotnej (MSWiA), niepublicznych zakładów lecznictwa otwartego, niepublicznych przychodni lekarskich i indywidualnych praktyk lekarskich.

W grudniu 2000 r funkcjonowały także 2 placówki niepubliczne o charakterze specjalistycznym tj. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Femina” w Bartoszczach oraz Niepubliczny Zakład Lecznictwa Psychiatryczno-Odwykowego w Bartoszczach. Ponadto funkcjonuje 15 gabinetów stomatologicznych kontraktowych, 5 placówek niepublicznych świadczących usługi pielęgniarskie oraz prywatne gabinety lekarskie świadczące usługi w różnych specjalnościach (np.: neurologii, laryngologii, ginekologii itp.)

Wspomniane powyżej zróżnicowanie jest efektem wprowadzenia reformy służby zdrowia w roku 1999. W okresie 2 lat funkcjonowania reformy, w powiecie bartoszyckim, stwierdza się dużą dynamikę zmian w funkcjonujących strukturach, co wynika z trudnych warunków narzucanych przez Regionalną Warmińsko-Mazurską Kasę Chorych w okresie prowadzenia negocjacji przed zawarciem kontraktu oraz krótkiego okresu funkcjonowania tych struktur. W najbliższym okresie, na skutek konkurencyjności powinna się wykształcić bardziej stabilna sieć placówek służby zdrowia.

3.3 Bezrobocie.

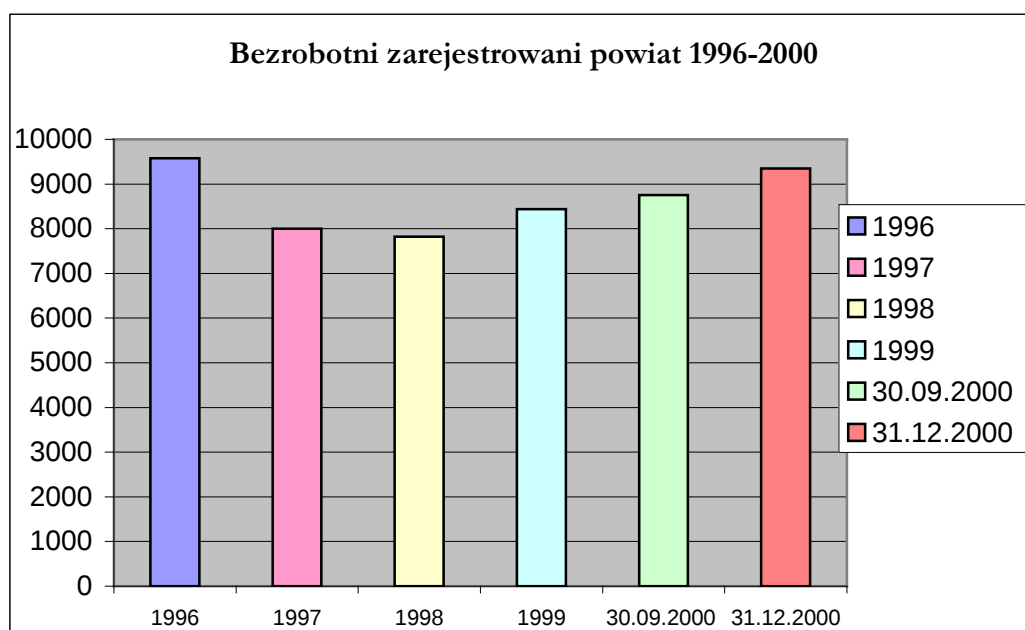
Powiat bartoszycki charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem stopy bezrobocia rejestrowanego wśród wszystkich powiatów i miast na prawach powiatu województwa. Wskaźnik ten wynosił w listopadzie 2000 roku 32,6%.



Rysunek 28. Bezrobocie w liczbach bezwzględnych w gminach powiatu stan na 30.09.2000 rok.

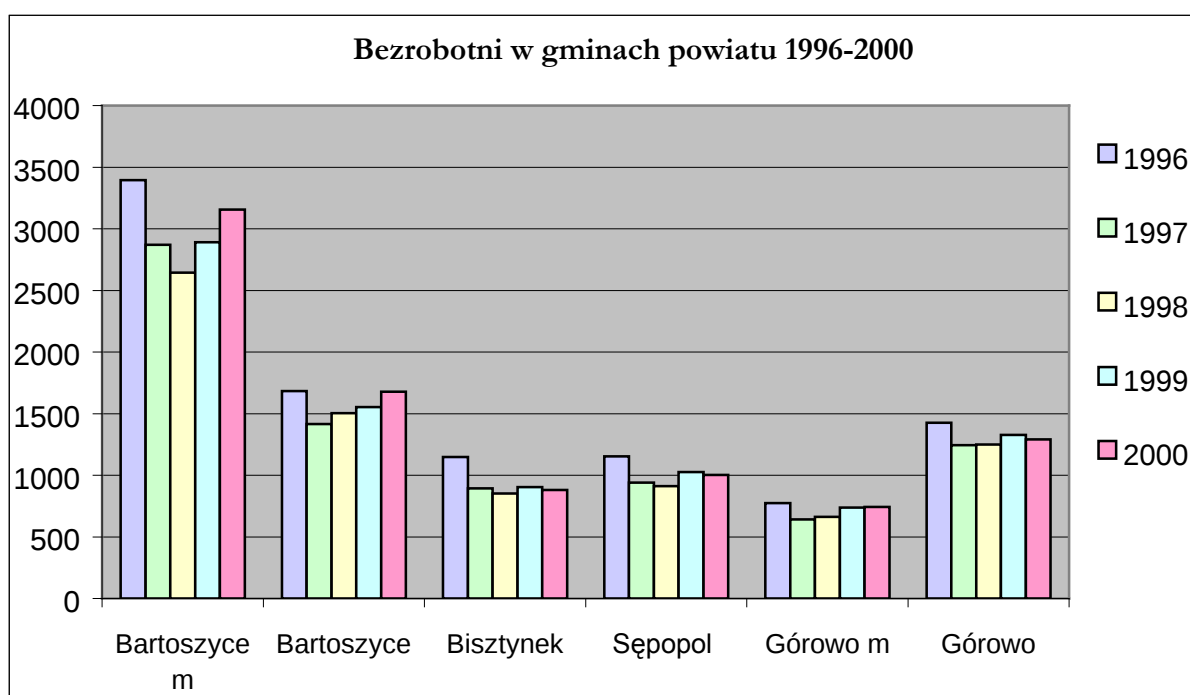
Tabela 15. Dane z bezrobocia w powiecie za lata 1996 – 2000.

<i>Rok</i>	<i>bezrobotni zarejestrowani</i>	<i>kobiety</i>	<i>mężczyźni</i>	<i>nie posiadający prawa do zasiłku</i>	<i>dotychczas pracujący</i>	<i>dotychczas nie pracujący</i>	<i>w tym absolwenci</i>	<i>mieszkający na wsi</i>	<i>posiadający gospodarstwo rolne</i>
1996	9576	4963	4613	4510	8361	1215	253	4557	19
1997	8005	4256	3773	5541	6825	1180	205	3775	6
1998	7824	4142	3612	6093	6553	1387	256	3869	11
1999	8439	4409	4030	6416	6786	1452	254	4057	10
30.09.2000	8751	4797	3954	6932	6887	1864	430	4100	13
31.12.2000	9347	4988	4359	7346	7525	1822	418	4441	13



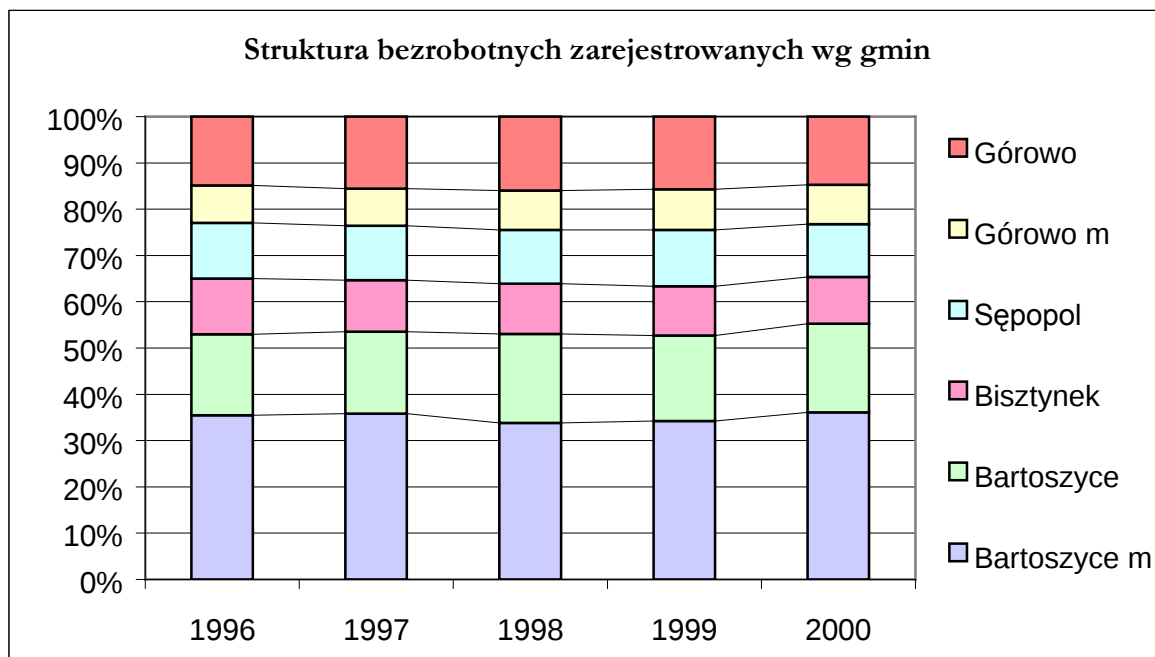
Rysunek 29. Struktura bezrobotnych w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000.

Po zmniejszeniu liczby bezrobotnych w latach 1996-98, od 1998 roku liczba bezrobotnych w powiecie, podobnie jak w kraju rośnie.

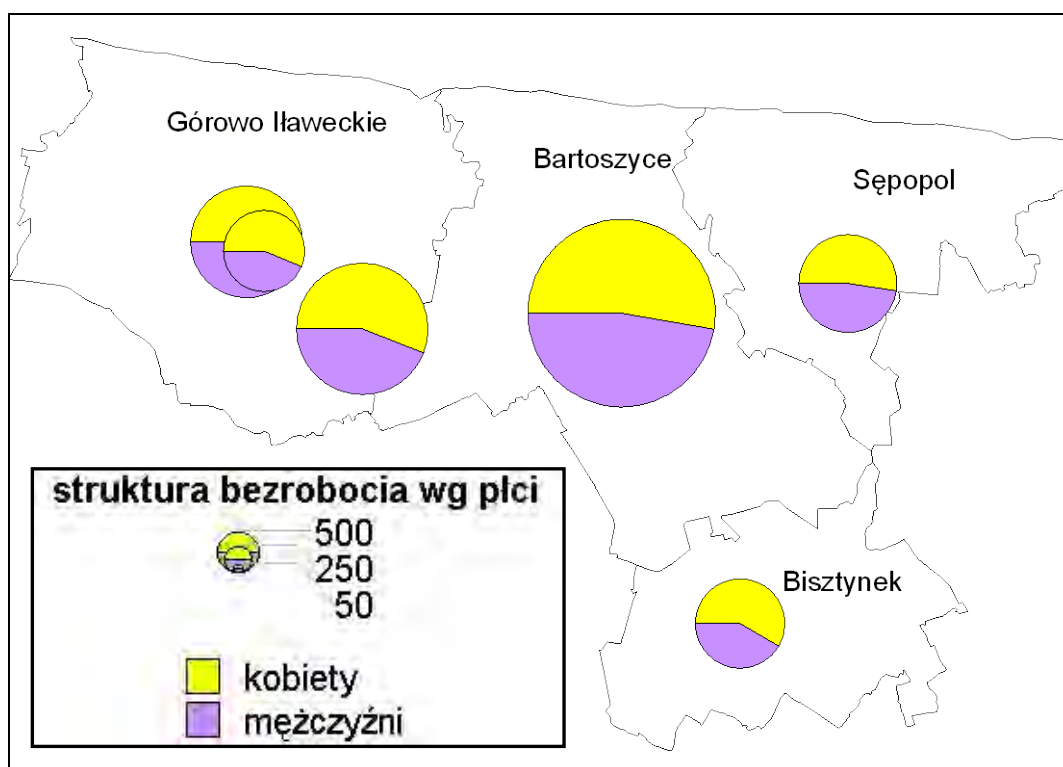


Rysunek 30. Bezrobotni w gminach powiatu bartoszyckiego w latach 1996-2000.09.30

Wzrost liczby bezrobotnych w gminach powiatu najbardziej widoczny jest w mieście i gminie Bartoszyce. Bezrobotni zamieszkujący te gminy stanowią już ponad 55% bezrobotnych powiatu.

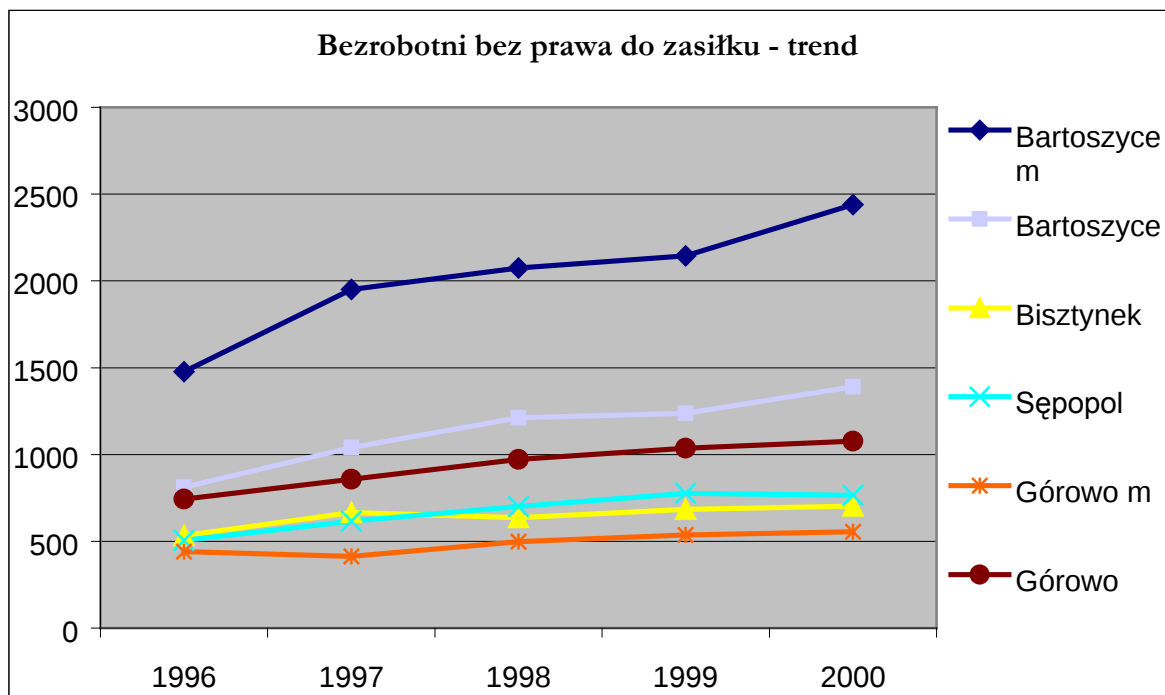


Rysunek 31. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych wg gmin w latach 1996-2000.



Rysunek 32. Wielkość i struktura bezrobotnych zarejestrowanych wg płci 2000 rok.

Bezrobocie dotyka w większym stopniu kobiety niż mężczyzn, struktura bezrobotnych wg płci jest zróżnicowana w poszczególnych gminach powiatu. W wyniku wprowadzenia nowych regulacji związanych z zasiłkami zmniejszała się liczba osób z nich korzystających w latach 1996 – 2000. Wzrost stopy bezrobocia od 1998 roku jest znacznie wyższy niż wzrost ilości uprawnionych do otrzymania świadczeń.

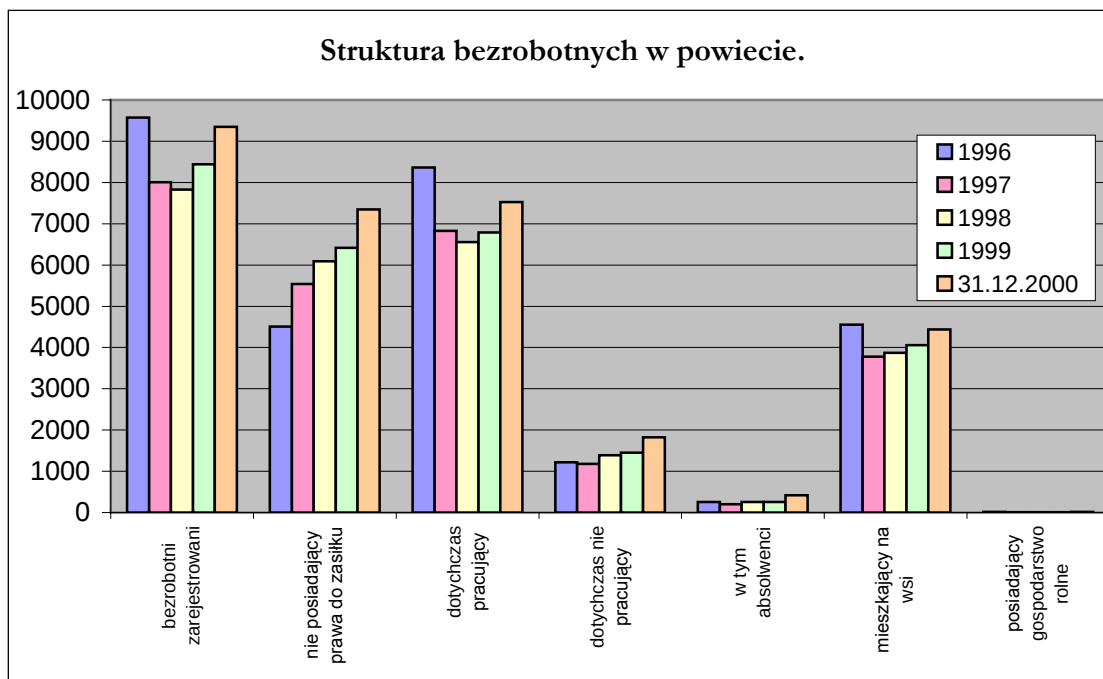


Rysunek 33. Bezrobotni bez prawa do zasiłku w gminach powiatu bartoszyckiego w latach 1996-2000



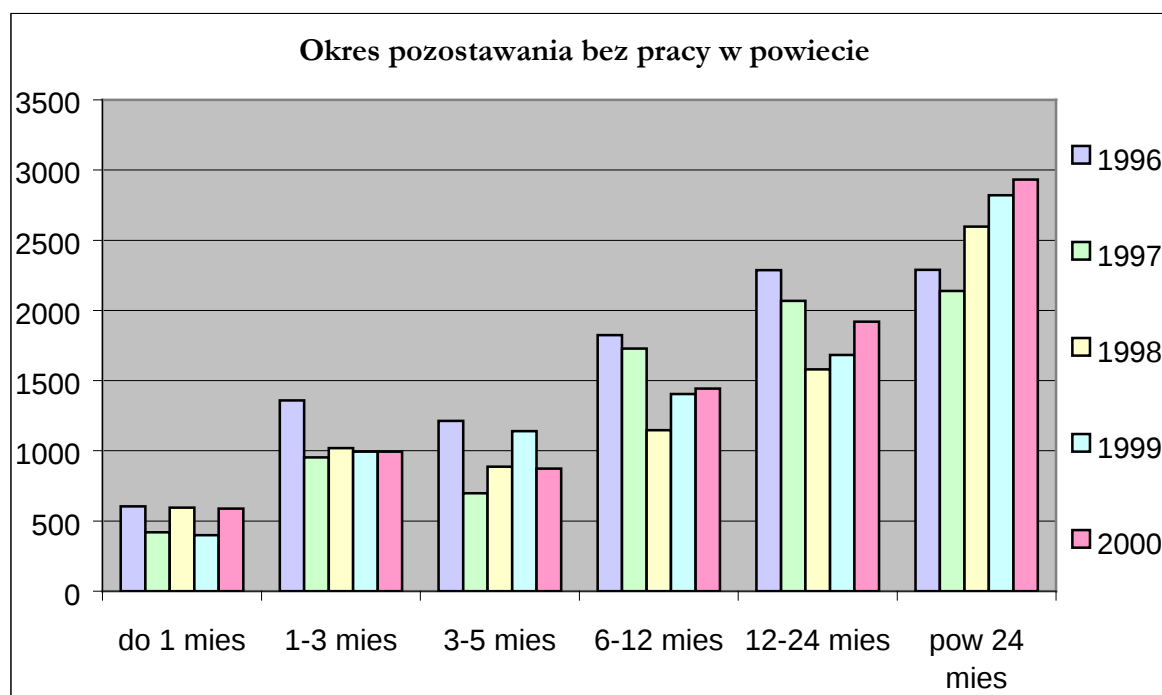
Rysunek 34. Bezrobotni bez prawa do zasiłku w gminach powiatu bartoszyckiego w 2000 roku

W strukturze bezrobocia w gminie zauważyć można poza prawidłowościami charakterystycznymi dla całego kraju inne zależności.



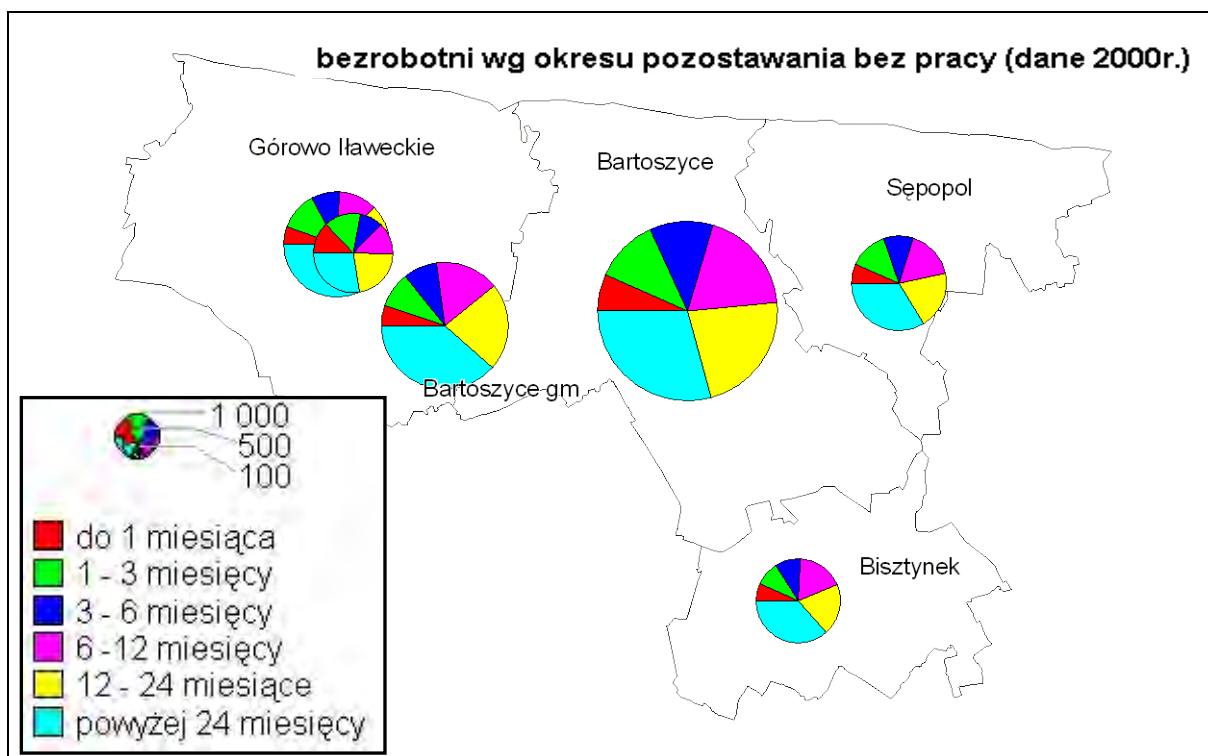
Rysunek 35. Struktura bezrobotnych w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000.

Okres pozostawania bez pracy bezrobotnych wydłuża się wyraźnie. Od 1998 roku coraz więcej bezrobotnych pozostaje bez pracy na okres dłuższy niż 6 miesięcy, co nazywane jest czasem bezrobociem uporczywym.



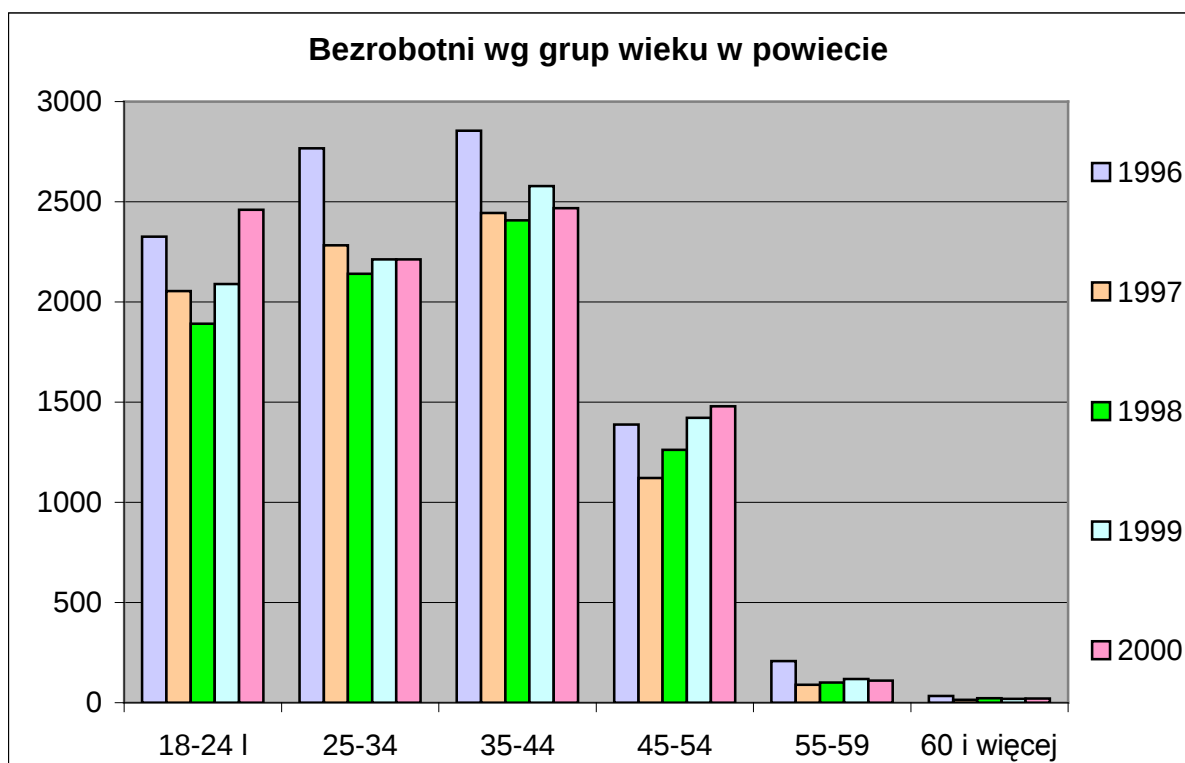
Rysunek 36. Struktura bezrobotnych wg okresu pozostawania bez pracy w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000

W większości gmin powiatu bezrobotni pozostający bez pracy ponad 12 miesięcy stanowią ponad 50% wszystkich bezrobotnych.

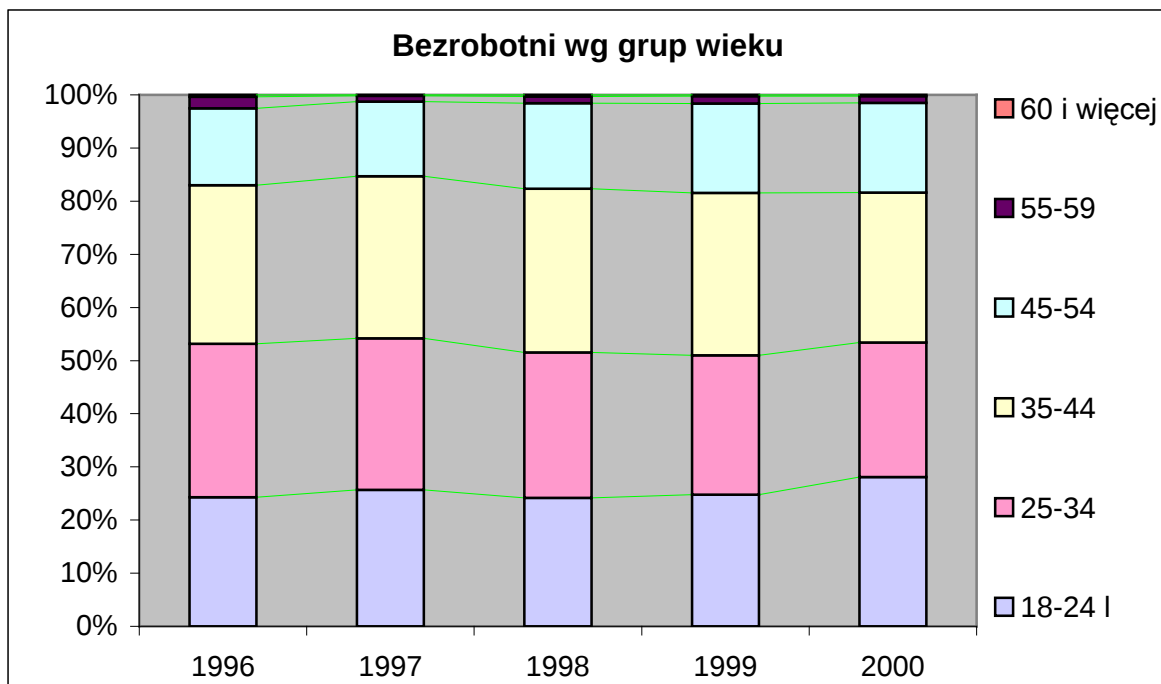


Rysunek 37. Bezrobotni wg gmin i okresu pozostawania bez pracy stan na 30.09.2000.

Bezrobocie w największym stopniu dotyka ludzi w przedziale wiekowym 35-44 lat i wchodzących w wiek produkcyjny. Strukturę bezrobotnych wg wieku przedstawia kolejny wykres:

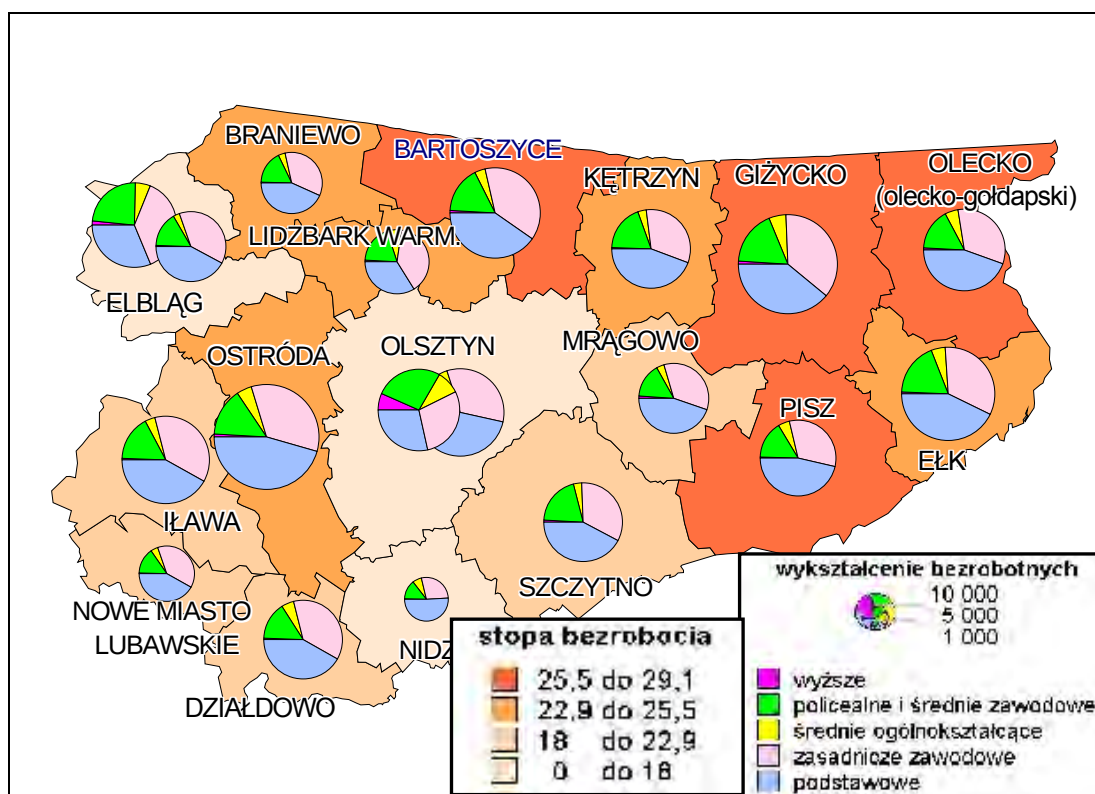


Rysunek 38. Struktura bezrobocia wg wieku w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000



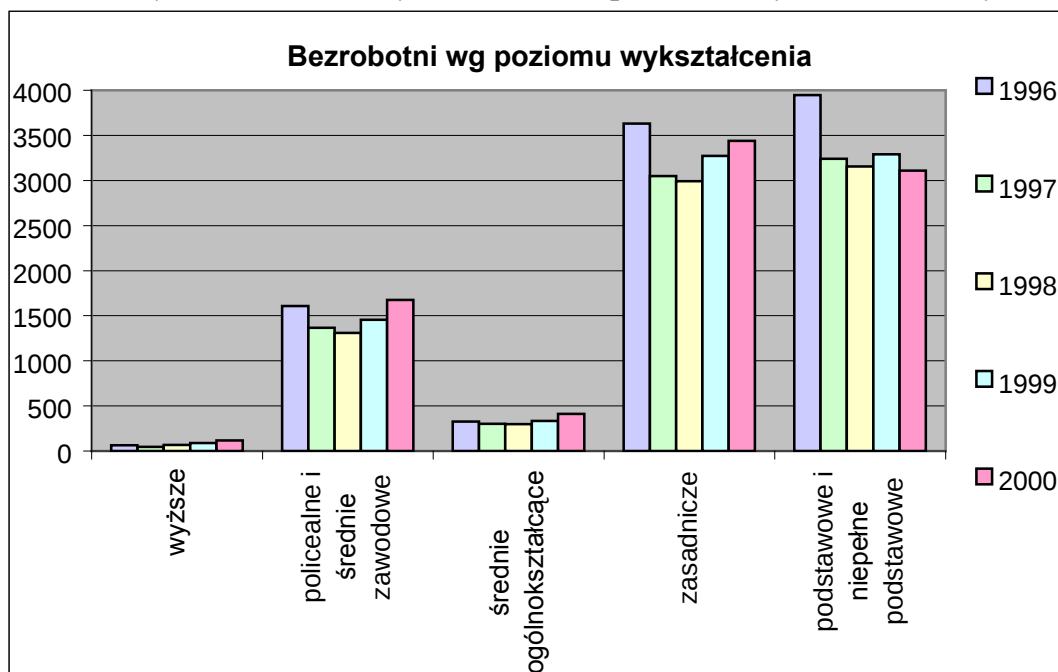
Rysunek 39. Struktura bezrobotnych wg grup wiekowych w % w latach 1996-2000

Poniższy rysunek przedstawia strukturę bezrobocia w zależności od poziomu wykształcenia w powiecie bartoszyckim na tle innych powiatów. Widoczne są analogie struktury i poziomu bezrobocia ze wschodnią częścią województwa.



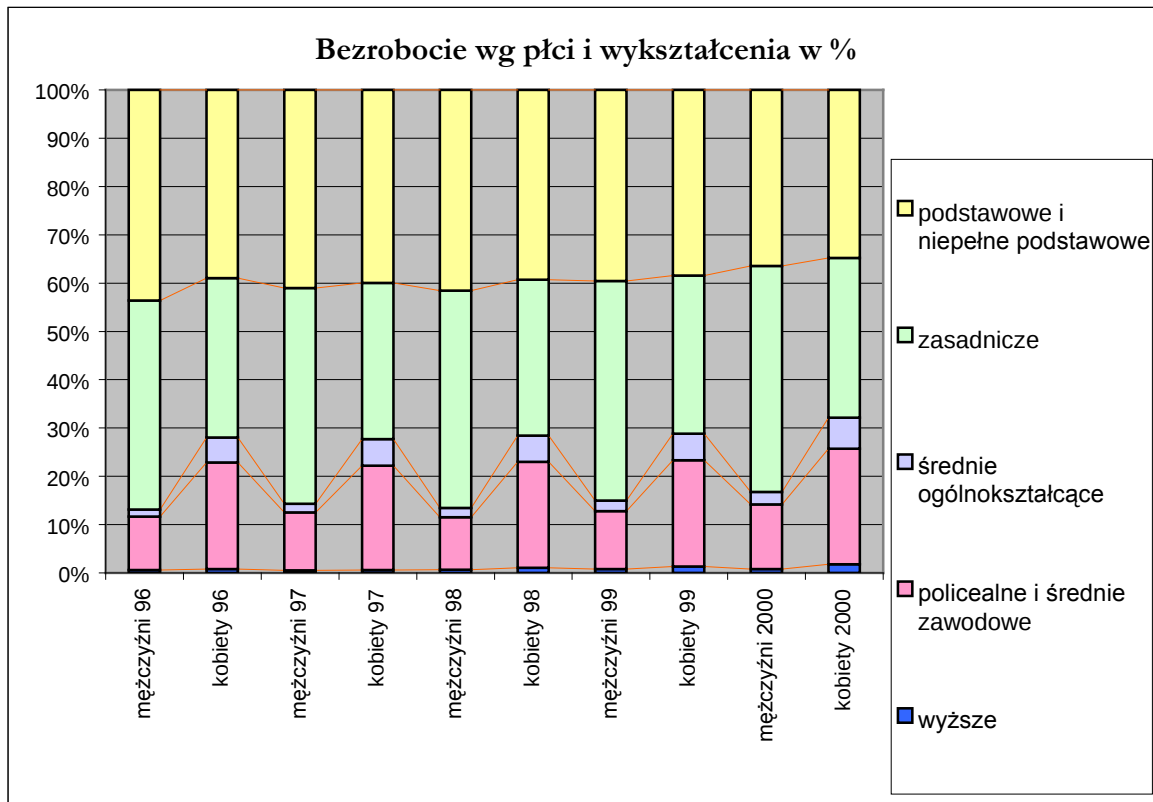
Rysunek 40. Stopa bezrobocia i bezrobotni wg wykształcenia na tle powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w 1998 roku

Poziom wykształcenia bezrobotnych ma decydujący wpływ na pozostawanie bez pracy. Najwięcej bezrobotnych to ludzie z wykształceniem podstawowym i zasadniczym.

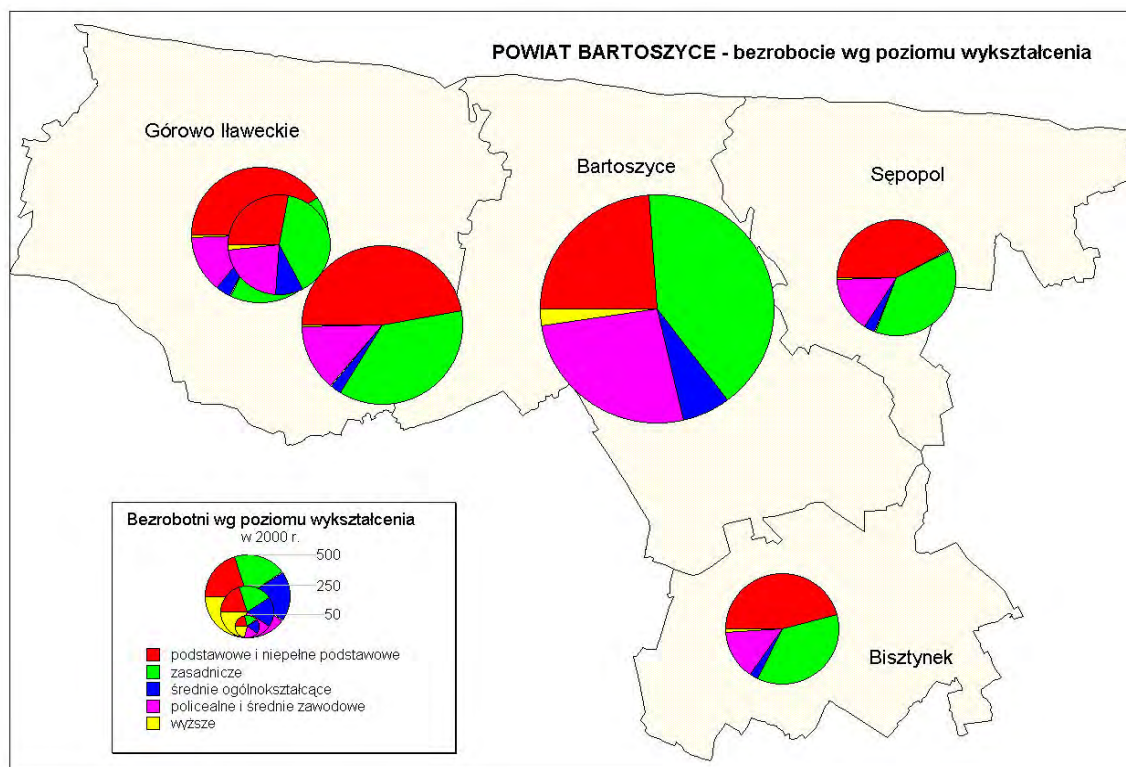


Rysunek 41. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000

Analiza wykształcenia bezrobotnych w podziale na płeć wykazuje duże zróżnicowanie, zwłaszcza w grupach bezrobotnych z wykształceniem ogólnokształcącym i średnim zawodowym lub policealnym.



Rysunek 42. Struktura bezrobotnych wg płci i poziomu wykształcenia w % w powiecie bartoszyckim w latach 1996-2000



Rysunek 43. Bezrobotni wg poziomu wykształcenia w gminach powiatu bartoszyckiego stan na 30.09.2000 r.

Analiza bezrobotnych wg poziomu wykształcenia i wg gmin pozwala na stwierdzenie znaczących różnic w gminach powiatu. Miasta, zwłaszcza Bartoszyce wyróżniają się mniejszym udziałem bezrobotnych słabiej wykształconych i większym udziałem ludzi lepiej wykształconych, w tym bezrobotnych posiadających wyższe wykształcenie.

3.6 Pomoc społeczna

Na sytuację związaną z funkcjonowaniem pomocy społecznej w powiecie bartoszyckim znaczący wpływ odgrywa utrzymujący się wysoki wskaźnik bezrobocia. Wynikające z tego społeczno-ekonomiczne i materialne zróżnicowanie społeczeństwa powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze o różnym standardzie i zakresie.

Świadczeniem pomocy społecznej zajmuje się budżet gminy poprzez miejskie i gminne ośrodki pomocy. Ze szczebla samorządu powiatu zadania te są realizowane poprzez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Zadania wykonywane przez jednostki obu samorządów należą do zadań własnych jak też zadań zleconych przez administrację rządową.

Ze środków Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej wypłacane są następujące świadczenia obowiązkowe:

- renty socjalne,
- zasiłki stałe wyrównawcze,
- zasiłki stałe gwarantowane na okres 3 lat dla kobiet samotnie wychowujących dzieci,
- renty rodzinne,
- renty pielęgnacyjne.

Część z pieniędzy zainteresowani otrzymują w postaci rzeczowej np. opał, ubrania, jedzenie ze względu na poważny w większości ubogich rodzin problem alkoholizmu. Gminne ośrodki pomocy społecznej także prowadzą zadania związane z naliczaniem i wypłacaniem dodatków mieszkaniowych.

Zadania pomocy społecznej w powiecie realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach. Do podstawowych zadań własnych realizowanych przez tę jednostkę należy między innymi:

- organizowanie i prowadzenie domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz kierowanie do nich osób ubiegających się o przyjęcie,
- udzielania informacji o prawach i uprawnieniach w zakresie pomocy społecznej,
- organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych i zastępczych, a także terapii rodzinnej,
- prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej,
- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionych opieki rodziców oraz dzieciom niedostosowanym społecznie, poprzez organizowanie i prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych, ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, ognisk wychowawczych oraz wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie,
- zapewnienie szkolenia i doskonalenia kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,
- prowadzenie powiatowych ośrodków wsparcia,
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz pokrywanie wydatków związanych z kontynuowaniem nauki wychowankom placówek opiekuńczo-wychowawczych, schronisk, domów pomocy społecznej i rodzin zastępczych,
- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych oraz udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci.

Do zadań zleconych z administracji rządowej należy:

- organizowanie i prowadzenie powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- pomoc uchodźcom.

Ponadto PCPR realizuje zadania związane z rehabilitacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych, a w szczególności:

- dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych,
- likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych i w komunikowaniu się osobom fizycznym,
- tworzenie nowych stanowisk pracy i refundacja wynagrodzeń,
- udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub rolniczej,
- finansowanie kosztów szkoleń organizowanych przez kierownika Powiatowego Urzędu Pracy.

Przy PCPR funkcjonuje również Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności.

Jednostkami podporządkowanymi organizacyjnie PCPR są jednostki wymienione w poniższej tabeli:

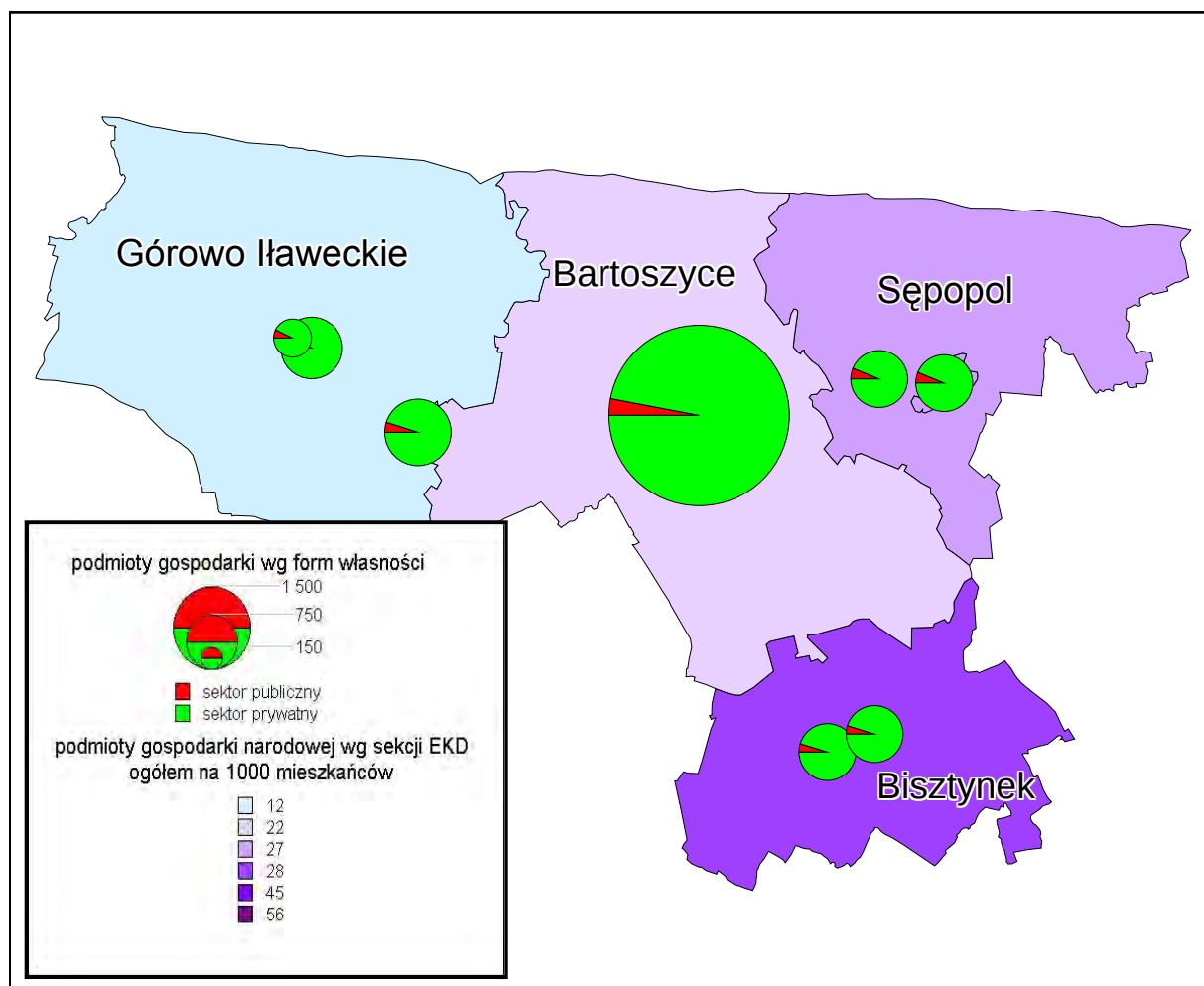
Tabela 16. . Dane o jednostkach pomocy społecznej w powiecie bartoszyckim XII.2000 r.

<i>Obiekt</i>	<i>Przeznaczenie</i>	<i>Miejsca/ przebywa</i>
Dom Pomocy Społecznej w Bartoszycach	dla osób starych i przewlekle chorych	75/74
Dom Pomocy Społecznej w Szczurkowie	dla osób starych i przewlekle chorych	43/43
Dom Pomocy Społecznej w Bisztynku	dla kobiet upośledzonych umysłowo	80/79
Dom Dziecka w Bartoszycach	dzieci i młodzież	110/104
Rodzinny Dom Dziecka w Bartoszycach	dzieci i młodzież	7
Rodziny zastępcze – 100 rodzin	dzieci i młodzież	124

Domy pomocy społecznej posiadają opracowane programy dostosowawcze do standardów krajów Unii Europejskiej. Realizacja tych programów wymaga znacznych nakładów finansowych z budżetu powiatu.

4.1 Podmioty gospodarcze

Dynamikę aktywności gospodarczej charakteryzuje się między innymi na podstawie analizy struktury i liczby podmiotów gospodarczych, co przedstawimy na podstawie poniższych rysunków i tabel.

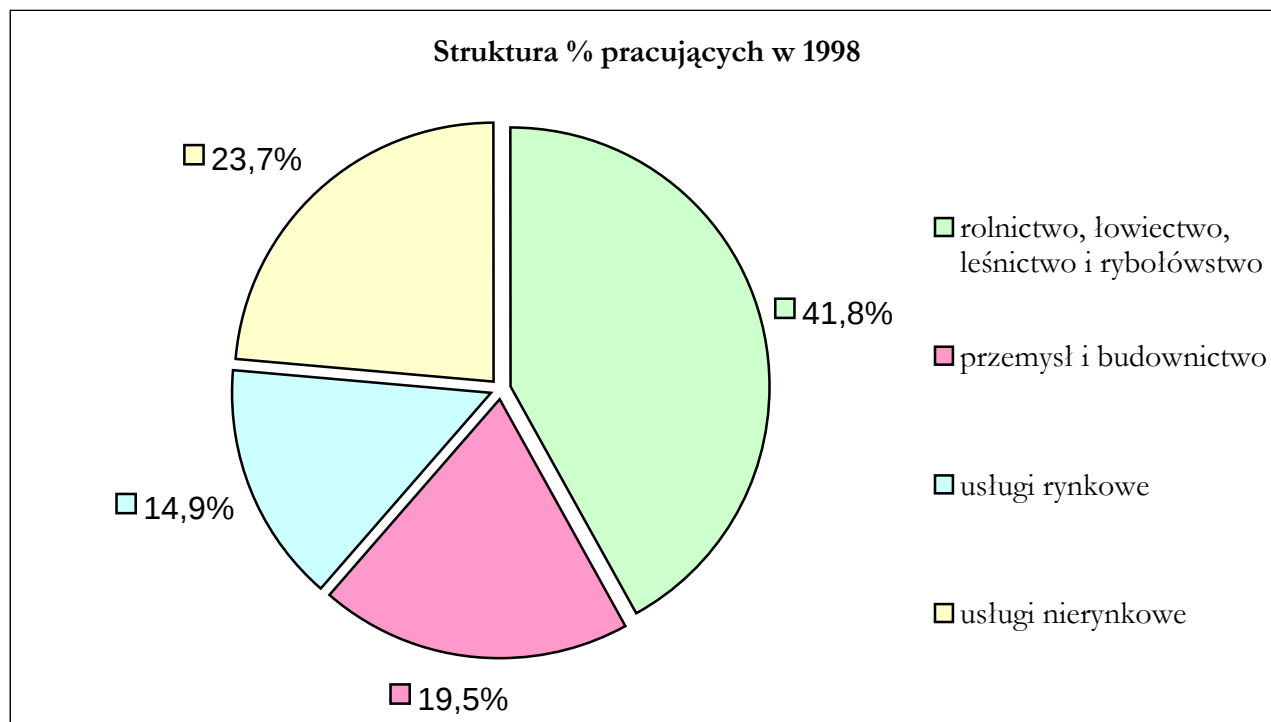


Rysunek 44. Podmioty gospodarki wg form własności i wg sekcji EKD na 1000 mieszkańców w powiecie 1998 r.

Struktura jednostek gospodarczych w powiecie bartoszyckim wskazuje na dominację sektora prywatnego. Decyduje o tym przede wszystkim duża liczba zarejestrowanych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w dniu 31 XII 1998 roku wynosiła 2.738, z tego 112 w sektorze publicznym i 2.626 w sektorze prywatnym. Zakłady osób fizycznych stanowiły 82,8% podmiotów sektora prywatnego.

Tabela 17. Pracujący w powiecie bartoszyckim w 1998 (stan w dniu 30 IX)

	ogółem	z liczby ogółem			
		rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybołówstwo	przemysł i budownictwo	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
1998 rok	17.151	7.173	3.351	2.564	4.063



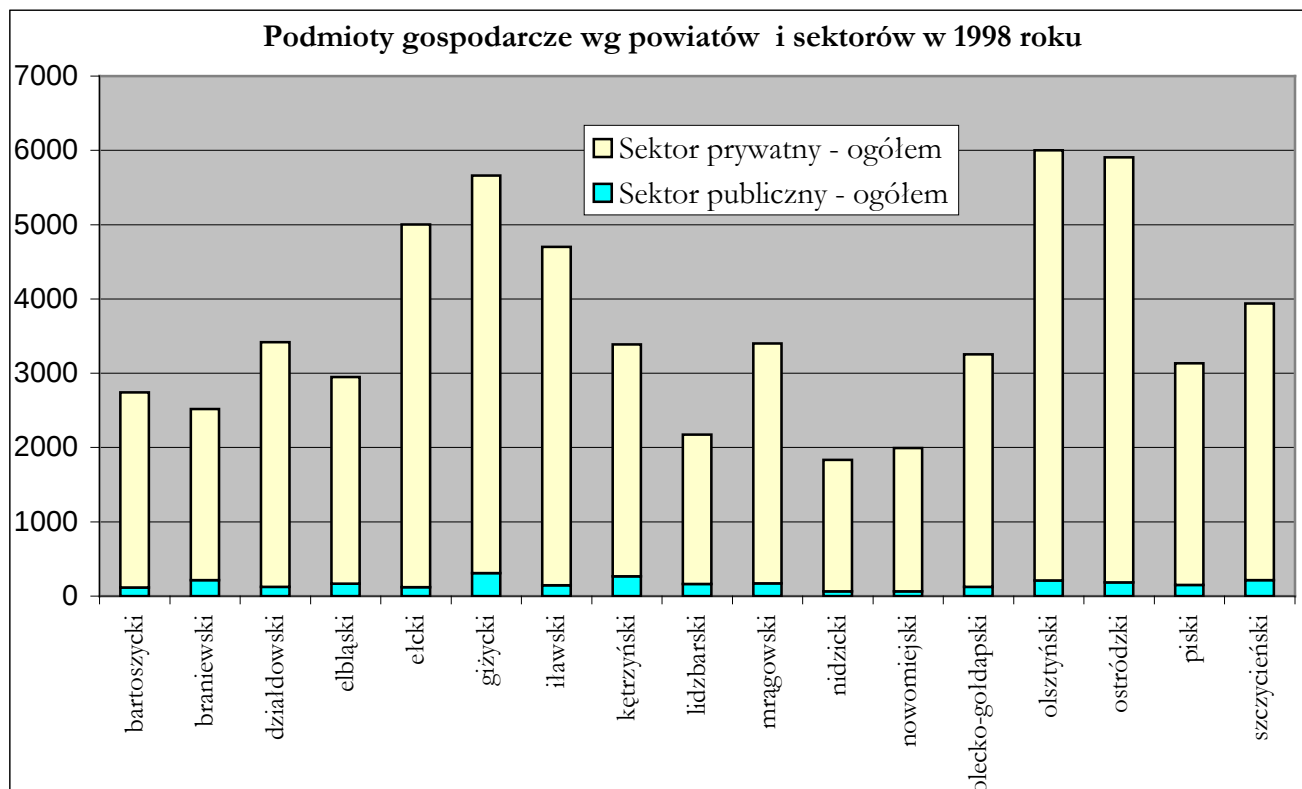
Rysunek 45. Struktura % pracujących w powiecie bartoszyckim w 1998 roku

Tabela 18. Podmioty gospodarki wg sekcji EKD w powiecie

	ogółem	działalność produkcyjna	budownictwo	handel i naprawy	hotele i restauracje	transport, składowanie i łączność	obsługa nieruchomości i firm	pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna, indywidualna
<i>Podmioty gospodarki narodowej wg wybranych sekcji EKD w 1998r</i>	563	73	26	165	12	13	39	80
<i>Zakłady osób fizycznych według wybranych sekcji EKD w 1998r</i>	2.175	196	202	940	70	150	178	100

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON (stan w dniu 31 XII) – powiat bartoszycki.

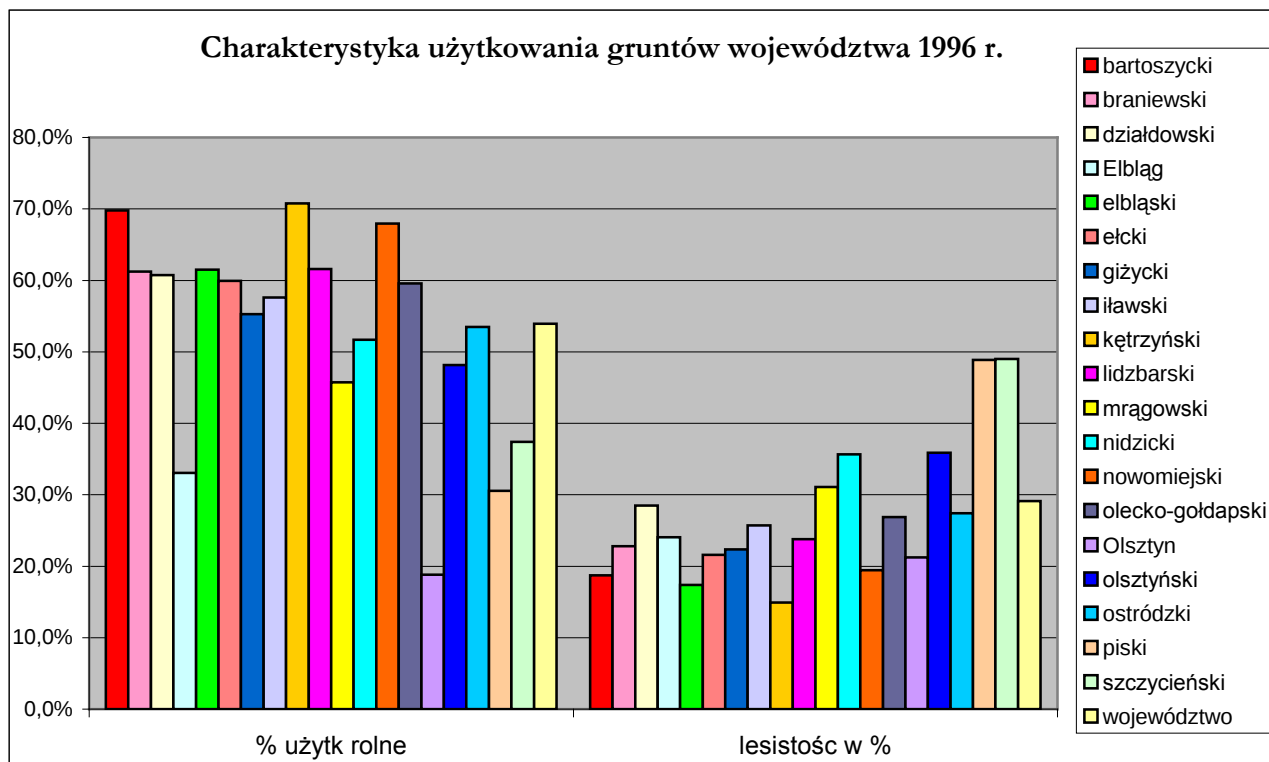
	<i>osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej</i>		<i>osoby fizyczne i spółki cywilne</i>		
	<i>w liczbach bezwzględnych</i>	<i>wzrost w stosunku do 1995 (%)</i>	<i>w liczbach bezwzględnych</i>	<i>wzrost w stosunku do 1995 r (%)</i>	<i>na 1000 ludności</i>
1998	306	37,8	2.433	26,5	37



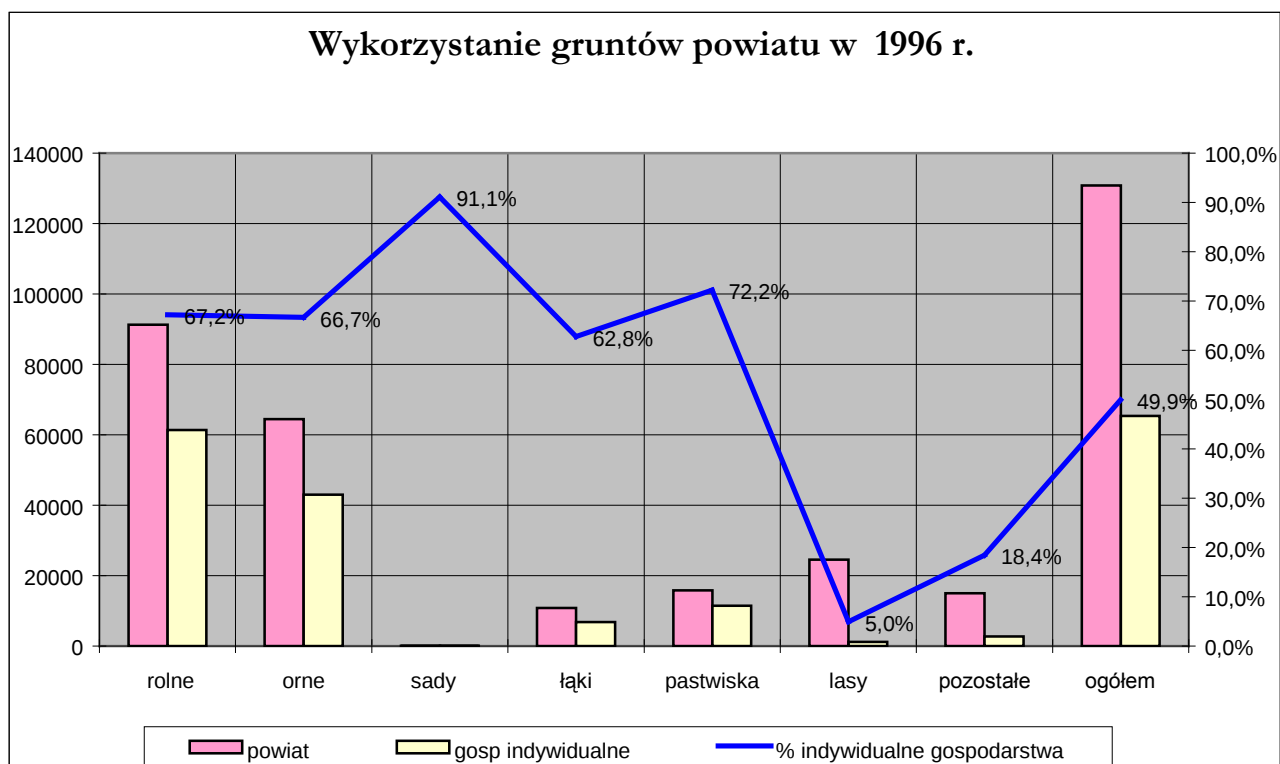
Rysunek 46. Podmioty gospodarcze wg form własności w powiatach województwa w 1998 roku.

4.2 Rolnictwo

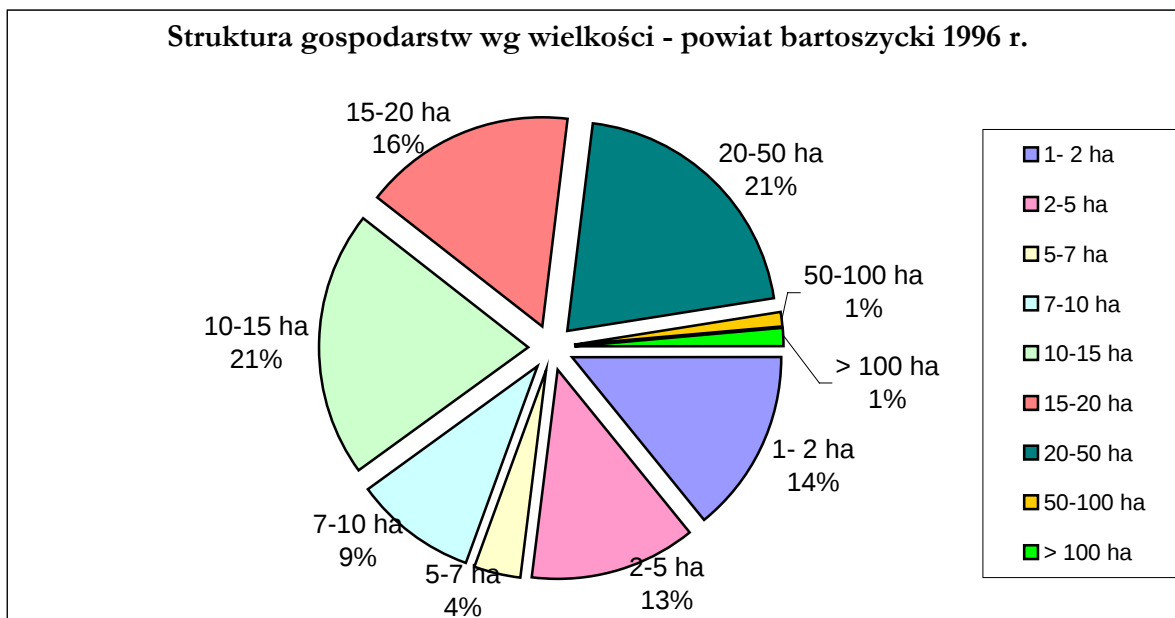
W województwie warmińsko-mazurskim użytki rolne stanowią 54% powierzchni, 29% zajmują lasy, 6% wody, a 8% drogi i tereny zabudowane. W powiecie bartoszyckim powierzchnia użytków rolnych w wielkości 91.317 ha stanowi 69,8 % powierzchni gruntów. Lasy i grunty zadrzewione zajmują 24.504 ha, co stanowi 18,7 % powierzchni.



Rysunek 47. Charakterystyka użytkowania gruntów: użytki rolne i lesistość powiatów w województwie 1996.



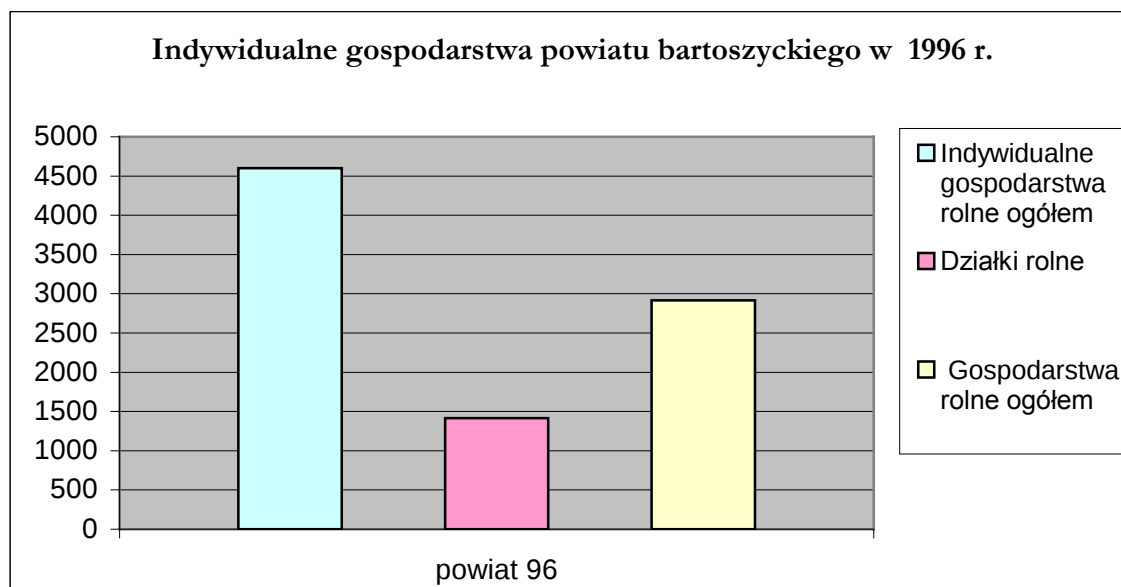
Rysunek 48. Użytkowanie gruntów w powiecie i wg indywidualnych gospodarstw rolnych w 1996 r.



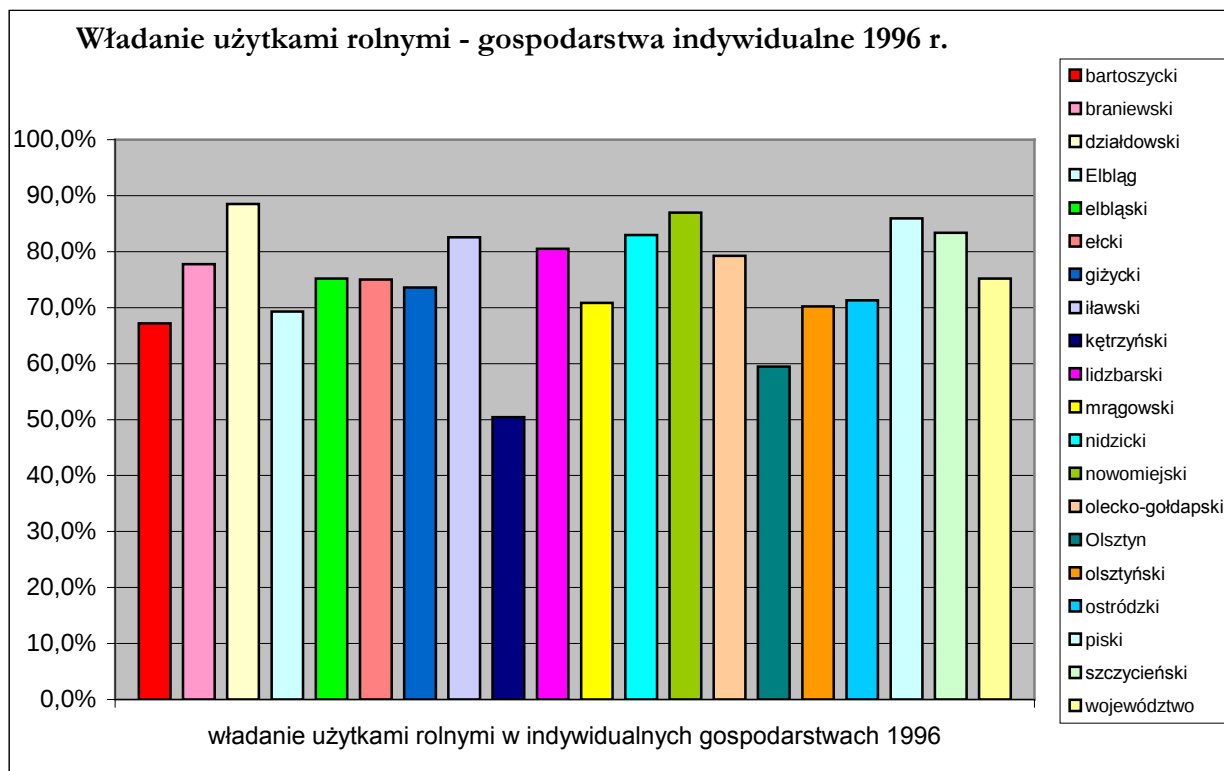
Rysunek 49. Struktura gospodarstw wg wielkości w powiecie bartoszyckim w 1996 r.

Obszar przeciętnego gospodarstwa indywidualnego, przy średniej wielkości w województwie 16,5 ha i w Polsce 7 ha, w powiecie wynosi ponad 21 ha użytków rolnych. Rozwijaniu się rolnictwa sprzyjają dobre warunki glebowe – przewaga gleb wysokich klas bonitacyjnych.

Większość arealów rolniczych powiatu jest w posiadaniu rolników indywidualnych. We wsiach, w których były wcześniej państwowe gospodarstwa rolne, występują powierzchnie będące własnością Agencji Rolnej Skarbu Państwa. Wielkoobszarowe gospodarstwa o powierzchniach przekraczających 500 ha, które wcześniej należały do PGR, po przejęciu przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, zostały częściowo wykupione lub wydzierżawione rolnikom indywidualnym i spółkom.



Rysunek 50. Indywidualne gospodarstwa rolne w powiecie w 1996.



Rysunek 51. Władanie użytkami rolnymi –gospodarstwa indywidualne do wszystkich użytków rolnych w powiatach województwa 1996.

4.3. Turystyka

Powiat leży na Równinie Sępolskiej i Wzniesieniach Górowskich. Wyniesienia Górowskie rozciągają się pomiędzy Pieniężnem, a Górowem. W krajobrazie Wyniesień Górowskich dominują moreny pagórkowate ze wzgórzami moreny czołowej, na znacznych przestrzeniach pokryte lasami, co podnosi atrakcyjność i malowniczość tej ziemi. Nie mniej atrakcyjnym płaskim terenem jest Nizina Sępolska.

Funkcjonowanie działalności turystycznej związane jest z szlakiem kajakowym rzekami Łyny i Gubra. Obszary wzdłuż całego pobrzeża należą do sfery chronionego krajobrazu. Proponujemy odbycie spływu kajakowego szlakiem rzeki Łyny. Płynąc nurtem rzeki mamy możliwość podziwiania malowniczych krajobrazów, lasów, łąk, zakoli oraz stromych skalistych brzegów przypominających swym charakterem górski krajobraz. Spływy kajakowe w gminie Sępopol można łączyć z pobytem w Stadninie Koni Liski specjalizującej się w hodowli koni rasy trakeńskiej. Liski to miejscowość znana wśród miłośników koni z całej Europy. Organizowane tam przejażdżki zaprzęgami konnymi są połączone ze zwiedzaniem zabytków oraz pomników przyrody.

Główną atrakcją gminy Górowo Iławeckie jest Europejskie Centrum Bociana Białego znajdujące się w niewielkiej miejscowości Żywkowo, położonej nieopodal miasta Górowo Iławeckie, w odległości 1 km od granicy z Rosją. Jest to największa kolonia bociana białego w Polsce i jedna z największych w Europie, dająca początek wielkiemu „Szlakowi Bocianich Gniazd” przebiegającemu przez takie miejscowości jak : Toprzązyny /gmina Górowo Iławeckie/, Lejdy /gmina Bartoszyce/, Szczurkowo i Lwowiec/gmina Sępopol/.

Na dzień dzisiejszy funkcja turystyczna powiatu związana jest z walorami klimatycznymi, krajobrazowymi oraz turystyką leśną, gdzie bazą mieszkaniową są leśniczówki i powstające gospodarstwa agroturystyczne. Amatorzy dalekich wędrówek pieszych, wycieczek rowerowych mogą skorzystać z przebiegającego przez teren gminy Bisztynek europejskiego szlaku turystycznego E-11. Szlak ten w części swej trasy pokrywa się z historycznym szlakiem generała J.H. Dąbrowskiego oraz szlakiem napoleońskim, upamiętniającym przemarsz wojsk napoleońskich w czerwcu 1807 r.

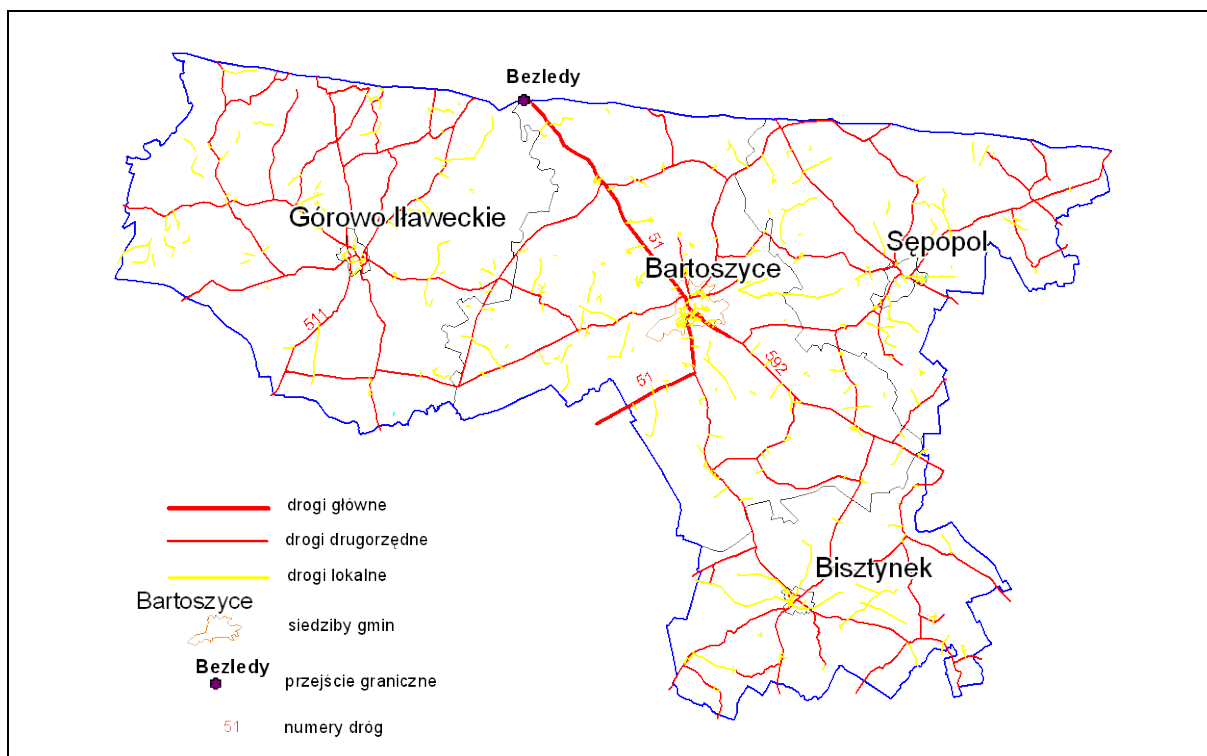
Przez gminę Bisztynek przebiega również prastary szlak komunikacyjny zwany Traktem Królewskim, który łączy Warszawę z Kaliningradem. Obszar ten jest bardzo cenny pod względem przyrodniczym, szczególnie ornitologicznym, stwarza prawdziwą ostoję ptactwa w liczbie, która oszałamia przyrodników. Na uwagę zasługują również występujące na terenie gminy głazy narzutowe, które w Bisztynku i Księżnie zostały uznane za pomniki przyrody nieożywionej. Owiany legendą „Diabelski Kamień” w Bisztynku jest największym głazem narzutowym na całym Pojezierzu Wschodnim.

Powiat Bartoszycki to także ziemia posiadająca swoją historię, której trwałymi pomnikami są wspaniałe kościoły, stare cmentarze i przydrożne kapliczki oraz powracające do dawnej świetności dworki i pałace.

Symbolicznym i unikatowym zabytkiem historycznym miasta Bartoszyce są Bartki - kamienne pomniki zwane pruskimi babami będące trwałymi pozostałościami dawnej kultury Prusów. Ślady, jakie Prusowie pozostawili na terenie opisywanego powiatu są bardzo liczne i trwałe. W wielu miejscach – wykopaliskach archeologicznych - znajdowano i znajduje się nadal naczynia sprząty i ozdoby służące niegdyś ludom zamieszkującym te ziemie. W wielu miejscach odkryto groby Prusów, natrafiono na pozostałości ich grodzisk, ziemnych umocnień obronnych. Większość pozostaje wciąż nie zbadana.

5.1 Sieć dróg i szlaki kolejowe.

Sieć dróg publicznych w powiecie przedstawia rysunek Przez teren powiatu przebiega część najważniejszego szlaku transportowego, 40-kilometrowy odcinek drogi krajowej Nr 51, prowadzącej do polsko-rosyjskiego przejścia granicznego Bezledy-Bagratiowski.



Rysunek 52. Sieć dróg powiatu bartoszyckiego.

Tabela 20. Drogi powiatu bartoszyckiego – dane z 1998 roku

	Nawierzchnia twarda (km)	Nawierzchnia gruntowa (km)	Ogółem długość (km)	%
drogi powiatowe ogółem w tym:	338.447	112.826	451.303,-	
drogi powiatowe w miastach ogółem w tym:			56,47	100,00 %
drogi powiatowe w mieście Bartoszyce			24,793	43,90 %
drogi powiatowe w mieście Górowo Iławeckie			14,270	25,27 %
drogi powiatowe w mieście Sępól			10,562	18,71 %
drogi powiatowe w mieście Bisztynek			6,845	12,12 %

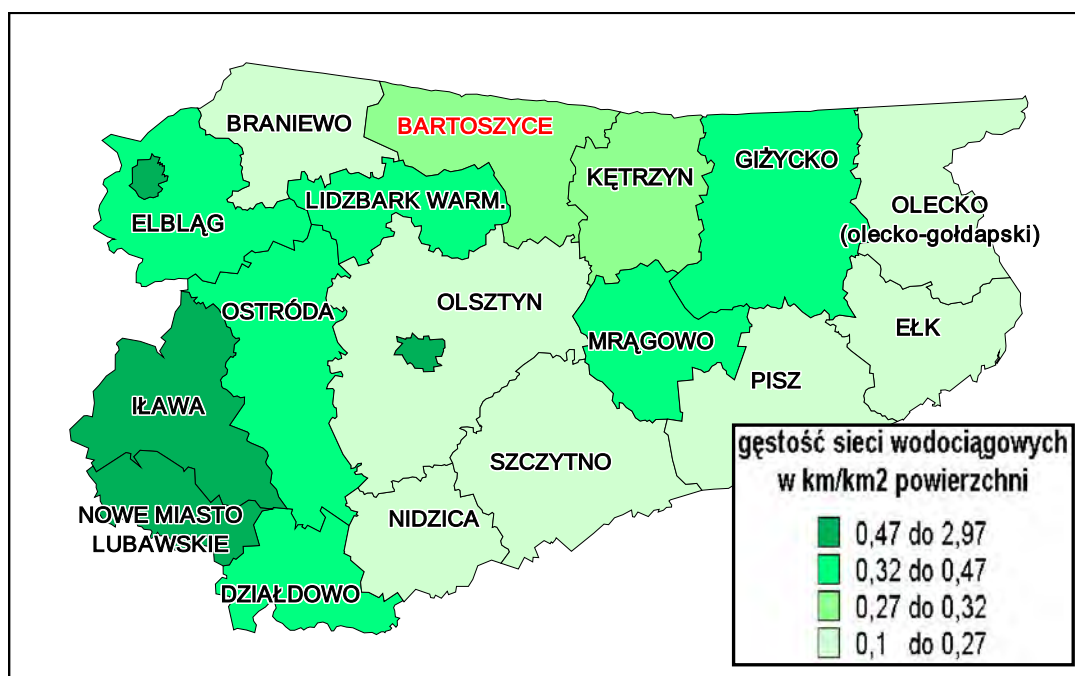
W Bartoszycach swój początek mają szerokie tory prowadzące do Obwodu

Kaliningradzkiego.

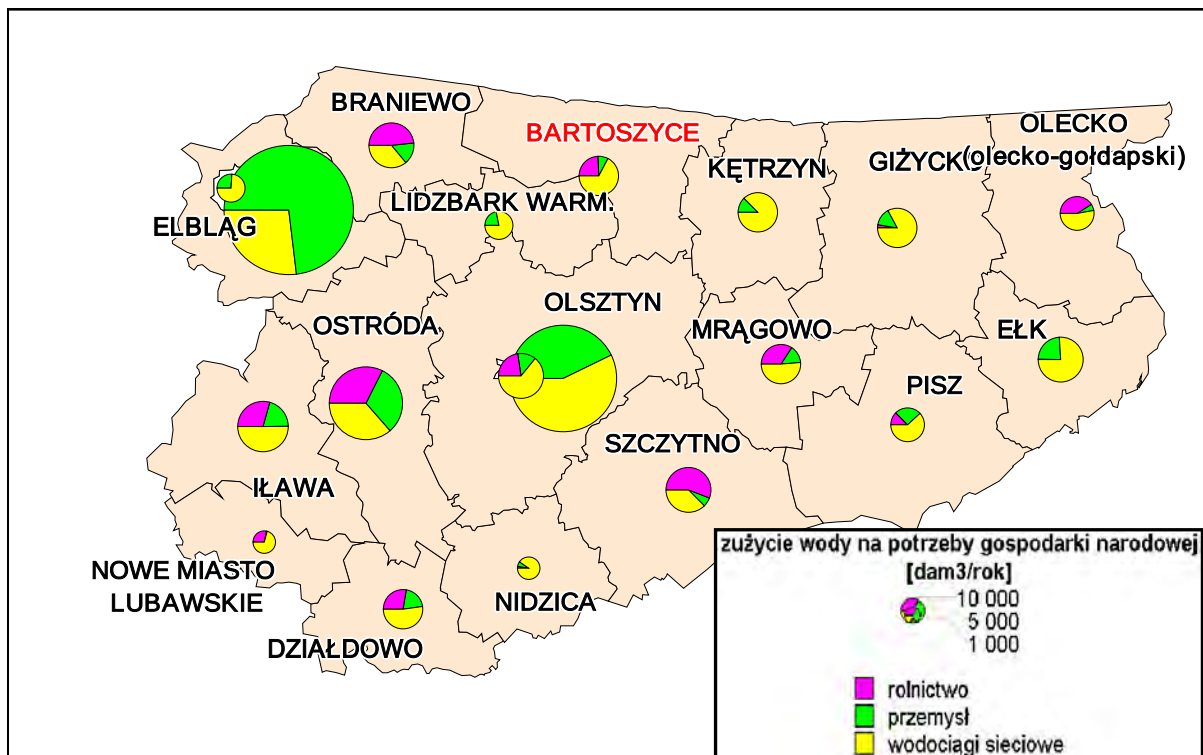


Rysunek 53. Sieć kolejowa na terenie powiatu bartoszyckiego.

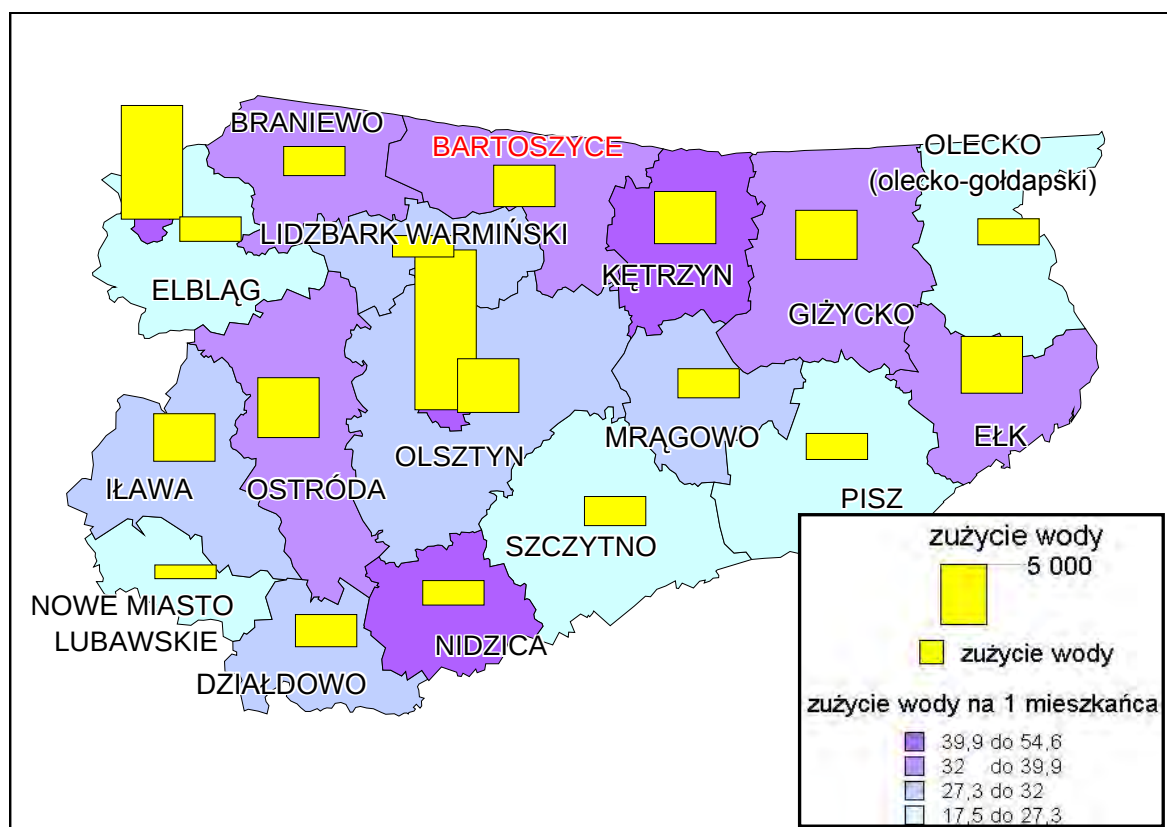
5.2 Gospodarka wodno-ściekowa



Rysunek 54. Gęstość sieci wodociągowej w powiecie bartoszyckim na tle powiatów województwa.



Rysunek 55. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej w powiecie bartoszyckim na tle powiatów województwa.



Rysunek 56. Zużycie wody na 1 mieszkańca w powiecie na tle powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w 1998 r.

Tabela 21. Zużycie wody w powiecie bartoszyckim w dam³/rok w 1998 roku.

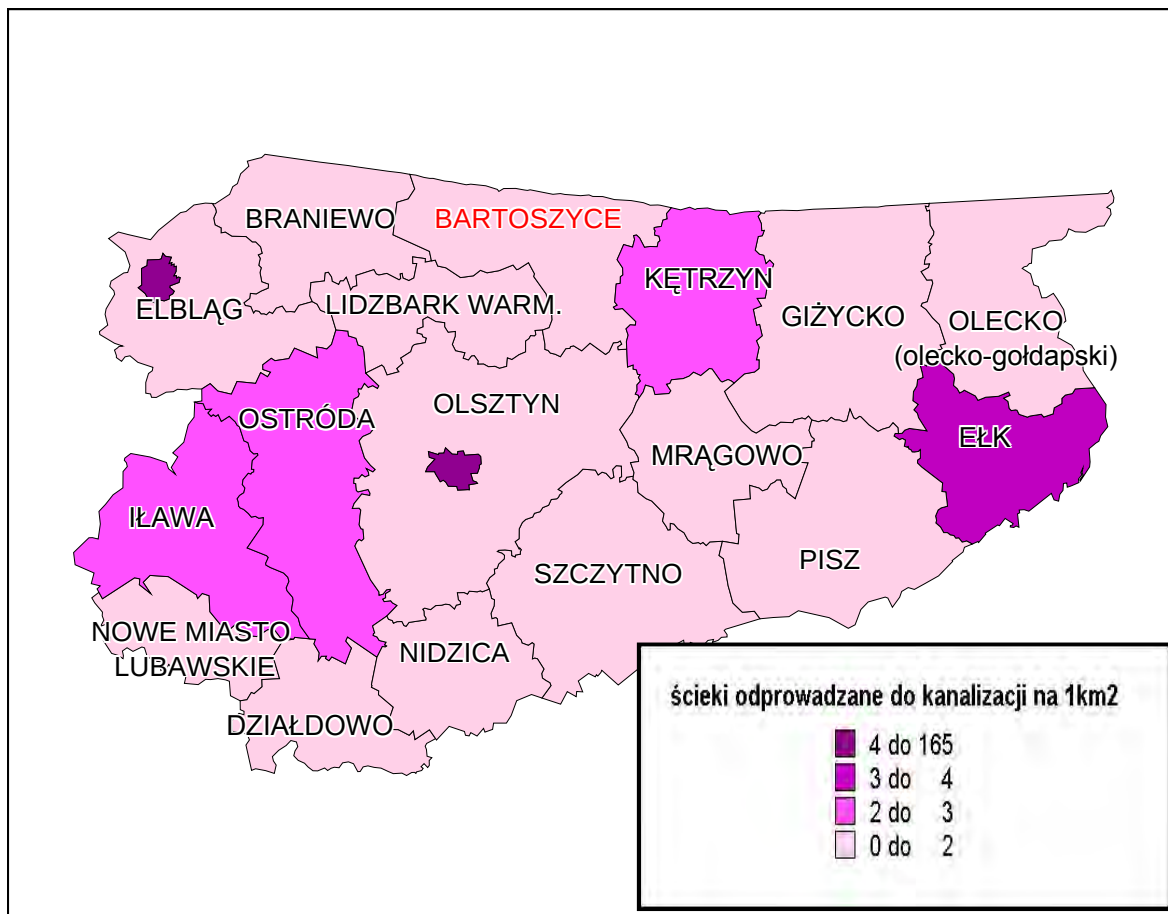
Zużycie wody w 1998 roku	dane dam ³ /rok
na potrzeby gospodarki ogółem	4.420,5
w tym:	
- przemysł	374,-
- rolnictwo	1.071,-
- wodociągi sieciowe	2.975,5

Tabela 22. Wybrane dane o gospodarce komunalnej w 1998 r. powiatu bartoszyckiego

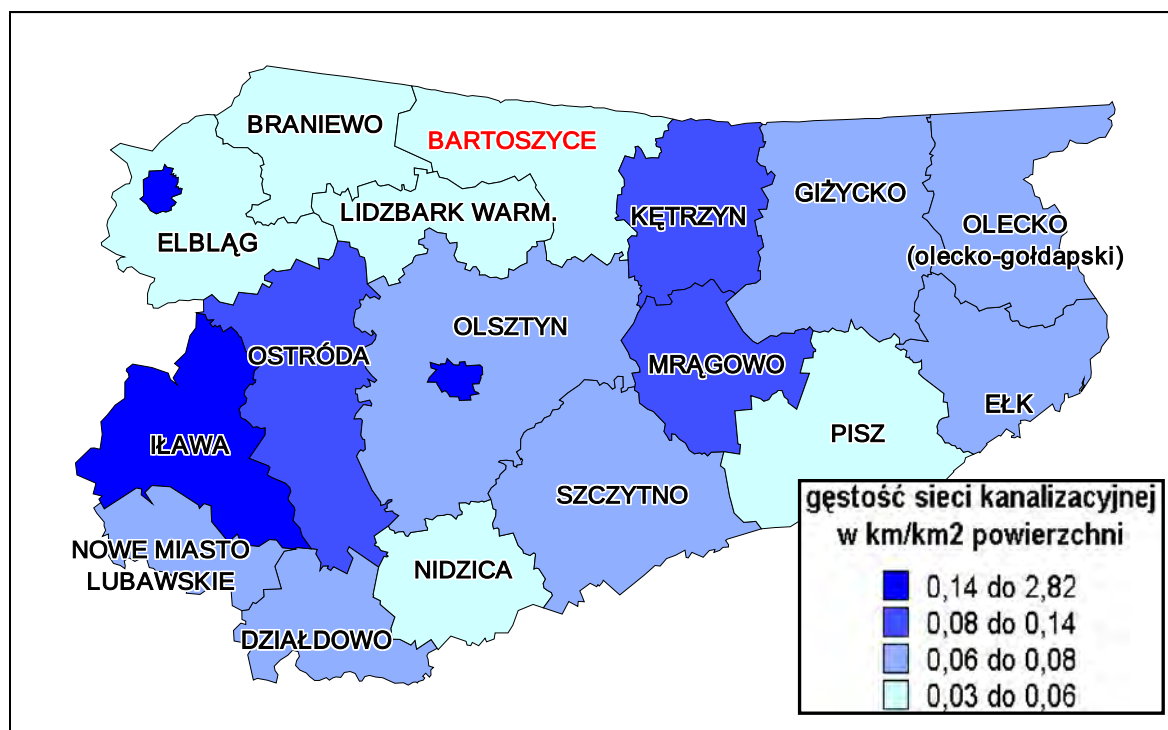
rok	Długość sieci w km		Komunalne oczyszczalnie ścieków			
	wodociągowej rozdzielczej	kanalizacyjnej	Obiekty (stan z 31 XII)		przepustowość oczyszczalni w dam ³ /rok	
			ogółem	chemicznie, biologicznie i z podwyższonym usuwaniami biogenów	ogółem	chemicznie, biologicznie i z podwyższonym usuwaniami biogenów
1998	389,8	78,3	4	4	7.042	7.042

Tabela 23. Dane o ściekach w powiecie bartoszyckim z 1998 roku.

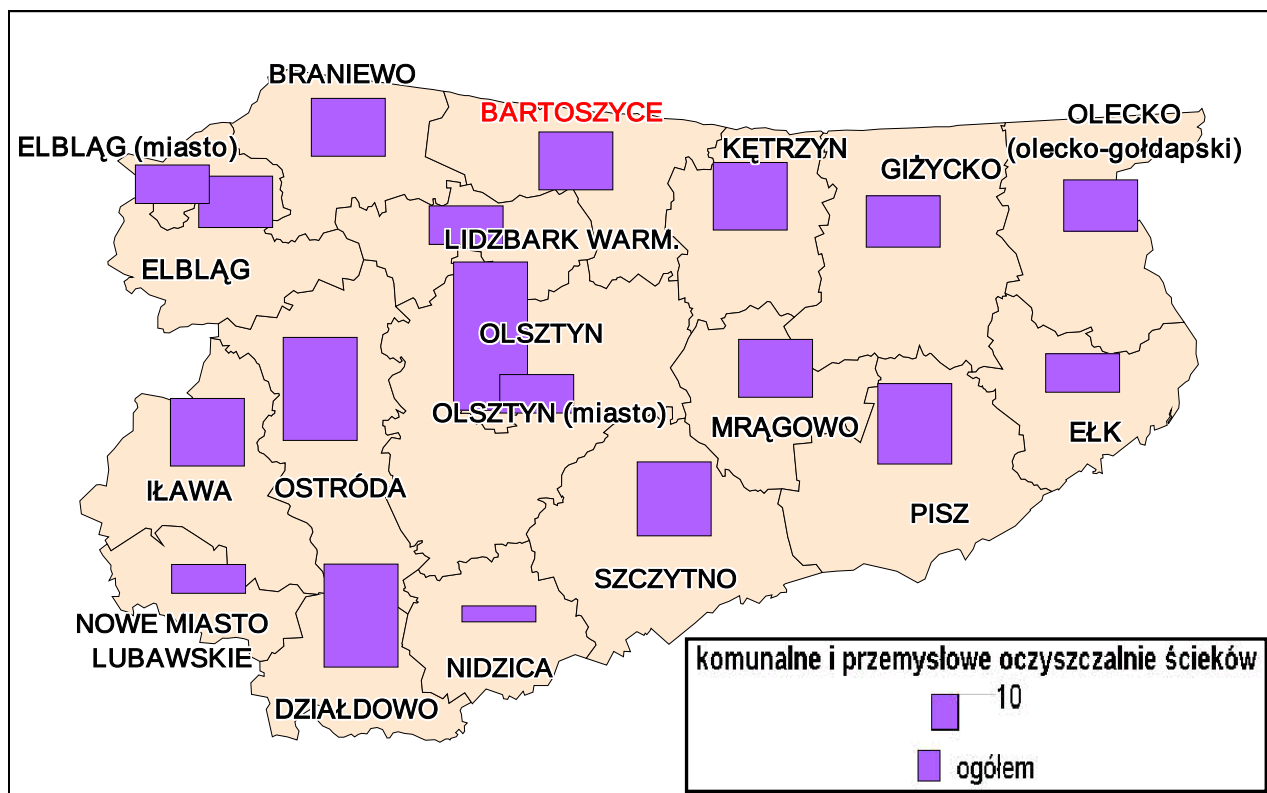
Ścieki komunalne i przemysłowe	dam ³
wymagające oczyszczania - ogółem	2.275
oczyszczane - razem	1.781
oczyszczane - biologicznie	377
oczyszczane - chemicznie	0
oczyszczane - mechanicznie	0
oczyszczane - z podwyższonym usuwaniem biogenów	1.404
nie oczyszczane razem	494
nie oczyszczane - odprowadzane siecią kanalizacyjną	494
nie oczyszczane - odprowadzane z zakładów	0



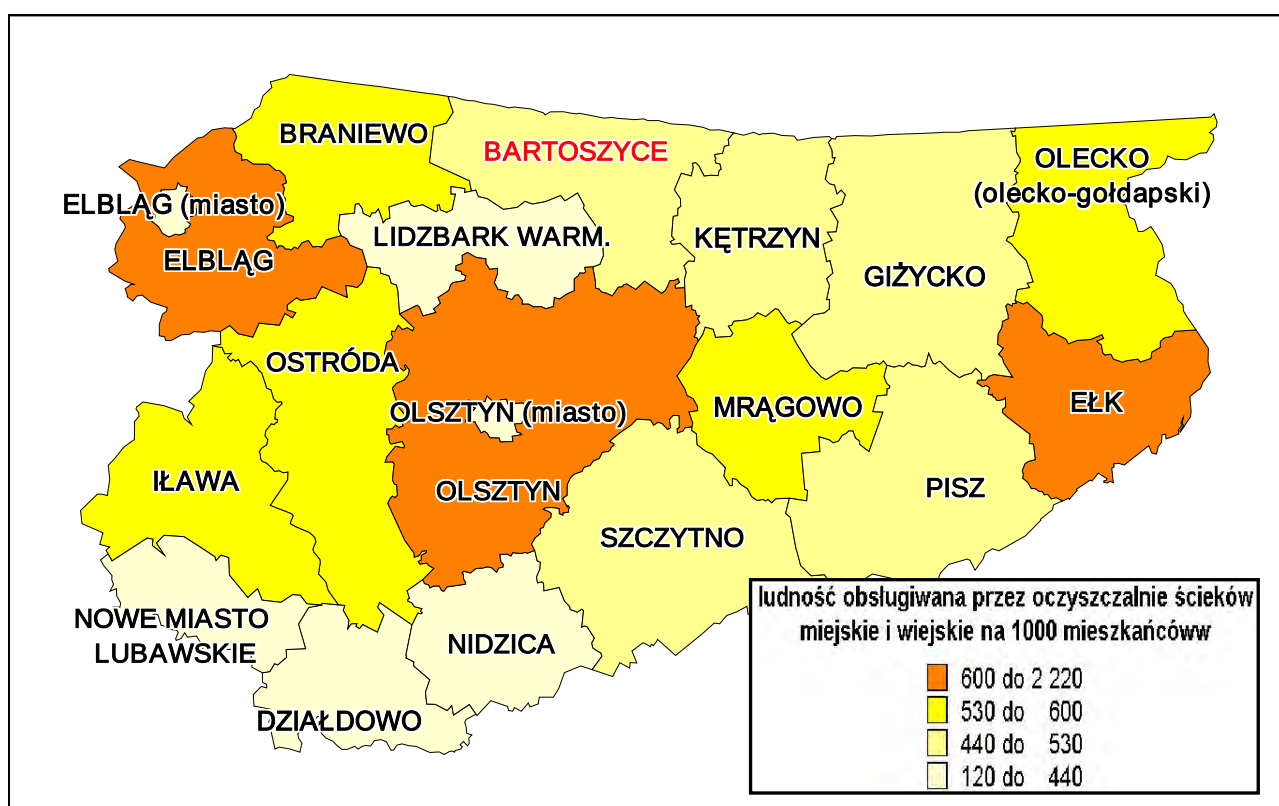
Rysunek 57. Ścieki odprowadzane do kanalizacji w powiecie bartoszyckim na tle powiatów województwa w 1998 roku.



Rysunek 58. Gęstość sieci kanalizacyjnej w km/km² powierzchni w powiecie bartoszyckim w 1998 roku.



Rysunek 59. Komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków w powiecie bartoszyckim na tle powiatów województwa warmińsko-mazurskiego.



Rysunek 60. Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w powiecie bartoszyckim na tle powiatów województwa.

Tabela 24. Statystyka – oczyszczalnie ścieków powiatu bartoszyckiego w 1998 roku.

Komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków ogółem	8
Komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków - chemiczne, biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów	8
Przepustowość oczyszczalni [dam ³ /dobę]	7.542
Przepustowość oczyszczalni [dam ³ /dobę] - chemicznych, biologicznych i z podwyższonym usuwaniem biogenów	7.542
Ludność obsługiwana przez oczyszcz ścieków miejskich i wiejskich	29.897
Wielkość oczyszczalni komunalnych w LRM	31.944

5.3 Gospodarka odpadami

Na terenie powiatu bartoszyckiego funkcjonują następujące wysypiska:

1. Wysypisko odpadów komunalnych we wsi Wysieka obręb Markiny gmina Bartoszyce zarządzane przez Urząd Miasta w Bartoszczach.

Parametry wysypiska:

- powierzchnia ogólna – 230400m²,
- powierzchnia zabudowy zbiornikiem odpadów – 16000ha,
- pojemność czynna wysypiska – 1000.000m³,
- przypuszczalny okres użytkowania około 20 lat.

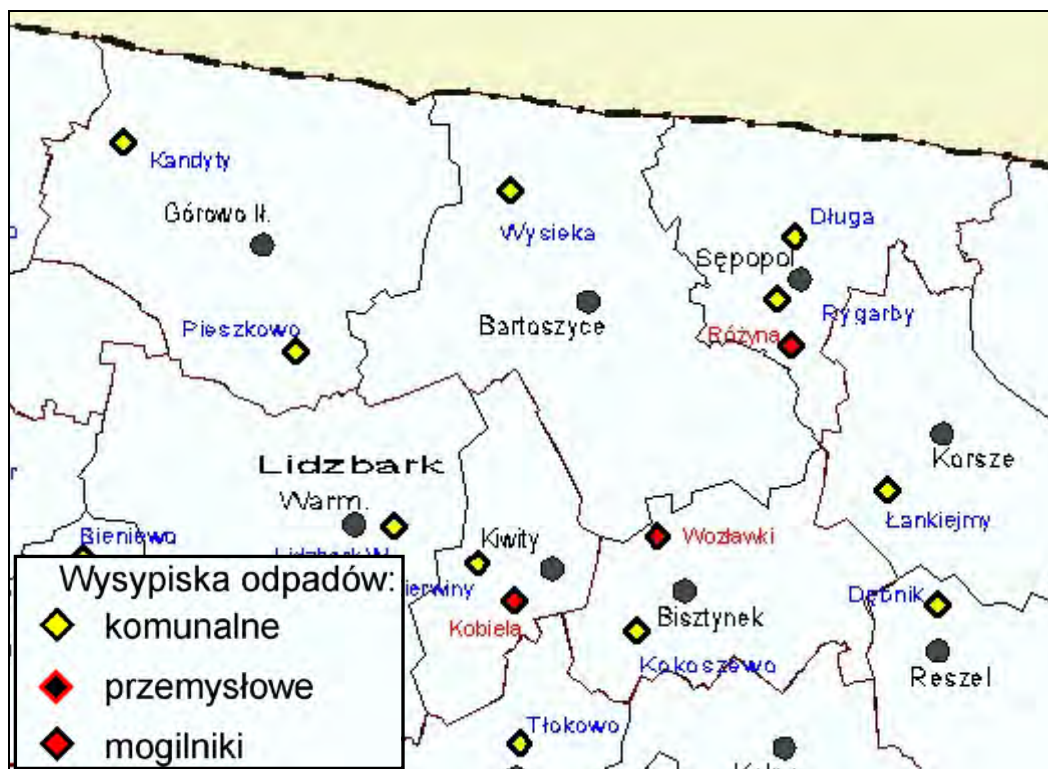
Obecnie z wysypiska korzystają miasto i gmina Bartoszyce, miasto i gmina Górowo Iławeckie, miasto i gmina Sępól.

2. Gminne wysypisko odpadów we wsi Długa. gmina Sępól. Zgodnie z przewidywaniami wysypisko powinno zabezpieczyć potrzeby gminy do roku 2004.

Sładowisko zajmuje powierzchnię 1,20 ha, a teren gminny wokół sładowiska (strefa oddziaływania na środowisko) ok. 3,5 ha. W ciągu roku gromadzi się 1584 m³ odpadów, a do tej pory (1999-07-31) zgromadzono ich ok.50.000 m³. Sładowane odpady przesypywane są jedynie warstwami ziemi. Nie ma tam bardziej zaawansowanego systemu utylizacji typu zagęszczanie lub kompostowanie. Nie prowadzi się także badań oddziaływania na środowisko ani nie wykonano oceny takiego oddziaływania.

3. Sładowisko odpadów komunalnych kolonia Bisztynek gm. Bisztynek

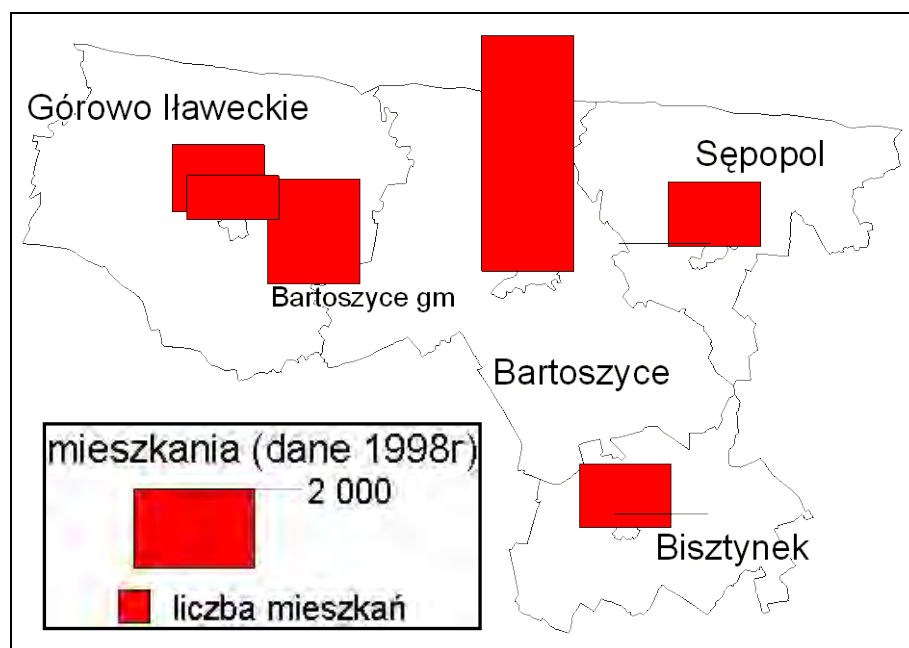
We wszystkich gminach dąży się do stworzenia zorganizowanej formy wywozu odpadów stałych, ponieważ na terenie bez zorganizowanego odbioru i transportu odpadów nieczystości są sładowane lokalnie w obrębie gospodarstw rolnych lub wywożone na "dzikie wysypiska".Wpływ sładowisk na środowisko zależy od warunków hydrogeologicznych, klimatycznych, rodzaju i ilości odpadów, zakresu ich przetworzenia przed sładowaniem, a także jakości eksploatacji. Największy wpływ sładowiska mogą wywierać na wody podziemne. Wody te, jak również wody powierzchniowe, mogą być zanieczyszczone odciekami z wysypisk. Zanieczyszczenie wód może się utrzymywać przez kilkadziesiąt lat, a substancje toksyczne mogą być pobierane przez rośliny. Sładowiska odpadów mogą również powodować zanieczyszczenie powietrza (pylenie, odory, bioareozole zakaźne, gaz wysypiskowy), a w konsekwencji także gleby. Gaz wysypiskowy może powodować zagrożenie dla zdrowia ludzi, niebezpieczeństwo eksplozji, uciążliwy zapach, szkody w szacie roślinnej.



Rysunek 61. Wysypiska odpadów na terenie powiatu w 1998 roku.

Aby zmniejszyć negatywny wpływ wysypisk na środowisko należy dążyć do wprowadzenia selektywnej zbiórki odpadów już u ich wytwórcy, co w dużym stopniu zwiększy ilość pozyskiwanych surowców wtórnych, zmniejszy balast składowany na wysypiskach a tym samym przedłuży się okres eksploatacji.

5.4 Mieszkalnictwo



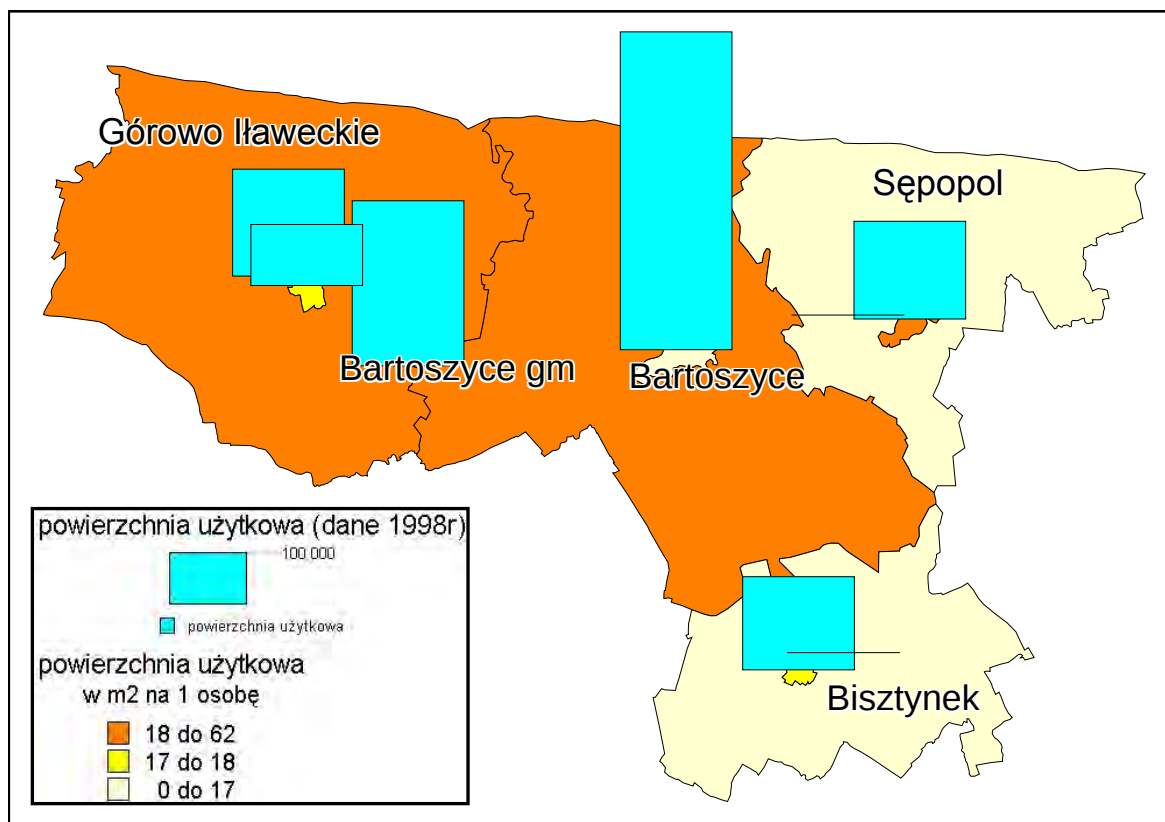
Rysunek 62. Liczba mieszkań w powiecie bartoszyckim w 1998 roku.

Tabela 25. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane:

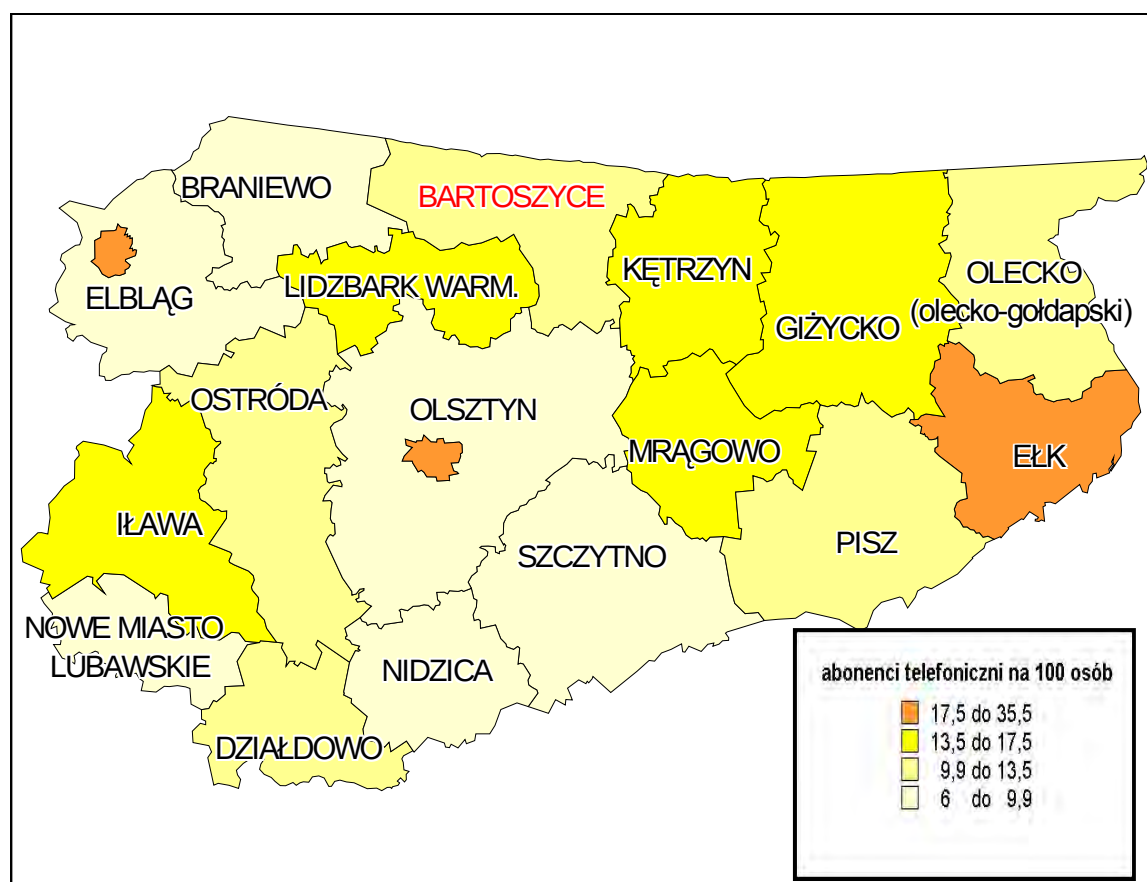
<i>Jednostka</i>	<i>Rok</i>	<i>Mieszkania</i>	<i>w tym komunalne</i>	<i>Przeciętna liczba osób w mieszkaniu</i>	<i>Przeciętna powierzchnia użytkowa w m²</i>	
					<i>na 1 osobę</i>	<i>1 mieszkania</i>
Powiat bartoszycki	1994	18.697	4.008			
	1997	18.927	3.657	3,41		
Bisztynek	1994	2.080	595	3,55	16,9	60,0
	1997	2.082	540	3,74	16,2	60,4
Bartoszyce miasto	1994	7.351	1.974	3,35	16,4	54,9
	1997	7.602	2.026	3,32	16,6	55,2
Bartoszyce gmina	1994	3.462	119	3,24	19,7	63,9
	1997	3.445	112	3,18	20,1	63,9
Sępól	1994	2.112	401	3,48	17,7	61,6
	1997	2.116	357	3,42	18,0	61,7
Górowo Iław. miasto	1994	1.453	880	3,34	16,7	55,7
	1997	1.456	561	3,25	17,1	55,7
Górowo Iław. gmina	1994	2.239	39	3,62	17,7	64,1
	1997	2.226	61	3,57	18,0	64,2

Tabela 26. Dane o mieszkaniach oddanych do użytku w powiecie w 1998 roku.

Liczba mieszkań oddanych do użytku	82
Liczba mieszkań spółdzielczych oddanych do użytku	55
Liczba mieszkań zakładowych oddanych do użytku	0
Liczba mieszkań komunalnych oddanych do użytku	0
Liczba mieszkań społecznych czynszowych, oddanych do użytku	0
Liczba pozostałych mieszkań oddanych do użytku	0
Liczba mieszkań budowanych indywidualnie - oddanych do użytku	27



Rysunek 63. Powierzchnia użytkowa mieszkań w liczbach bezwzględnych i na 1 mieszkańca w powiecie w 1998 roku.



Rysunek 64. Abonenci telefoniczni na 100 osób wg powiatów województwa w 1998 roku.

Podstawy prawne zarządzania powiatem i gminami tworzy kilkadziesiąt aktów prawnych określających kompetencje, finanse, tryb postępowania administracyjnego, gospodarkę nieruchomościami itp.

W ramach tych ustaw szczegółowe procedury zarządzania tworzy stanowione przez Radę Powiatu i Rady Gmin prawo lokalne (statut, regulaminy, uchwały), a w aspekcie realizacyjnym decyzje administracyjne.

Istotną rolę w zarządzaniu mają dokumenty typu programowego, które tworzą strukturę systemu planowania w samorządzie. Ważne znaczenie mają strategiczne programy regionalne i krajowe, a mianowicie: Polityka ekologiczna Państwa (1991), "Założenia polityki regionalnej obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski" (1994), Strategia rozwoju województwa olsztyńskiego (1997), Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Bartoszyckiego jest przykładem dokumentu, który nie jest prawem lokalnym i ma charakter nieobligatoryjny w systemie planowania, ale ważnym, umożliwiającym formułowanie celów lokalnego zarządzania.

Nadzór na działalnością powiatu sprawowany jest na podstawie kryterium zgodności z prawem z tym, że w sprawach zleconych nadzór sprawowany jest ponadto na podstawie kryteriów: celowości, rzetelności i gospodarności.

Organami kontroli są: Najwyższa Izba Kontroli, Prezes Rady Ministrów oraz Wojewoda Warmińsko-Mazurski, a w zakresie spraw budżetowych - Regionalna Izba Obrachunkowa w Olsztynie. Szczególna rola w sprawowaniu nadzoru przypada Wojewodzie, który bada zgodność z prawem uchwał rady.

Na terenie powiatu kontrolne funkcje różnych dziedzin życia pełni szereg instytucji branżowych, takich jak Państwowa Inspekcja Pracy, Państwowy Inspektorat Sanitarny, Państwowa Straż Pożarna, Policja i inne.

W dziedzinie ochrony środowiska kontrolę spełnia Wojewódzka Inspekcja Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Olsztynie. Jest ona głównym organem kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania stanu środowiska. Poza funkcją kontrolną i badawczą (pomiarową) WIOŚ spełnia także rolę organu wymierzającego kary pieniężne (tzw. kary ekologiczne) za naruszenie wymagań ochrony środowiska oraz wstrzymująca działalność zagrażającą środowisku.

Ponadto w samorządzie powiatu bartoszyckiego funkcjonuje w nadzór i kontrola wewnętrzna, sprawowana:

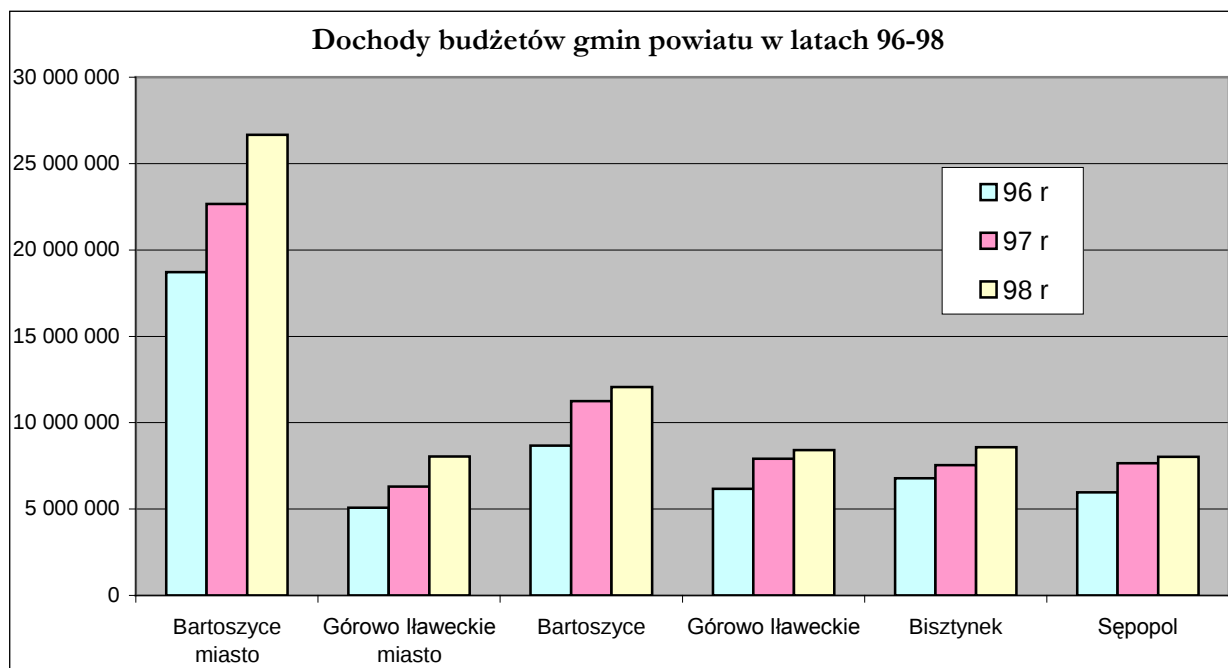
- przez Radę Powiatu (w tym Komisję Rewizyjną) w stosunku do Zarządu i jednostek organizacyjnych powiatu,
- przez Zarząd Powiatu w stosunku do jednostek organizacyjnych powiatu,
- przez Starostę w stosunku do Starostwa, jednostek organizacyjnych powiatu,
- Skarbnika Powiatu w stosunku do jednostek organizacyjnych powiatu.

Ważną funkcją zarządzania w powiecie, podobnie jak w każdym samorządzie pełni planowanie, budżetowanie i zarządzanie finansami.

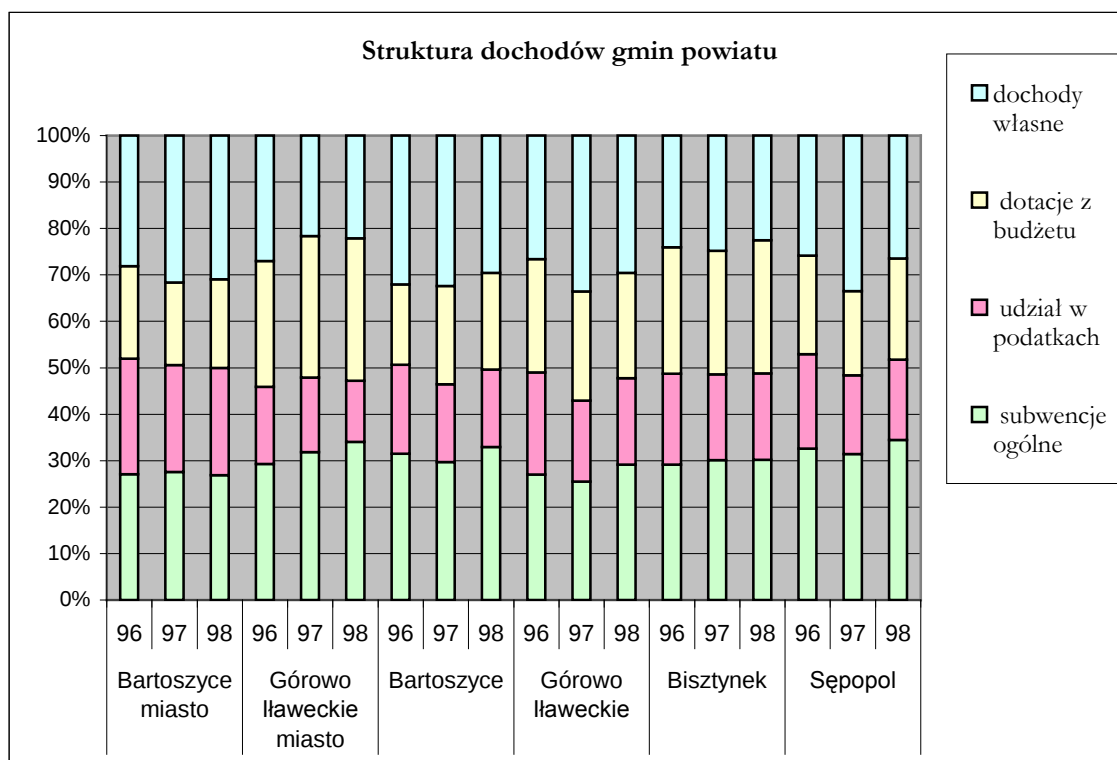
Wielkość i struktura dochodów budżetu powiatu zależy w większym stopniu od warunków stanowionych przez Parlament niż od aktywnej polityki samorządu, która bezpośrednio tylko przez dochody ze sprzedaży swojego mienia może kształtować poziom

dochodów budżetu. Wpływ na strukturę dochodów ma ilość przejętych od administracji rządowej zadań zleconych.

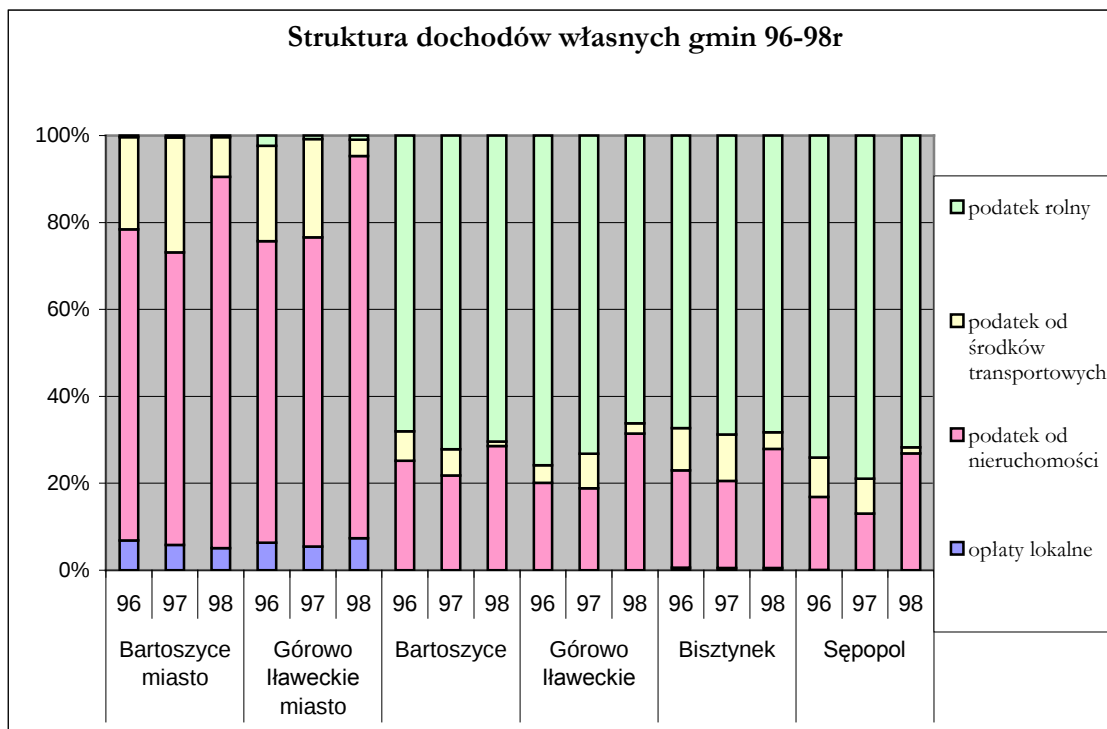
W chwili obecnej – z uwagi na krótki okres istnienia powiatu – trudno jest porównywać budżet w stosunku do poprzednich lat. Dlatego w ramach raportu przeprowadzono analizę budżetów gmin powiatu, mówiącą więcej o dynamice procesów.



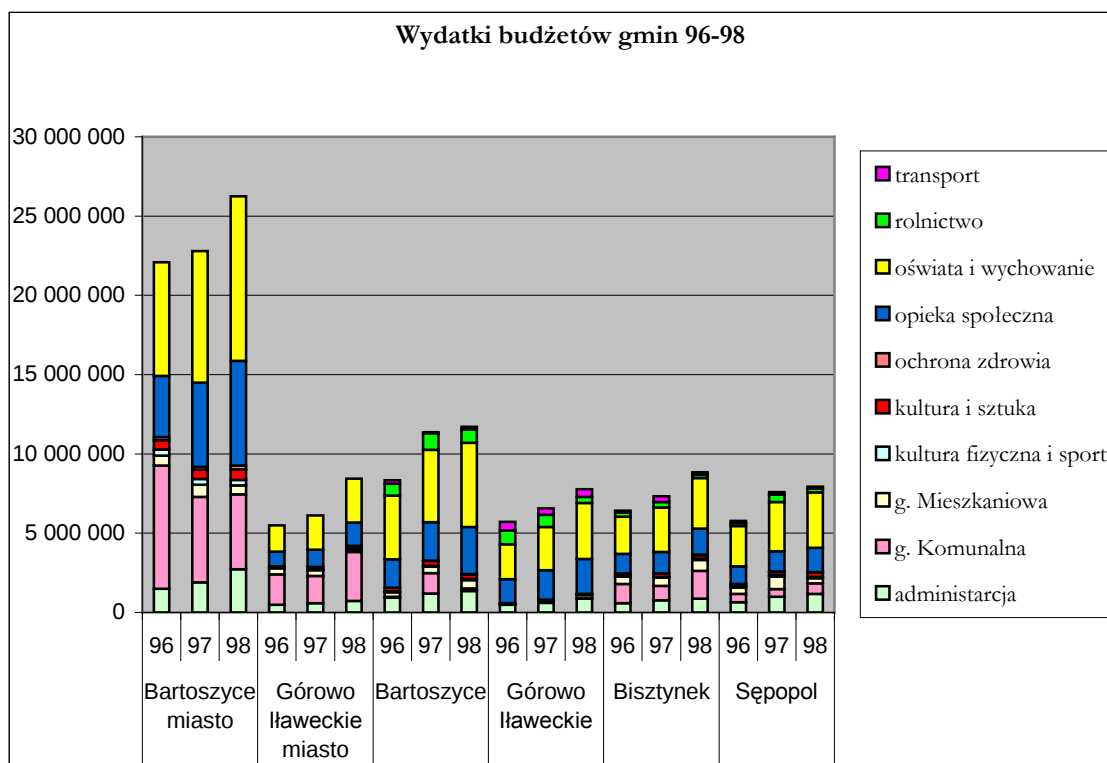
Rysunek 65. Dochody budżetów gmin powiatu w latach 1996-98.



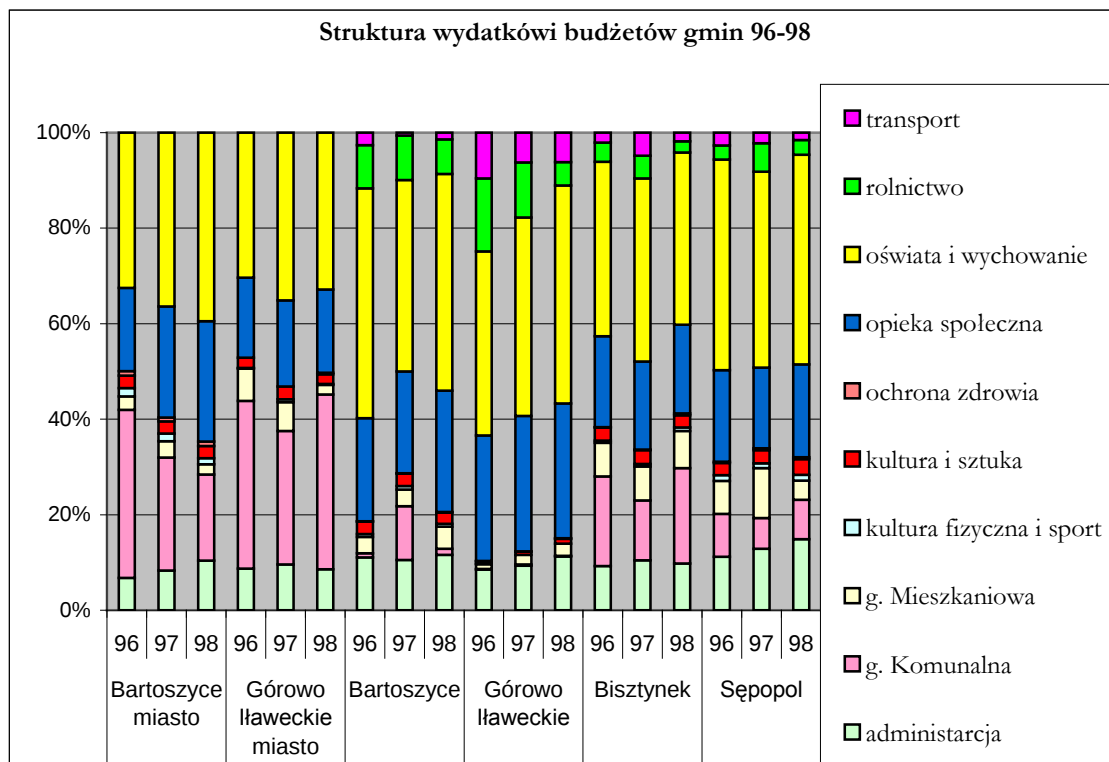
Rysunek 66. Struktura dochodów gmin powiatu w latach 1996-98.



Rysunek 67. Struktura dochodów własnych gmin powiatu w latach 1996-98.

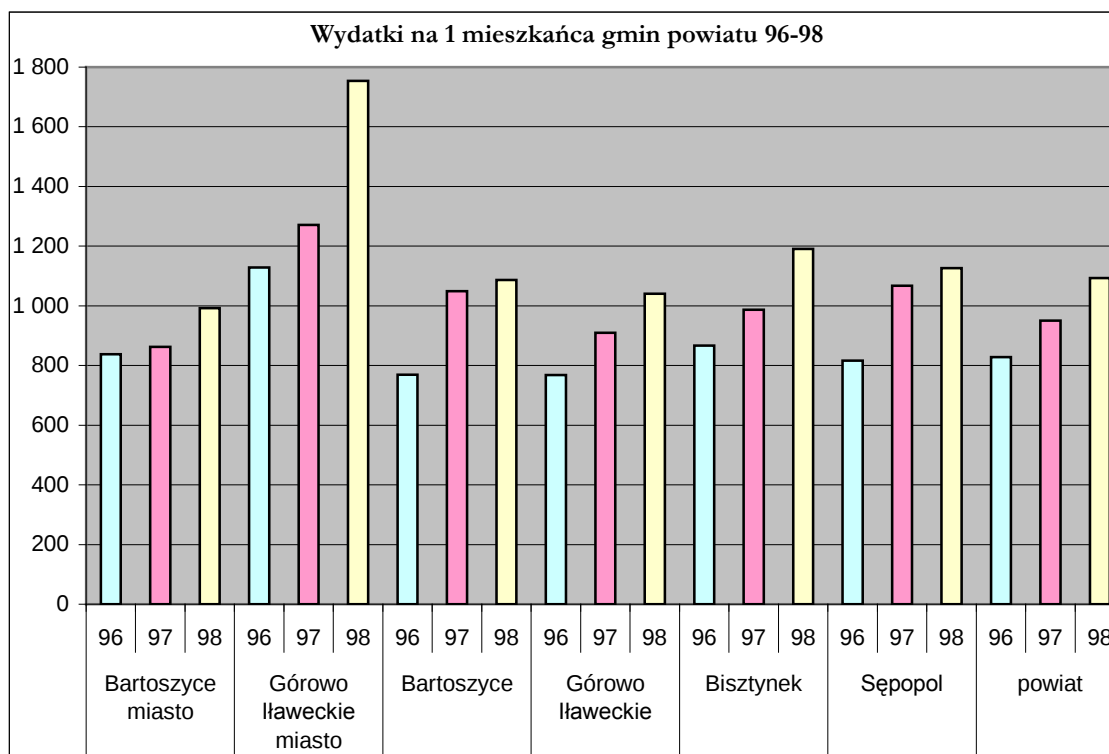


Rysunek 68. Wydatki budżetów gmin powiatu w latach 1996-98.

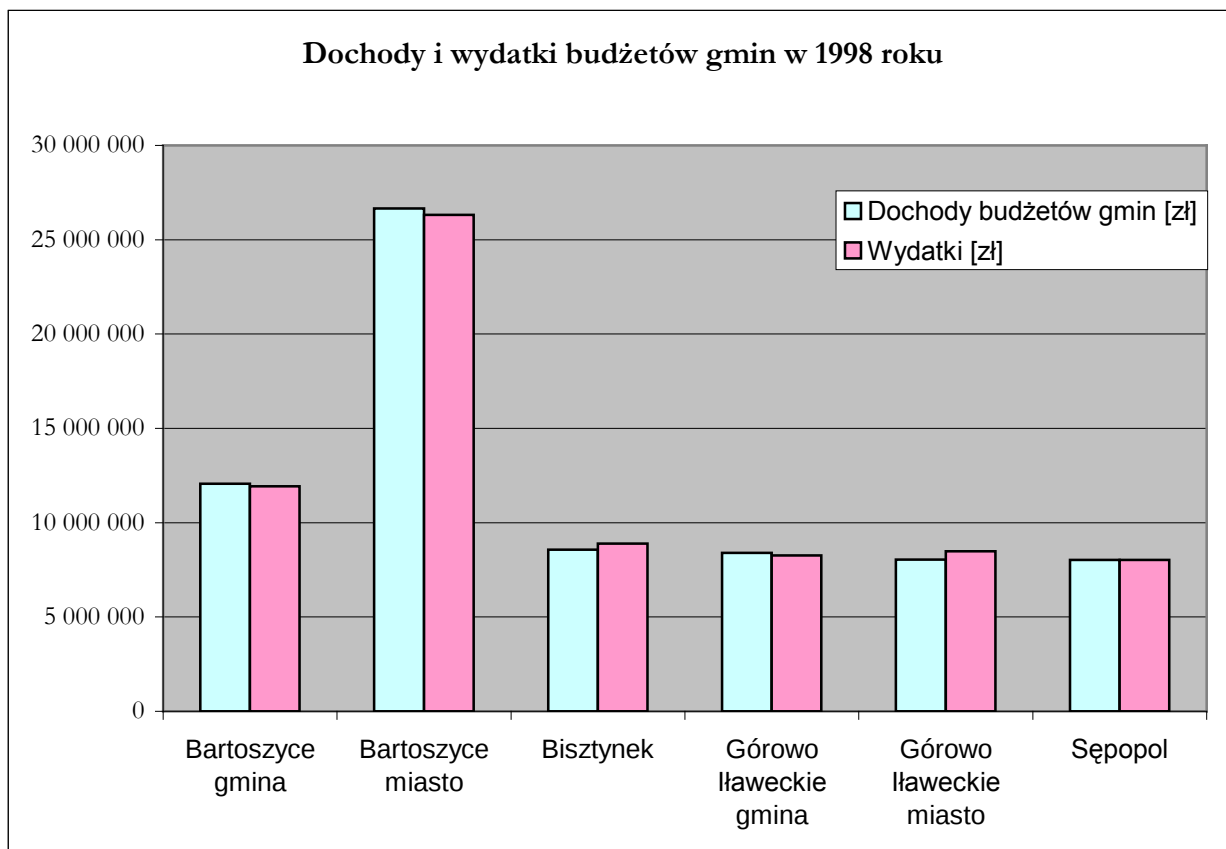


Rysunek 69. Struktura wydatków gmin powiatu w latach 1996-98.

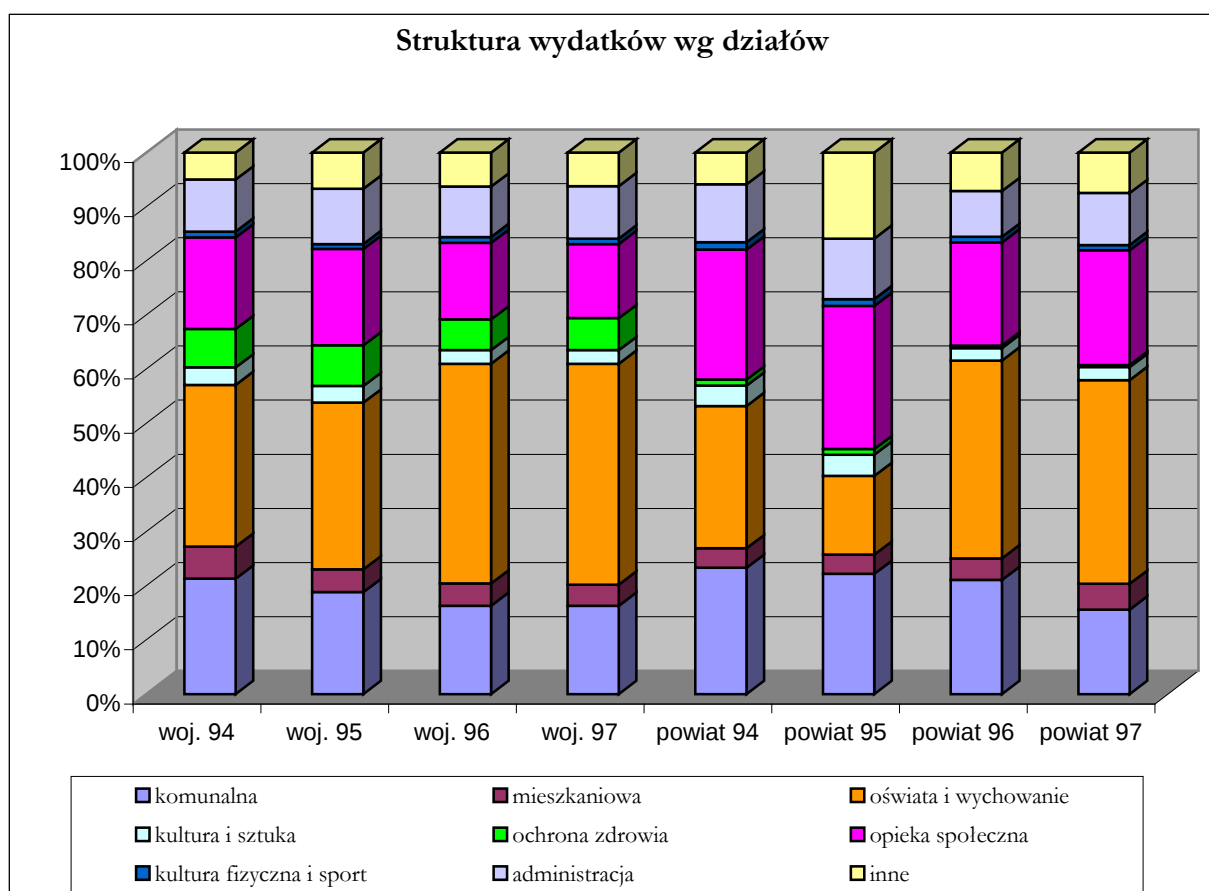
Dla porównania sytuacji w poszczególnych gminach zastosowano wskaźniki wielkości dochodów i wydatków budżetu przypadające na jednego mieszkańca. Do otrzymanych wielkości należy jednak podchodzić ostrożnie, analizując wiele innych czynników, takich jak demograficzne, obszarowe itp.



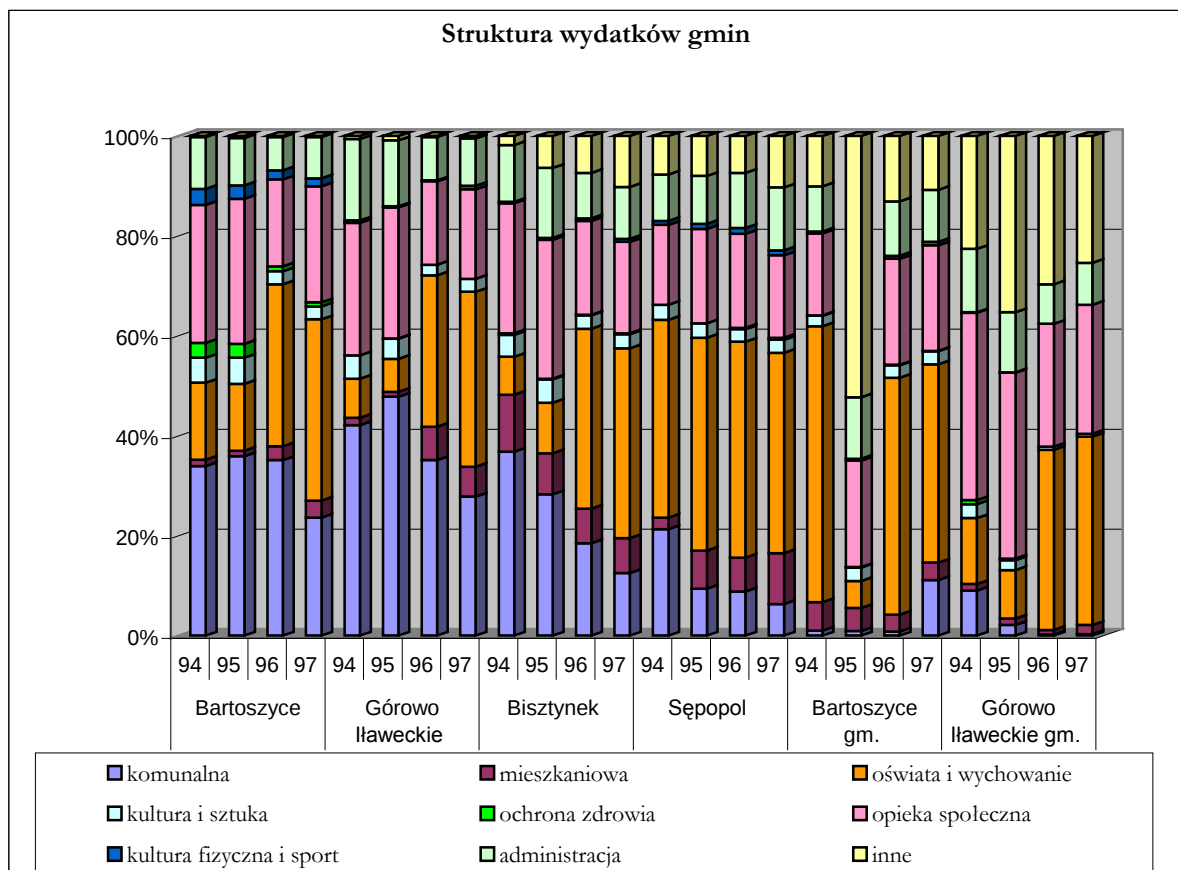
Rysunek 70. Wydatki na 1 mieszkańca w gminach powiatu w latach 1996-98.



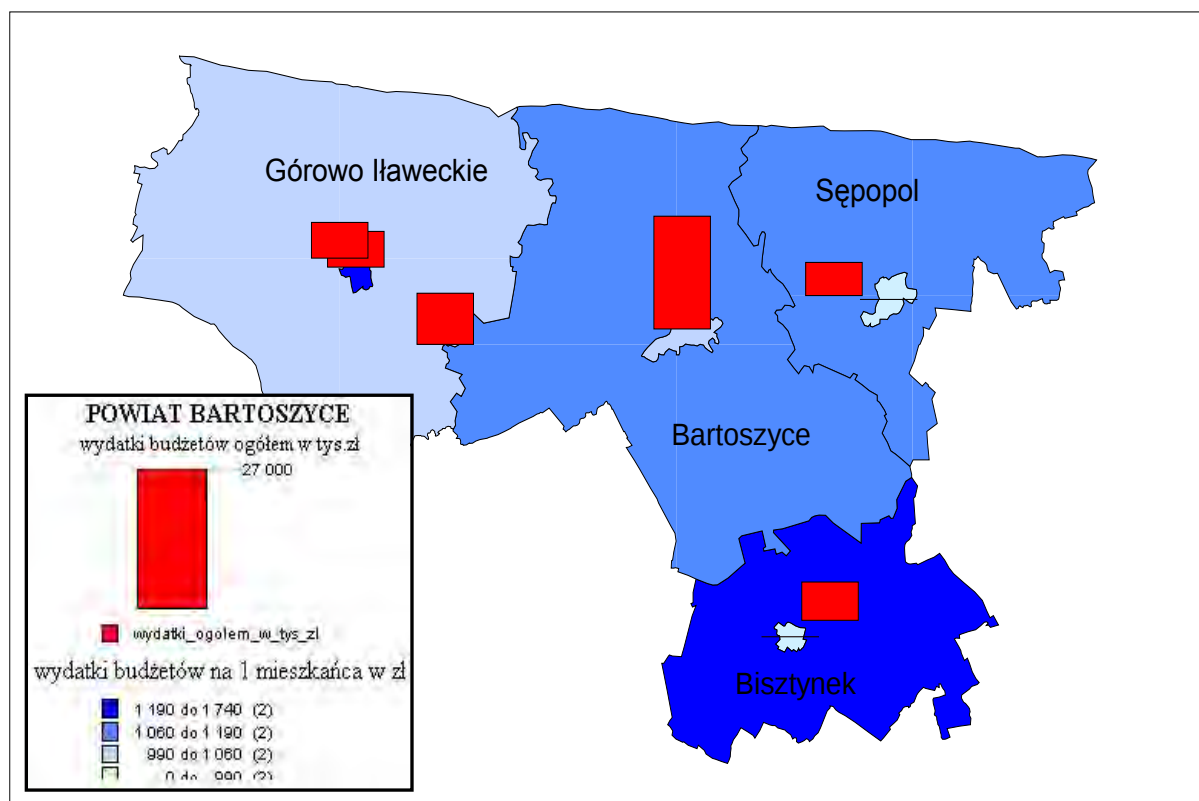
Rysunek 71. Dochody i wydatki budżetów gmin powiatu w 1998 roku.



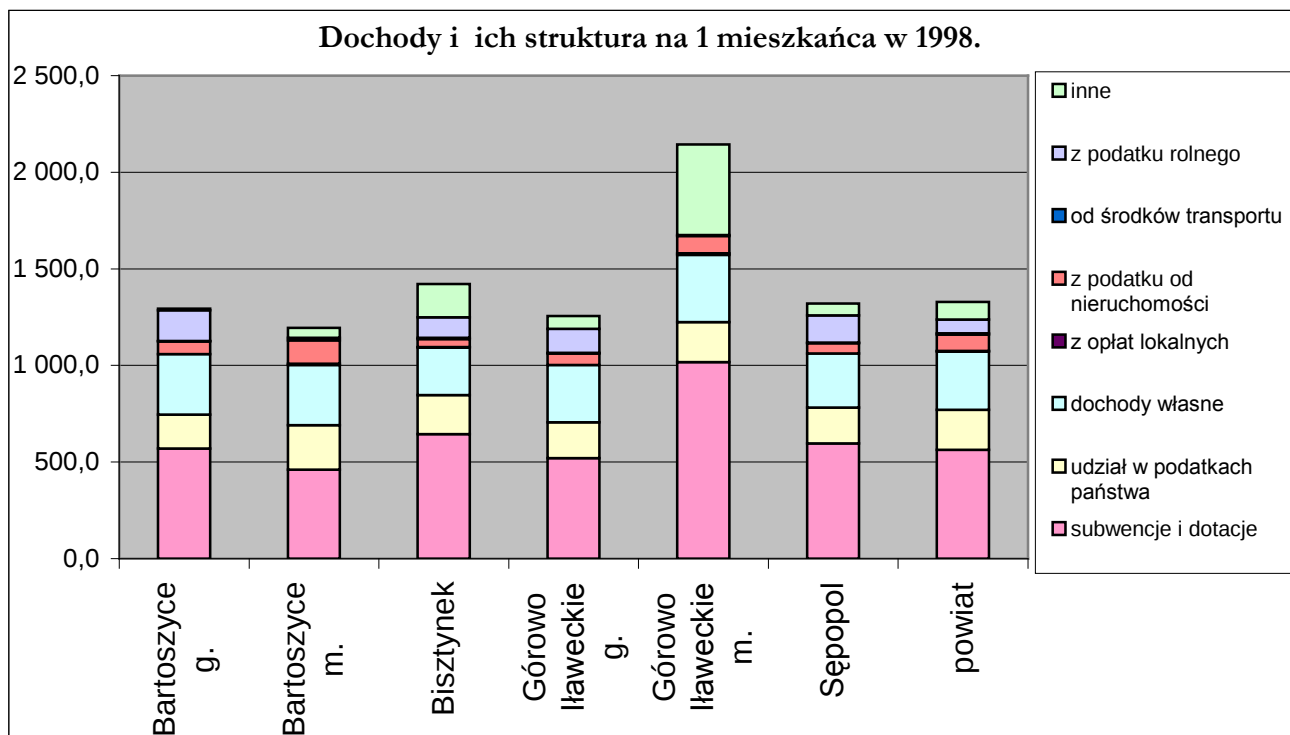
Rysunek 72. Struktura wydatków budżetów gmin na tle gmin województwa w latach 94-97.



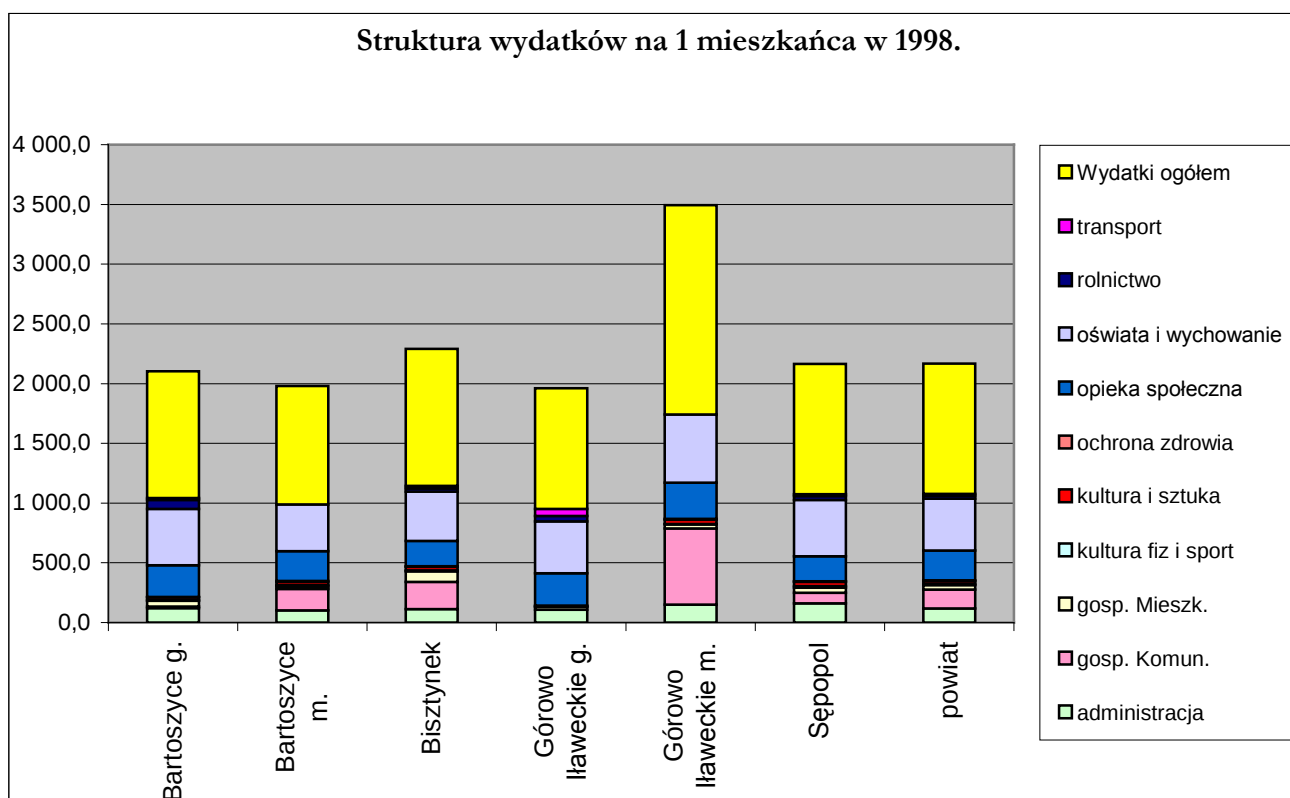
Rysunek 73. Struktura wydatków gmin w latach 1994-97.



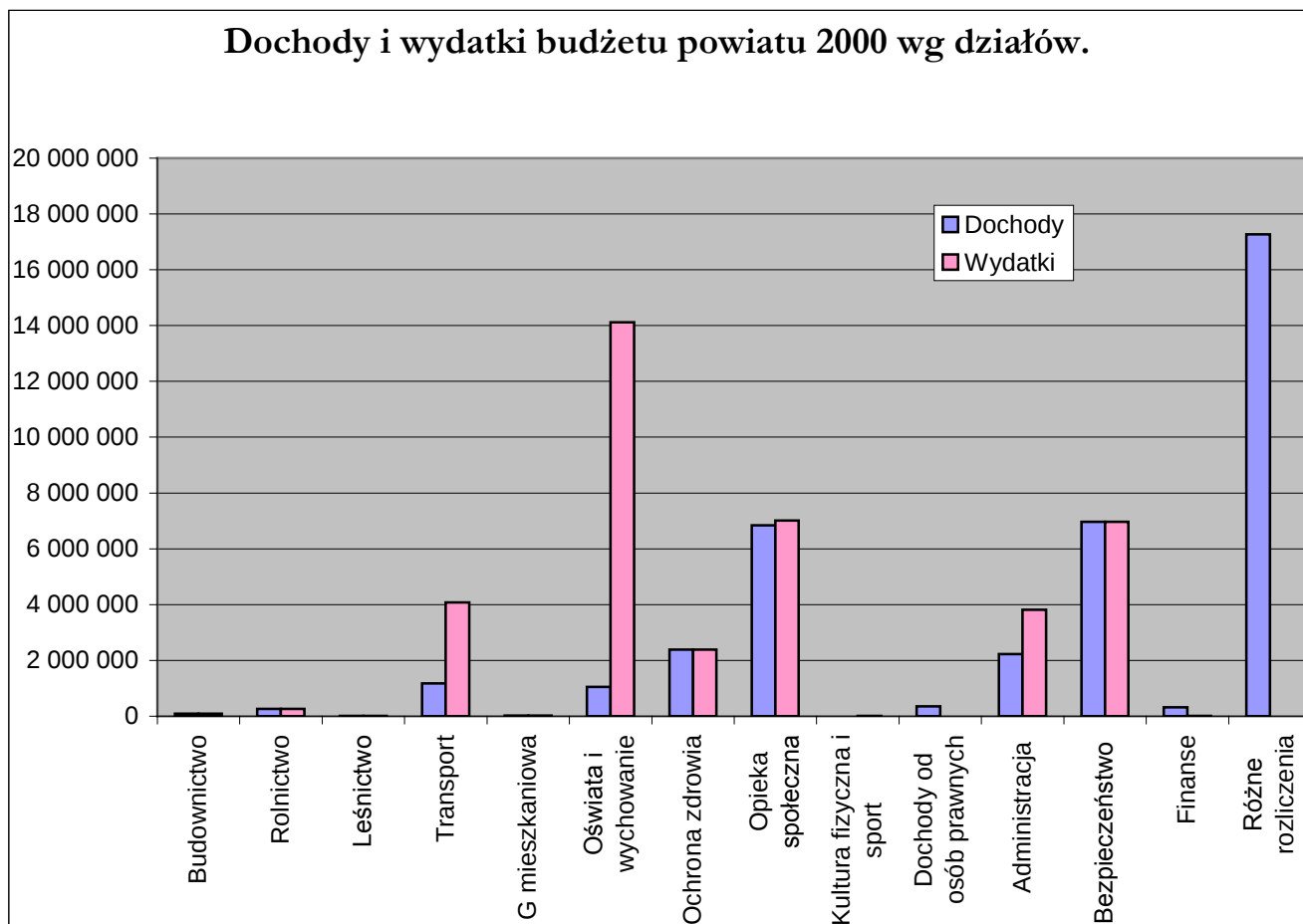
Rysunek 74. Wydatki budżetów gmin ogółem i na 1 mieszkańca w 1998 roku.



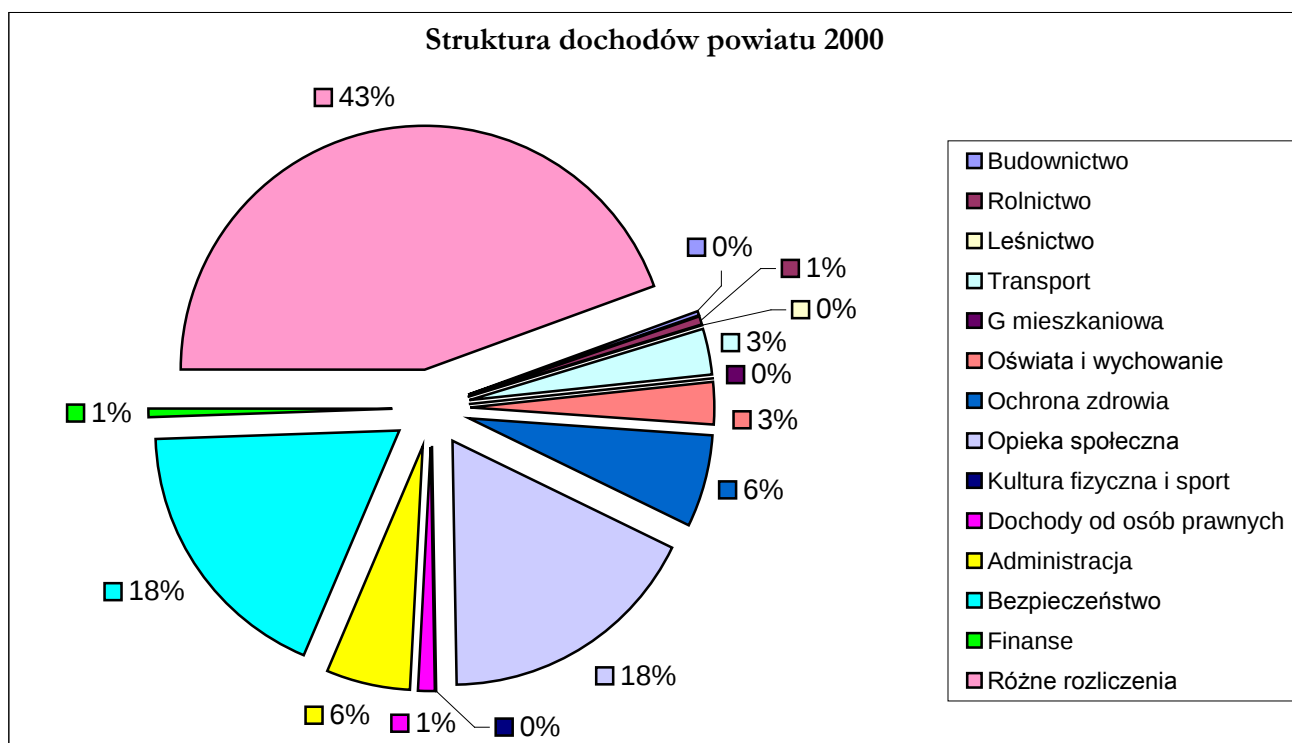
Rysunek 75. Dochody gmin i ich struktura na 1 mieszkańca w 1998 roku.



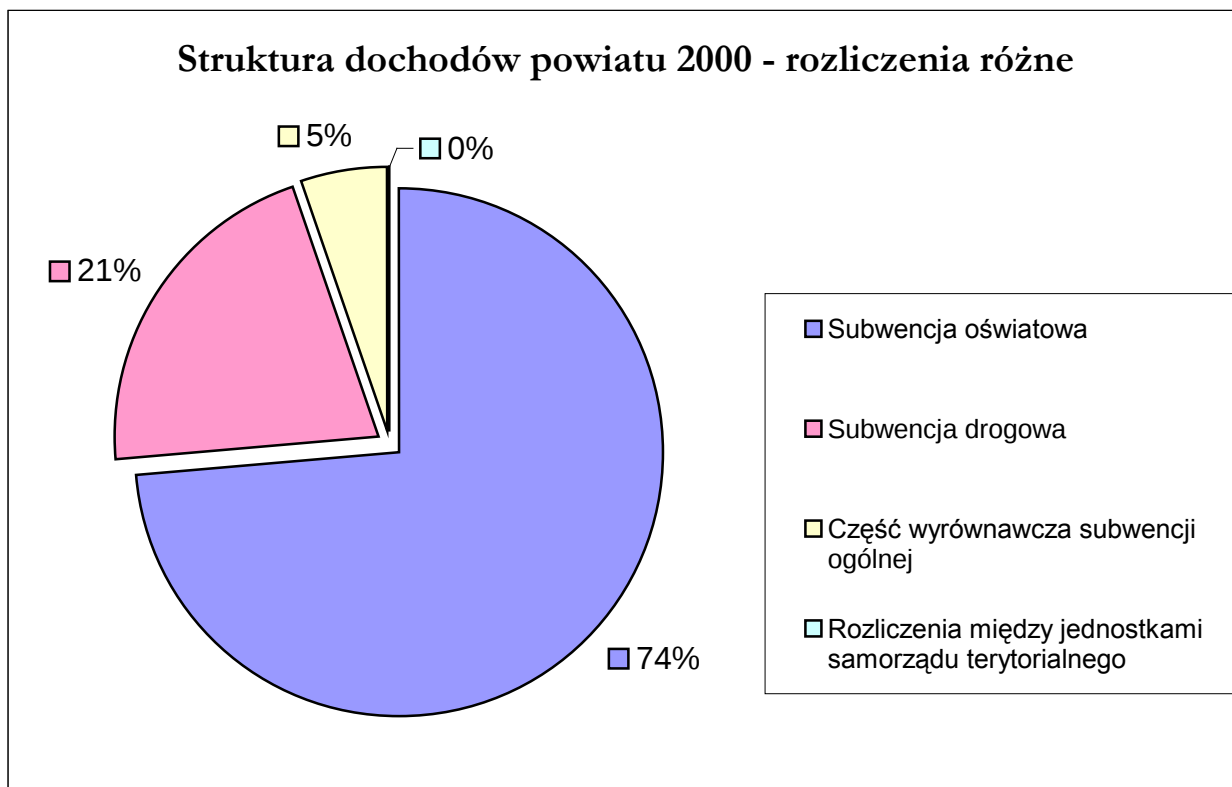
Rysunek 76. Struktura wydatków budżetów gmin na 1 mieszkańca w 1998 roku.



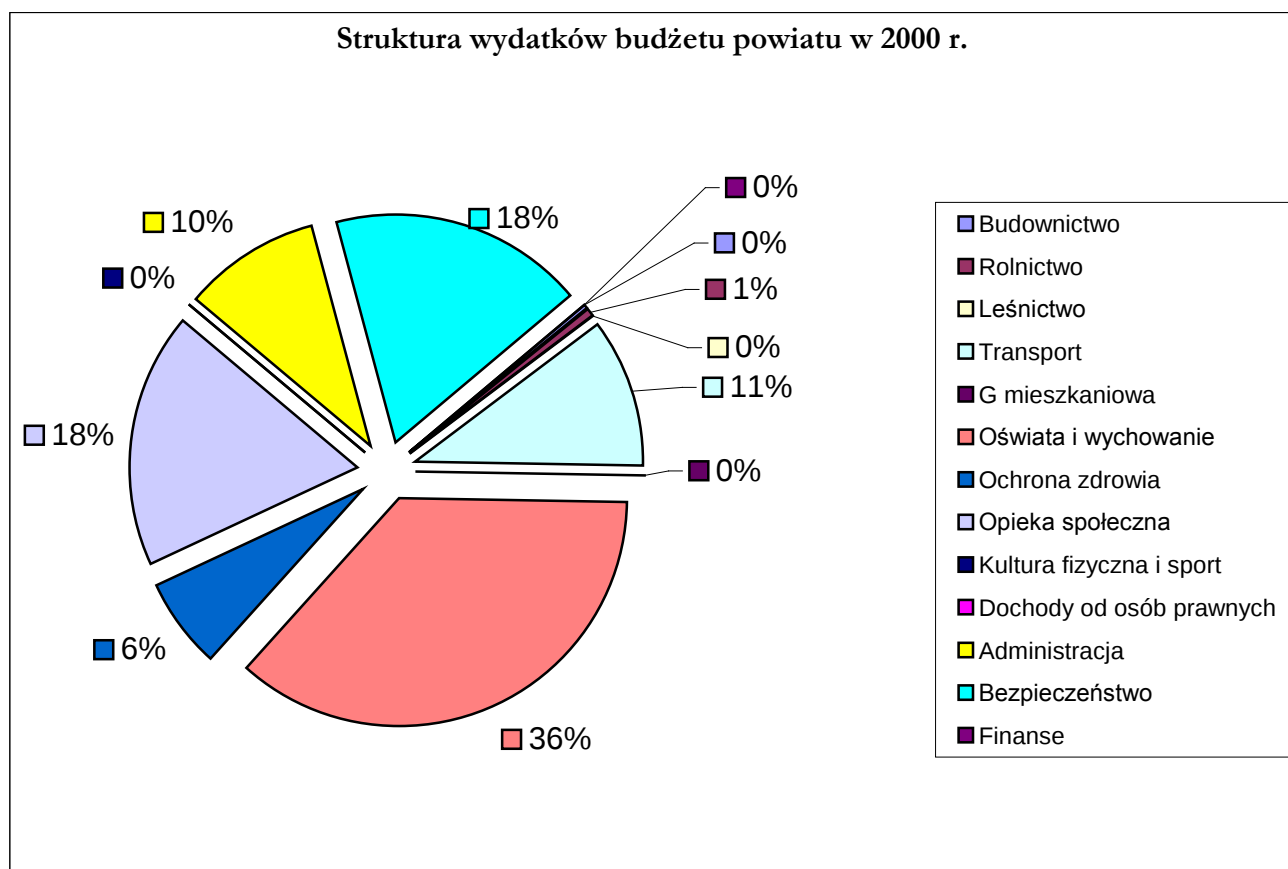
Rysunek 77. Dochody i wydatki budżetu powiatu w 2000 r.



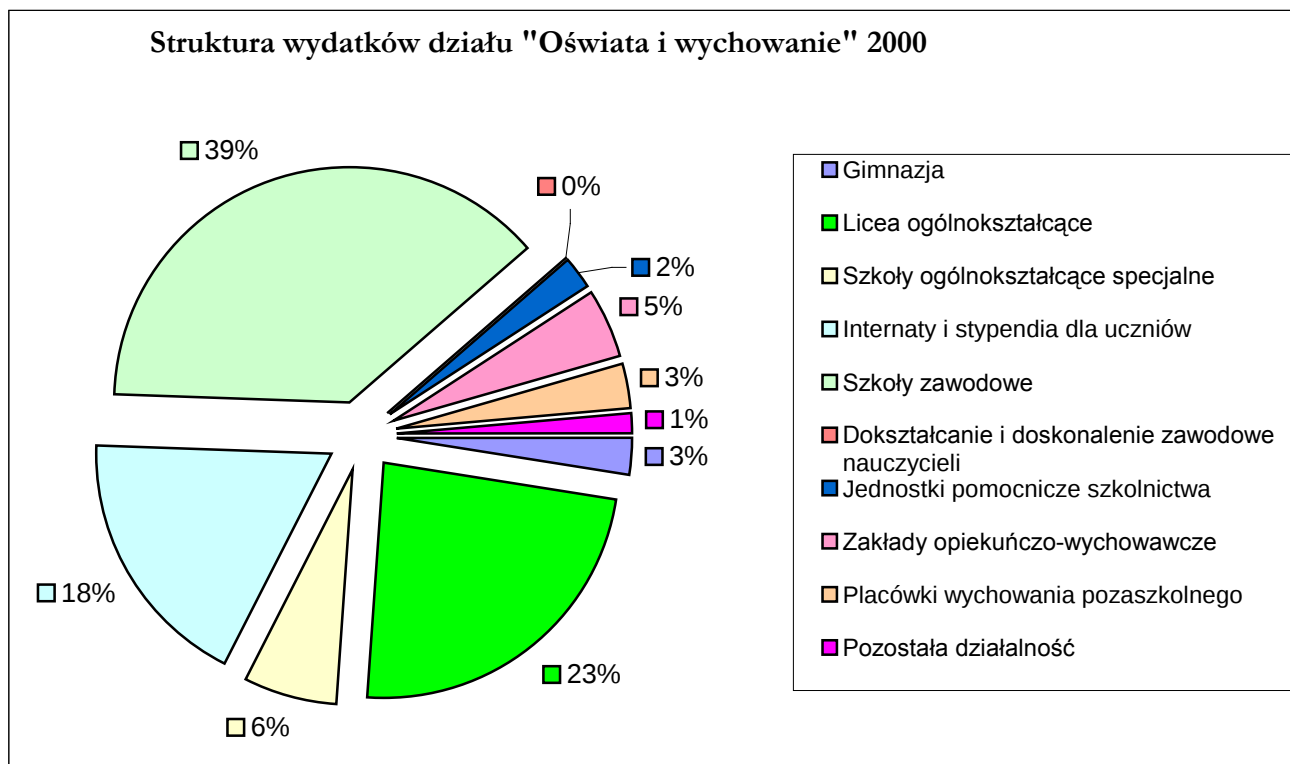
Rysunek 78. Struktura dochodów powiatu w 2000 r.



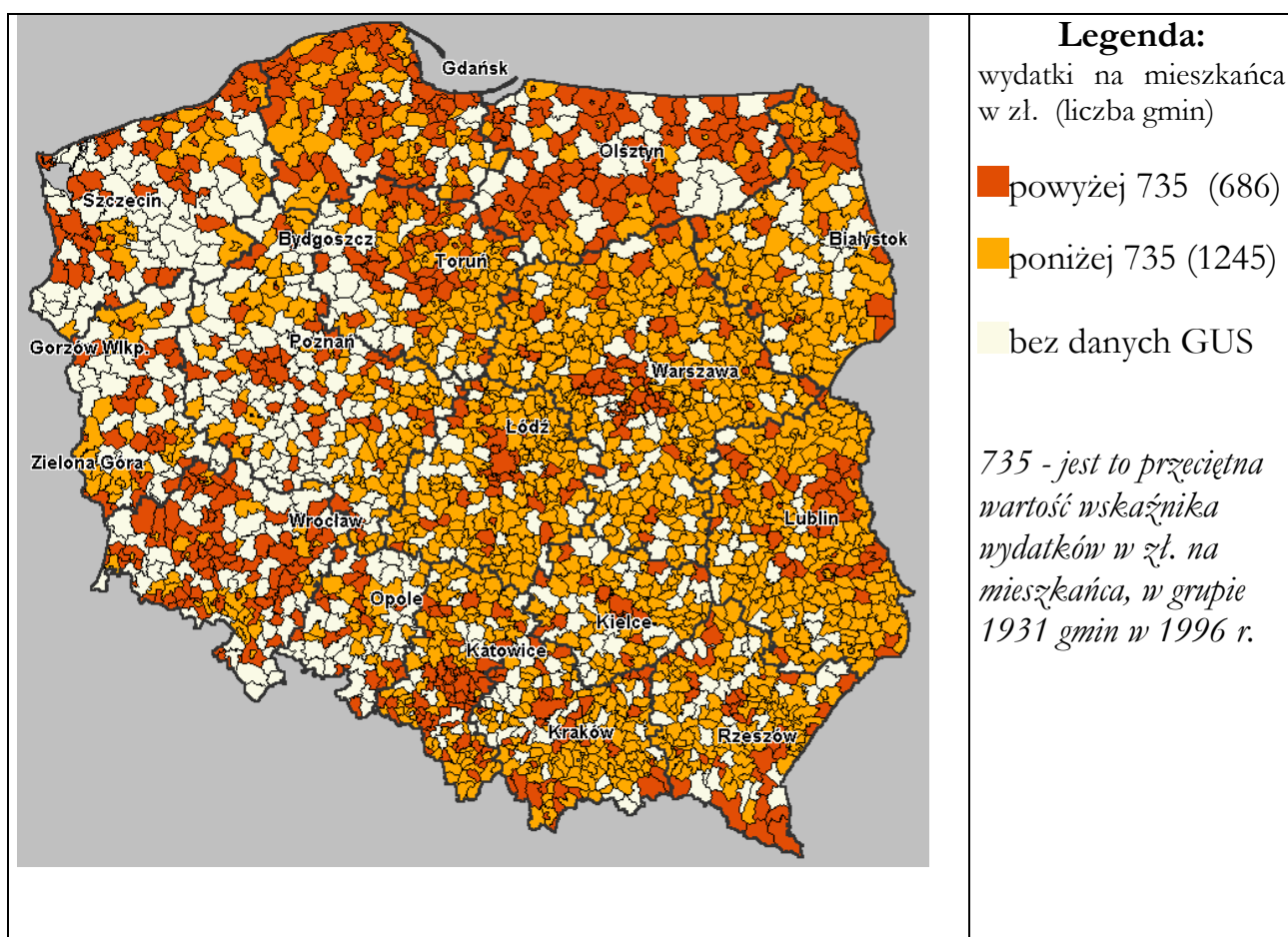
Rysunek 79. Struktura dochodów powiatu 2000 w dziale rozliczenia różne.



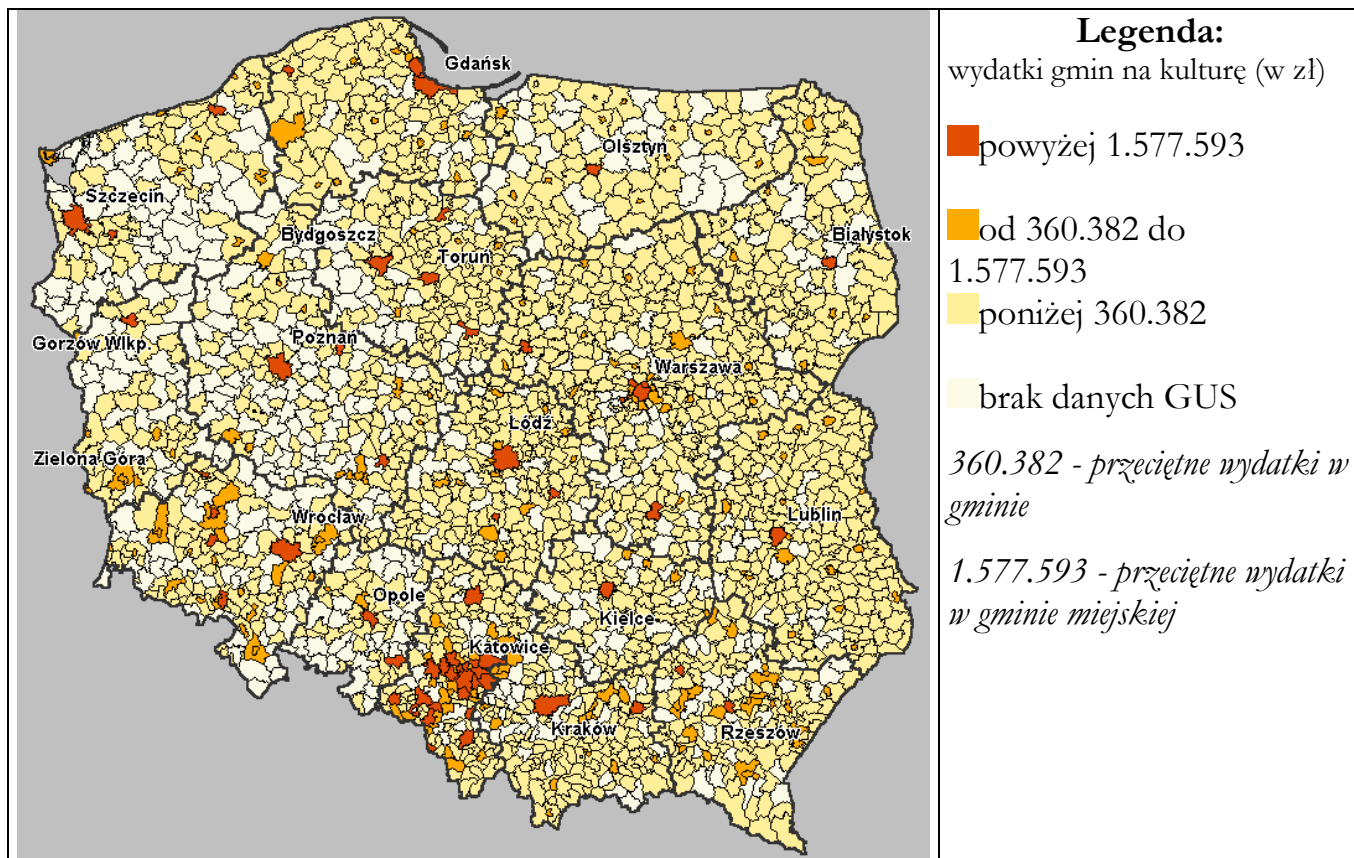
Rysunek 80. Struktura wydatków budżetu powiatu w 2000 r.



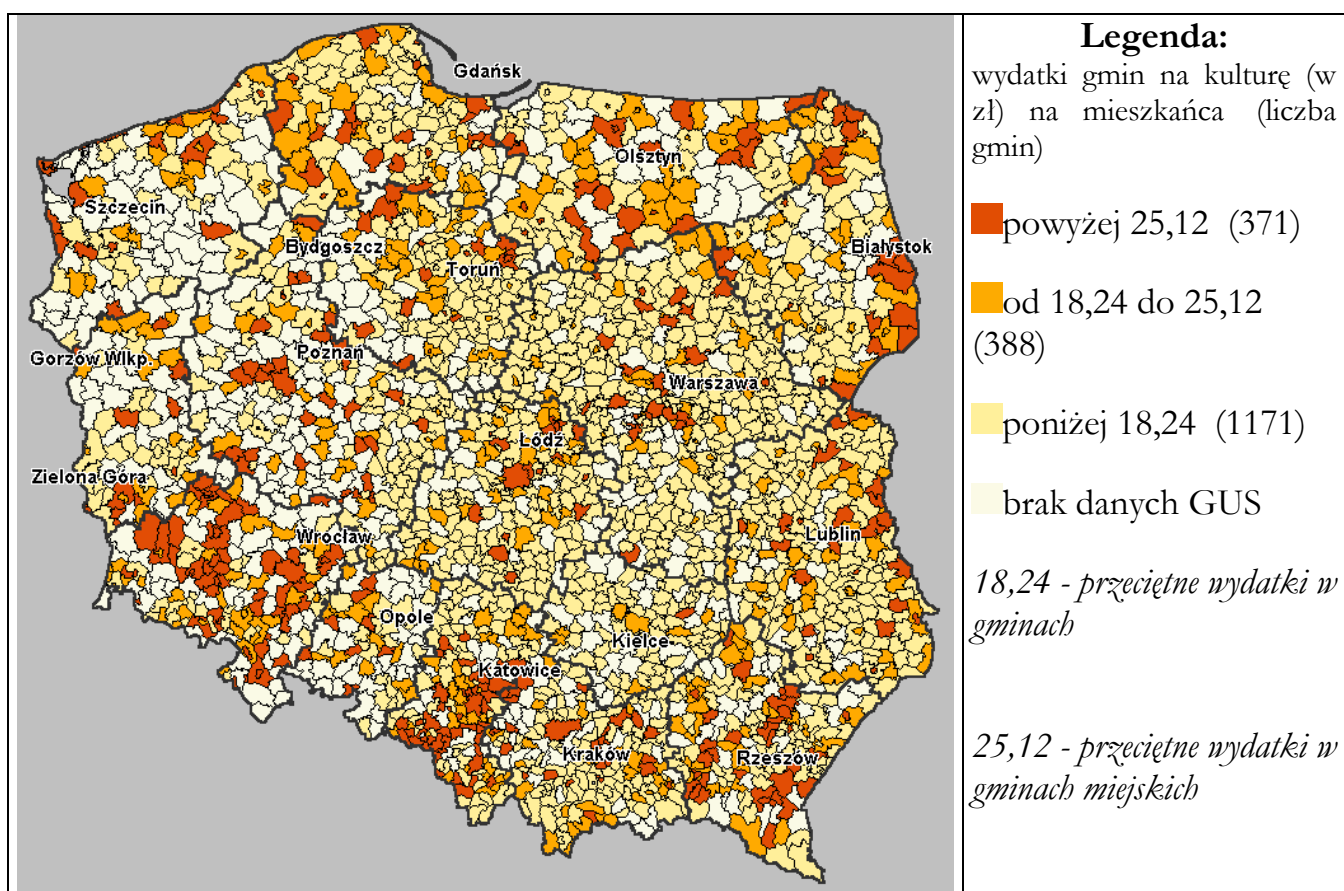
Rysunek 81. Struktura wydatków budżetu powiatu 2000 w dziale „Oświata i wychowanie”.



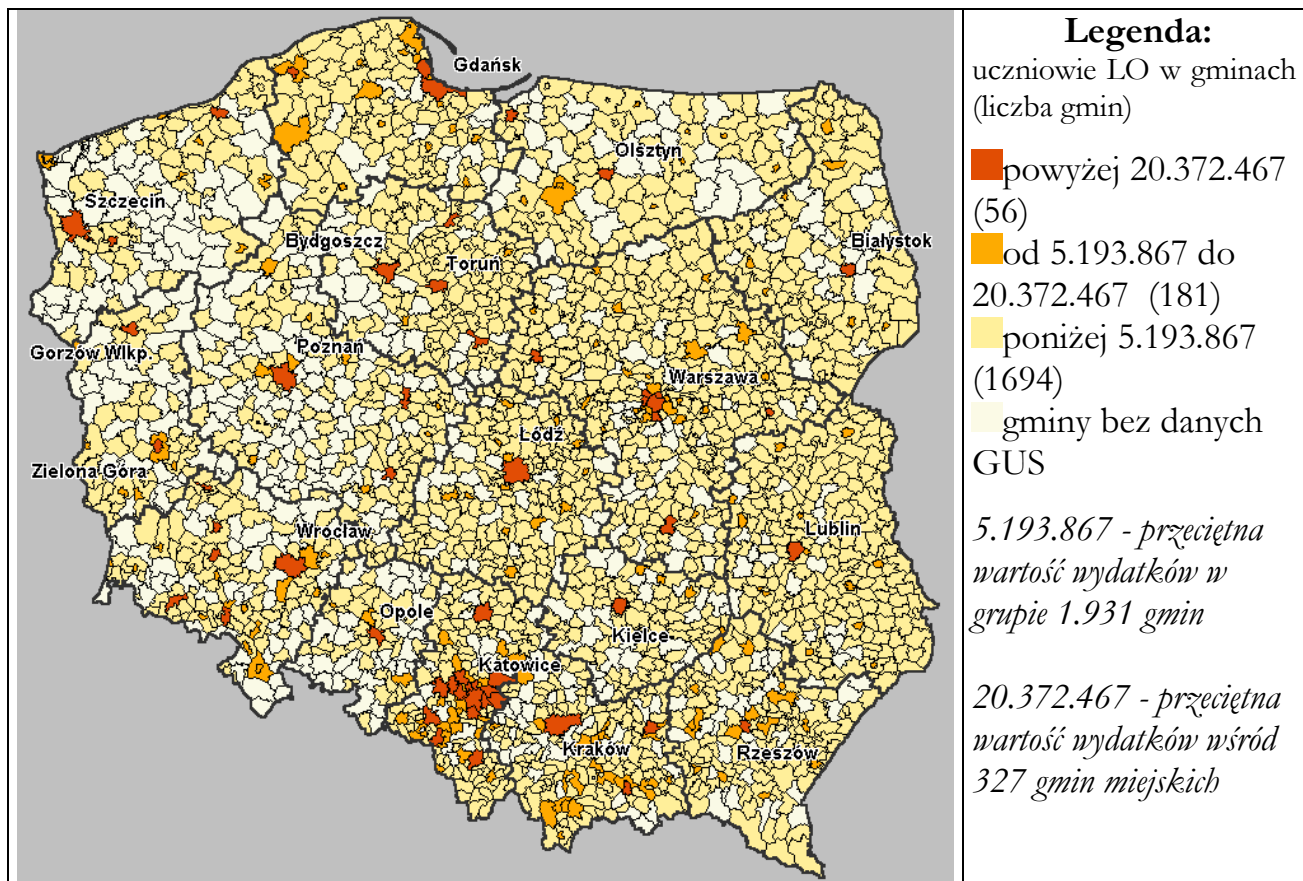
Rysunek 82. Wydatki gmin ogółem (1996) na 1 mieszkańca na tle kraju.



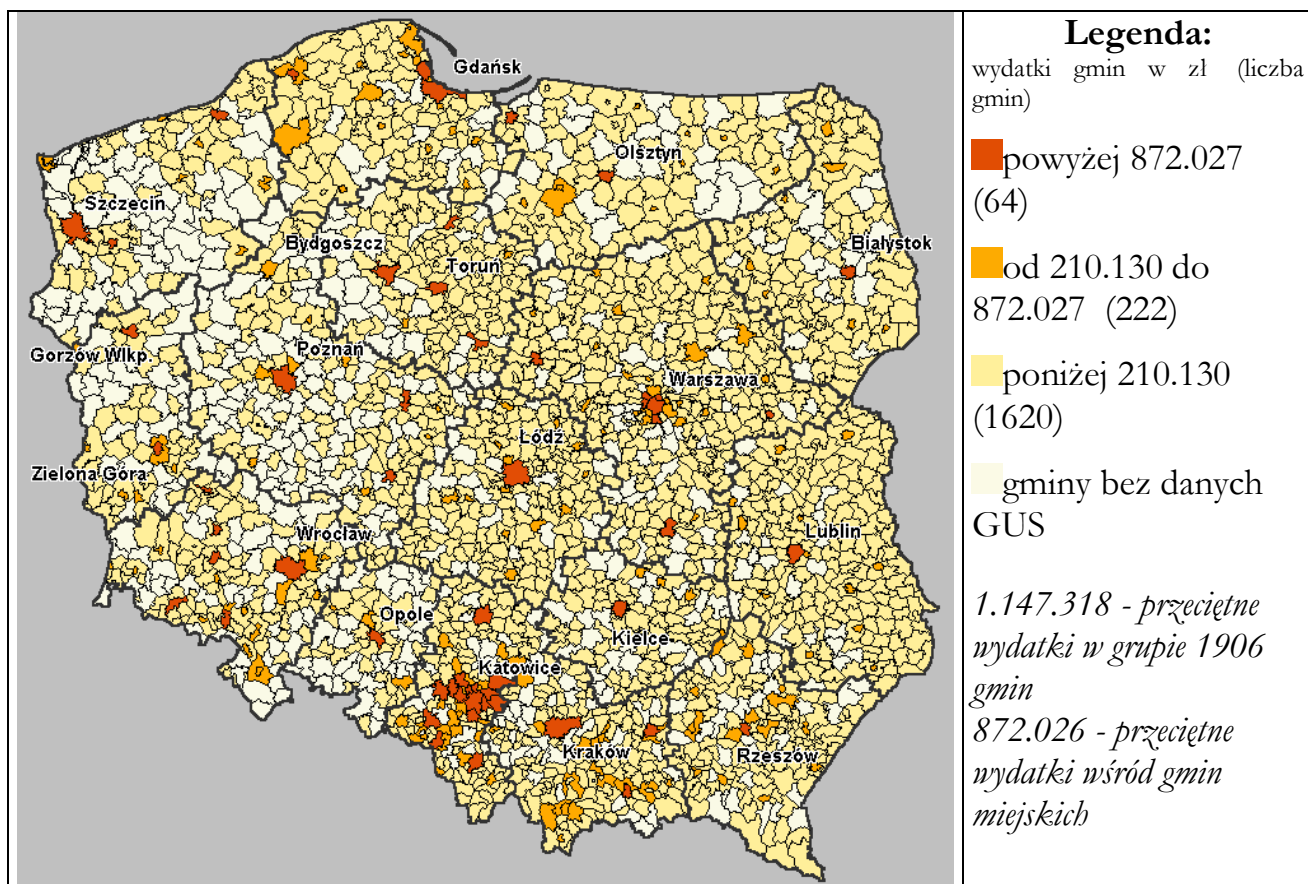
Rysunek 83. Wydatki gmin na kulturę (1996) wartości bezwzględne



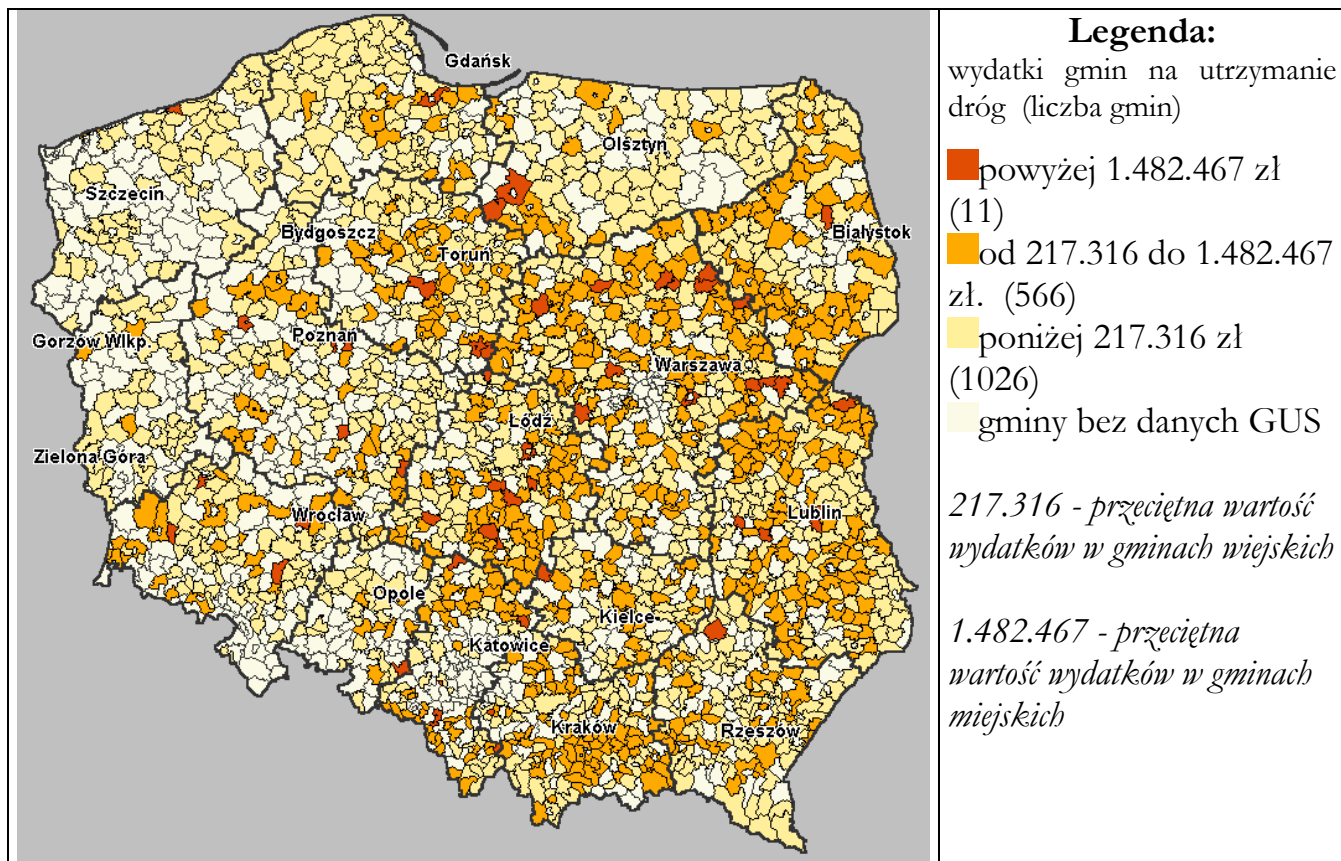
Rysunek 84. Wydatki gmin na kulturę (1996) wartości na 1 mieszkańca



Rysunek 85. Wydatki gmin na oświatę (1996) wartości bezwzględne



Rysunek 86. Wydatki gmin na oświetlenie ulic (1996) wartości bezwzględne



Rysunek 87. Wydatki gmin na utrzymanie dróg (1996) wartości bezwzględne.

7. Podsumowanie

Sytuację Powiatu Bartoszyckiego – na tle omówionych powyżej elementów – oceniać należy jako **dość korzystną**. Zawdzięczać to należy trzem podstawowym elementom:

- położeniu:
 - przygranicznemu w pobliżu szlaków komunikacyjnych,
 - w obrębie „Zielonych Płuc Polski”,
 - peryferyjnemu, w oddaleniu od dużych ośrodków wielkomiejskich,
- dobrym warunkom do rozwoju rolnictwa (jakość gleb, wielkość gospodarstw),
- stosunkowo bogatym zasobom przyrodniczym i kulturowym, decydującym o atrakcyjności turystycznej i gospodarczej Powiatu.

Wśród zjawisk niepokojących należy wymienić m.in. duże bezrobocie, niekorzystną strukturę bezrobocia, zwłaszcza dominację ludzi stosunkowo młodych. W przyszłości – o ile nie uda się rozwiązać tego problemu – może to rodzić poważne problemy natury społecznej i gospodarczej.